

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΡΗΤΗΣ**

*The Municipality of
Gorgolaini*

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

«Αναπτυξιακές πρωτοβουλίες μορφών τουρισμού με περιεχόμενο τη φύση και τον πολιτισμό στο γεωγραφικό διαμέρισμα ΓΟΡΓΟΛΑΪΝΗ.»

Σπουδάστρια: Αγιομυργιανάκη Αντιόπη

Επιβλέπων: Φραγκούλης Αντώνης

Agios Myron

ΗΡΑΚΛΕΙΟ, 2013

Περίληψη.....	4
---------------	---

Κεφάλαιο 1. Το φαινόμενο του τουρισμού

1.1 Η έννοια του τουρισμού.....	5
1.2 Η διαχρονική εξέλιξη του τουρισμού.....	6
1.3 Παράγοντες που επηρεάζουν τον τουρισμό.....	8
1.4 Ο τουρισμός ως κοινωνικό-πολιτισμικό-οικονομικό φαινόμενο.....	9
1.5 Τουρισμός και περιβάλλον.....	13
1.6 Το μέλλον του τουρισμού.....	15

Κεφάλαιο 2. Μορφές Τουρισμού

2.1 Παράγοντες διαμόρφωσης των μορφών του τουρισμού.....	21
2.2 Οι βασικές κατηγορίες του τουρισμού.....	21
2.3 Εναλλακτικός τουρισμός.....	28
2.4 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του εναλλακτικού τουρισμού.....	29
2.5 Μορφές εναλλακτικού τουρισμού.....	32
2.5.1 Αγροτουρισμός ή τουρισμός υπαίθρου.....	33
2.5.2 Οικοτουρισμός ή περιβαλλοντικός τουρισμός.....	34
2.5.3 Επαγγελματικός τουρισμός.....	35
2.5.4 Πολιτιστικός τουρισμός.....	37
2.5.5 Μαθησιακός ή εκπαιδευτικός τουρισμός.....	38
2.5.6 Θρησκευτικός τουρισμός.....	39
2.5.7 Τουρισμός υγείας.....	40
2.5.8 Κοινωνικός τουρισμός.....	42
2.5.9 Αθλητικός τουρισμός.....	44
2.5.10 Γεωτουρισμός.....	48

Κεφάλαιο 3. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην Ελλάδα και στην Κρήτη

3.1 Ο εναλλακτικός τουρισμός στην Ελλάδα.....	50
3.2 Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην Ελλάδα.....	52
3.3 Ο εναλλακτικός τουρισμός στην Κρήτη.....	55
3.4 Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην Κρήτη.....	56

Κεφάλαιο 4. Υποδομή – ανωδομή, γεωγραφικά χαρακτηριστικά, φύση και πολιτισμός του γεωγραφικού διαμερίσματος Γοργολαΐνη

4.1 Γεωγραφική και γεωφυσική θέση του γεωγραφικού διαμερίσματος Γοργολαΐνη.....	63
4.2 Ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά του γεωγραφικού διαμερίσματος Γοργολαΐνη.....	66
4.3 Αρχιτεκτονική κληρονομιά και μνημεία του γεωγραφικού διαμερίσματος Γοργολαΐνη.....	70
4.4 Κοινωνική ανάπτυξη του γεωγραφικού διαμερίσματος Γοργολαΐνη.....	73
4.5 Οικονομική ανάπτυξη στο γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργολαΐνη.....	74
4.6 Υπηρεσίες διαμονής στο γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργολαΐνη.....	76
4.7 Υπηρεσίες εστίασης και αναψυχής στο γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργολαΐνη.....	76
4.8 Υπηρεσίες άθλησης και περιήγησης στο γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργολαΐνη.....	78
Συμπεράσματα.....	80
Προτάσεις.....	83
Βιβλιογραφία.....	85

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η πτυχιακή αυτή έχει ως σκοπό τη μελέτη και την καταγραφή των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Ελλάδα και στην Κρήτη αλλά ειδικότερα στο γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργολαΐνη του Ν. Ηρακλείου. Ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί να εξελιχθεί και να προσφέρει μια ώθηση στην τουριστική ανάπτυξη του Γοργολαϊνίου αφού υπάρχουν φυσικοί αξιοποιήσιμοι πόροι.. Η ανάγκη για την προστασία του περιβάλλοντος και η τάση που επικρατεί για επαφή με τη φύση στη σύγχρονη κοινωνία είναι σημαντικοί λόγοι, στους οποίους μπορούν να στηριχτούν οι κάτοικοι των χωριών Άνω Ασίτες, Κάτω Ασίτες, Πενταμόδι, Άγιος Μύρων, Πυργού και Πετροκέφαλο και να επενδύσουν στον εναλλακτικό τουρισμό.

Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται το φαινόμενο του τουρισμού από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας. Γίνεται ανάλυση στα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του τουρισμού στο περιβάλλον, στην οικονομία, στην κοινωνία και στον πολιτισμό και τέλος περιγράφεται πως μπορεί να είναι ο τουρισμός στο μέλλον.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναπτύσσονται καταρχάς οι κατηγορίες του τουρισμού και οι παράγοντες διαμόρφωσής τους και ακολουθεί η αναλυτική περιγραφή των σύγχρονων εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού γενικότερα στην Ελλάδα, αλλά και στο νησί της Κρήτης ειδικότερα. Στη συνέχεια αναφέρονται οι εναλλακτικές μορφές που υφίστανται τη δεδομένη χρονική στιγμή αντίστοιχα στην Ελλάδα και στην Κρήτη.

Στο τέταρτο κεφάλαιο δίνονται αναλυτικές πληροφορίες για το γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργολαΐνη, όσον αφορά τη γεωγραφική και γεωφυσική του θέση, την ιστορική, πολιτιστική και αρχιτεκτονική του κληρονομιά, τα μνημεία του και τέλος την κοινωνική και οικονομική του ανάπτυξη.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο αναφέρονται οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, που μπορούν να αναπτυχθούν στο γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργολαΐνη κι αυτές που έχουν ήδη αναπτυχθεί.

Κεφάλαιο 1. Το φαινόμενο του τουρισμού

1.2 Η έννοια του τουρισμού

Ο τουρισμός εμφανίζεται με διάφορες μορφές, γι' αυτό και είναι δύσκολο να οριστεί με ακρίβεια. Μια από τις πρώτες προσπάθειες που έγιναν για να οριστεί ο τουρισμός, όσο το δυνατόν ακριβέστερα γίνεται, ήταν αυτή των καθηγητών Hunziker και Krapf του πανεπιστημίου της Βέρνης, που στη συνέχεια υιοθετήθηκε από τη Διεθνή

Ένωση Επιστημονικών Εμπειρογνομόνων Τουρισμού. Αυτοί είχαν υποστηρίξει την άποψη ότι ο τουρισμός έπρεπε να οριστεί σαν το σύνολο των φαινομένων και σχέσεων που προκύπτουν από την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού σε έναν προορισμό και τη διαμονή μη μόνιμων κατοίκων σε αυτόν, εφόσον δεν οδηγούν σε μόνιμη διαμονή και δεν συνδέονται με οποιαδήποτε κερδοσκοπική δραστηριότητα. Ο ορισμός αυτός του τουρισμού, αν και δεν μπορεί να θεωρηθεί ολοκληρωμένος, βοηθά να διακρίνει κανείς τον τουρισμό από την αποδημία, ενώ ταυτόχρονα κάνει σαφές ότι πρέπει απαραίτητα να περιλαμβάνει τόσο ένα ταξίδι όσο και μια διαμονή, αποκλείοντας έτσι τελείως τις ημερήσιες περιηγήσεις, δηλαδή τις εκδρομές. Με το πέρασμα του χρόνου όμως η βασική έννοια του τουρισμού διευρύνθηκε, έτσι ώστε να περιλαμβάνει σήμερα και διάφορες μορφές επαγγελματικών ταξιδιών, που προγενέστερα δεν περιλαμβάνονταν (Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., Λύτρας Π., 1999).

Δυόμιση δεκαετίες περίπου αργότερα και συγκεκριμένα το 1963, η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για Διεθνή Ταξίδια και Τουρισμό, που πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη, έλαβε υπόψη τις εισηγήσεις που υπέβαλε η Διεθνής Ένωση Επιστημών Τουριστικών Οργανισμών, που αργότερα μετεξελίχθηκε και μετονομάστηκε σε Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (Π.Ο.Τ.) και συμφώνησε ότι ο τουρισμός αποτελείται από δραστηριότητες των ατόμων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε μέρη διαφορετικά από το σύνηθες περιβάλλον τους, για λόγους αναψυχής, για άσκηση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων κ.α. για διάστημα όχι μεγαλύτερο του ενός έτους. Γενικά, ο τουρισμός είναι ένας συνδυασμός δραστηριοτήτων, υπηρεσιών και βιομηχανιών, όπως μεταφορικών μέσων, χώροι διαμονής, χώροι ψυχαγωγίας, χώροι

αθλητισμού, εστιατόρια, εμπορικά μαγαζιά και πολλών άλλων που προσφέρουν μια ταξιδιωτική εμπειρία, συμβάλλοντας παράλληλα στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού, στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, στην αύξηση των επενδύσεων και στη μεγέθυνση της οικονομίας.

Συνοψίζοντας, στην Ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν πολλοί ορισμοί της έννοιας του τουρισμού. Το κοινό χαρακτηριστικό της πλειοψηφίας των ορισμών είναι ότι χαρακτηρίζουν τον τουρισμό ως μια δυνατότητα που συνδέεται άμεσα με την τάση του ανθρώπου για επικοινωνία, ψυχαγωγία και δημιουργία νέων εμπειριών μέσα από κάποιον ταξιδιωτικό προορισμό.

1.2 Η διαχρονική εξέλιξη του τουρισμού

Για να φτάσει ο τουρισμός στη σημερινή του μορφή πέρασε από διάφορες εξελικτικές φάσεις και σίγουρα δεν αποτελεί τυχαίο φαινόμενο των εξελιγμένων σήμερα κοινωνιών. Χρονολογείται από πολλές χιλιάδες χρόνια, ίχνη του δε έστω και σε λανθάνουσα μορφή μπορούν να διαπιστωθούν σε όλες τις ιστορικές περιόδους της ζωής του ανθρώπου.

Κατά την αρχαιότητα η ξενία, που είναι τόσο γνωστή από τα Ομηρικά έπη, μαρτυράει χωρίς
μιας υποτυπώδους
Επίσης, η μελέτη
μνημείων του
Παυσανία, του
Ηροδότου και
με βεβαιότητα στο

άλλο την ύπαρξη
μορφής τουρισμού.
των γραπτών
Αρτεμιδώρου, του
Στράβωνα, του
άλλων μας οδηγεί
συμπέρασμα ότι

στην αρχαία Ελλάδα υπήρχε το φαινόμενο της τουριστικής μετακίνησης ατόμων, έστω και σε περιορισμένη κλίμακα, προς το σκοπό της ικανοποίησης συγκεκριμένων ψυχικών αναγκών ή επιθυμιών, καθώς και πνευματικών ανησυχιών (Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., 2004). Οι πρώτοι ταξιδιώτες ήταν επιστήμονες και έμποροι που συνέδεαν το ταξίδι με το επάγγελμά τους. Η ανάπτυξη των ταξιδιών στα αρχαία χρόνια συνδέεται άμεσα με την παράλληλη ανάπτυξη των μεταφορικών αρτηριών ώστε να υπάρχει περισσότερη ασφάλεια των μεταφορικών μέσων, που εξασφάλιζαν άνεση και δυνατότητα περισσότερων μακρινών ταξιδιών και του χρήματος που έγινε η πρώτη κοινή γλώσσα ανάμεσα στους λαούς του αρχαίου κόσμου. Η εφεύρεση του

χρήματος από τους Σουμέριους το 4000 π.Χ. αλλά και της σφηνοειδούς γραφής καθώς και της ρόδας τους δίνει αναμφίβολα τον τίτλο των ιδρυτών του τουρισμού.

Τα ταξίδια για θρησκευτικούς σκοπούς ήταν ουσιαστικά τα πρώτα ταξίδια αναψυχής που καταγράφονται κυρίως στην Αίγυπτο ενώ αργότερα τα ταξίδια και οι κατακτήσεις του Μ. Αλεξάνδρου διαμορφώνουν έναν ενιαίο γεωγραφικό χώρο με κοινούς θεσμούς και συστηματική οργάνωση που οδηγούν στην εμπέδωση της ασφάλειας στους τουρίστες της εποχής.

Κάποιες μορφές τουρισμού μπορούν να διαπιστωθούν ακόμα και κατά την περίοδο της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας του Μεσαίωνα μέσω της δημιουργίας ενός τέλειου συστήματος δρόμων, όπως η Απία οδός που είχε μήκος 350 μίλια, καθώς και πανδοχείων όπου για πρώτη φορά χρησιμοποιούνται πινακίδες και εξηγούν στον επισκέπτη ποιες υπηρεσίες προσφέρει το πανδοχείο. Οι τουριστικές χώρες που αποτελούν πόλο έλξης κατά την περίοδο αυτή ήταν η Ελλάδα, η Αίγυπτος και η Μ. Ασία λόγω των ναών και των αξιοθέατων που γίνονται ευρύτερα γνωστά. Στη Ρωμαϊκή εποχή επίσης αναπτύσσονται τα ταξίδια τουρισμού υγείας με έμφαση κυρίως στις περιοχές με ιαματικές πηγές (Γκανιά Β., 2013).

Στα χρόνια του Μεσαίωνα, ο τουρισμός έγινε φαινόμενο που σταδιακά αφορούσε περισσότερο τις κοινωνικές ολιγαρχίες και λιγότερο το πλήθος των μικροαστών και καθόλου τους εργάτες της γης και τους δουλοπάροικους. Στον αγροτικό χώρο ο Μεσαίωνας προσομοίαζε με τις αρχαίες κοινωνικές δομές και την ύπαρξη της δουλείας. Με τη διαφορά βέβαια ότι ενώ ορισμένοι δούλοι της αρχαίας εποχής ταξίδευαν μαζί με τους κυρίους τους, οι δουλοπάροικοι του Μεσαίωνα ήταν δεμένοι με τη γη, πουλιόνταν ή μεταβιβάζονταν μαζί μ' αυτήν και ποτέ δεν την εγκατέλειπαν.

Κατά τη Βυζαντινή εποχή, ο Χριστιανισμός δυναμώνει και αυτό εκφράζεται με τη σημασία που αποκτούν οι Άγιοι Τόποι και η Ιερουσαλήμ ως χώροι λατρείας για τους χριστιανούς από όλη την Ευρώπη. Υπάρχουν όμως και τα ταξίδια των εξερευνήσεων που οδηγούν στην ανακάλυψη νέων πολιτισμών. Οι σταυροφορίες κατά τον 12^ο και 13^ο αιώνα συνδέονται με την κυριαρχία της εκκλησίας στην Ευρώπη και χαρακτηρίζουν μια νέα αρχή των θρησκευτικών ταξιδιών. Επίσης, από τον 12^ο έως 15^ο αιώνα συμβαίνει μια αναζωογόνηση των εμπορικών ταξιδιών ενώ παράλληλα υπάρχει εντυπωσιακή ανάπτυξη και των εκπαιδευτικών ταξιδιών. Ομοίως, το ίδιο συμβαίνει και κατά την εποχή της Αναγέννησης, όπου οι Άγγλοι ευγενείς

συμμετέχουν τόσο σε εμπορικές εκθέσεις στην Ευρώπη όσο και σε ταξίδια για να γνωρίσουν τον πολιτισμό, τα μουσεία, τα πανεπιστήμια και τις πόλεις της.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα ταξίδια που ονομάζονται Γκραντ Τουρ (Μεγάλη περιήγηση), τα οποία αποτελούν την πρώτη συστηματική ανάπτυξη τουριστικών ταξιδιών της ανερχόμενης μεσαίας τάξης της εποχής με τη μορφή της πολιτισμικής περιήγησης.

Από τον 19^ο αιώνα και μετά ο τουρισμός αρχίζει να παίρνει τη μορφή που έχει μέχρι σήμερα. Το τέλος των εχθροπραξιών του Β' Παγκοσμίου πολέμου αποτελεί κομβικό σημείο για τη σύγχρονη μορφή του αν και πάλι η συχνότητα των μετακινούμενων ατόμων για τουριστικούς λόγους ήταν περιορισμένος λόγω του γεγονότος ότι ο τουρισμός αποτελούσε προνόμιο των πλουσίων και της αριστοκρατίας, δηλαδή όσων είχαν ελεύθερο χρόνο και χρήματα. Βαθμιαία μεν αλλά σταθερά δε άρχισε να γίνεται δικαίωμα των εργαζομένων και των μη προνομιούχων. Η μεταπολεμική εποχή εκδημοκράτισε τον τουρισμό και τον έκανε πιο προσιτό στις λαϊκές τάξεις με αποτέλεσμα να διακοπεί ο φαύλος κύκλος της υπανάπτυξης και το πλήθος των ατόμων που ταξίδευε για τουριστικούς λόγους ολοένα να αυξάνεται. Ο τουρισμός έπαψε να αποτελεί μέσο προβολής και επίδειξης και πήρε ρόλο ψυχαγωγικό και αναζωογονητικό.

Ο τουρισμός ακολούθησε μια εξελικτική πορεία μέσα από κοινωνικές, πολιτισμικές αλλά κυρίως οικονομικές συνθήκες δηλαδή αναπτύχθηκε κυρίως ως οικονομικό φαινόμενο στις οργανωμένες κοινωνίες με τις εκάστοτε πολιτισμικές επιδράσεις.

1.3 Παράγοντες που επηρεάζουν τον τουρισμό

Στη σύγχρονη μορφή του ο τουρισμός πήρε πιο μαζικό χαρακτήρα, ο οποίος τον έκανε να διαφέρει από τις παλιότερες μορφές του. Παρ' όλα αυτά, όμως ο τρόπος με τον οποίο εκδηλώνεται, δηλαδή με την πρόσκαιρη μετακίνηση ανθρώπων από τον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους σε ένα άλλο, εξακολουθεί να παραμένει ίδιος. Η διαφορά μεταξύ των παλιότερων μορφών τουρισμού και των σημερινών θα μπορούσε να πει κανείς ότι είναι περισσότερο ποσοτική και λιγότερο ποιοτική. Σε ότι αφορά όμως τις τουριστικές ανάγκες ή επιθυμίες των ανθρώπων εξακολουθούν λίγο-πολύ να είναι οι ίδιες, όπως ίδια είναι και τα κίνητρα που τους προκαλούν την ανάγκη ή την

επιθυμία να αλλάξουν προσωρινά περιβάλλον και τρόπο ζωής (Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., 2004).

Καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη του σύγχρονου τουρισμού έπαιξε η προηγμένη τεχνολογία κάθε εποχής ή αλλιώς **τεχνολογία αιχμής**, είτε στον τομέα των μεταφορών (πλοίο, αεροπλάνο, διαστημικό λεωφορείο και δορυφόρος) είτε στις επικοινωνίες επιχειρήσεων αλλά και των επισκεπτών, στο management των επιχειρήσεων, (εφαρμογές Η/Υ και διαδικτύου στα συστήματα κρατήσεων, είτε στα

υλικά και τη διαχείρισή τους (logistics), είτε στα οικονομικά (financial management, accounting) καθώς επίσης στο τουριστικό marketing κάθε μορφής, και γενικά σε όλες τις δραστηριότητες του τουριστικού φαινομένου. Η τεχνολογία παλαιότερα, αλλά και σήμερα οδηγεί τον τουρισμό, και ο τουρισμός βάζει συνεχώς προκλήσεις και

στόχους στην τεχνολογία.

Άλλοι παράγοντες που τον επηρέασαν ήταν η αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος, η βελτίωση των συνθηκών απασχόλησης, η αύξηση των αμοιβών των εργαζομένων, οι κοινωνικές παροχές σε ανθρώπους που το είχαν ανάγκη, η ανάπτυξη των τουριστικών επιχειρήσεων, η διεθνοποίηση της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας και η διάθεση πακέτων διακοπών, καθώς επίσης και η ανάπτυξη άλλων σχετικά φθηνών μορφών τουρισμού. Όλοι οι παραπάνω συντέλεσαν στη δημιουργία μεγαλύτερων ευκαιριών για την πραγματοποίηση διακοπών. Η πλειοψηφία των ανθρώπων πλέον στις αναπτυγμένες χώρες έχει τη δυνατότητα να απολαμβάνει κάποιας μορφής τουρισμό, με αποτέλεσμα να έχει καθιερωθεί ως τρόπος ζωής ενός μεγάλου και συνεχώς αυξανόμενου αριθμού ανθρώπων σε όλα τα μέρη του κόσμου.

1.4 Ο τουρισμός ως κοινωνικό-πολιτισμικό-οικονομικό φαινόμενο.

Οι εννοιολογικές προσεγγίσεις σε σχέση με τον "τουρισμό" είναι πλέον τόσο πολλές που αξίζει μια σύντομη κατηγοριοποίηση του φαινομένου ώστε να γίνει πλέον σαφής διεπίδυσση του τουριστικού φαινομένου στην κοινωνία.

Από κοινωνιολογική άποψη το τουριστικό φαινόμενο, η μετακίνηση δηλαδή με σκοπό την συλλογή εμπειριών και την ικανοποίηση αναγκών του μετακινούμενου, εμφανίζεται και σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό χαρακτηρίζει όλες τις **ελεύθερες** κοινωνίες. Κοινωνίες δηλαδή που ξεπερνούν τη φάση της δουλείας ή δουλοπαροικίας, ή τη φάση της αυστηρά νομαδικής κοινωνικής δομής. Οι ελεύθερες λοιπόν κοινωνίες παρουσιάζουν φαινόμενα τουρισμού, ανεξάρτητα από την φάση κοινωνικής τους εξέλιξης, π.χ. ανεξάρτητα από τον μητριαρχικό ή πατριαρχικό τους χαρακτήρα, ανεξάρτητα από την ομαδικότητα ή τον ατομισμό, ανεξάρτητα από τη συσσώρευση επιστημονικής γνώσης και τον συσσωρευμένο πλούτο ή τις πρωτόγονες δοξασίες και την απόλυτη εξάρτηση από τη φύση. Κοινωνίες στις οποίες το τουριστικό φαινόμενο καταπιέζεται ή δεν υπάρχει είναι κοινωνίες μη ελεύθερες, και είναι αυτό τόσο καθοριστικό, ώστε μπορεί να εισαχθεί ένα κριτήριο για το βαθμό ελευθερίας μιας κοινωνικής δομής με αντικείμενο την ύπαρξη και λειτουργία του τουριστικού φαινομένου. Για παράδειγμα, σε αυστηρά θεοκρατικές κοινωνίες και σε κοινωνίες με σκληρά δικτατορικά καθεστώτα, συχνά έχουμε περιορισμό, παρεμπόδιση ή ολική απαγόρευση του τουρισμού. Αυτό εκδηλώνεται είτε με περιορισμό ή αποκλεισμό του εισερχόμενου τουρισμού είτε με περιορισμούς ή και απαγόρευση στα μέλη των κοινωνιών αυτών να κάνουν τουρισμό. Συνοψίζοντας λοιπόν μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι από κοινωνιολογική άποψη ο τουρισμός σημαίνει κοινωνική ελευθερία, και αντίστροφα οι κοινωνίες που παρεμποδίζουν τον τουρισμό είναι κοινωνικά ανελεύθερες.

Από άποψη πολιτισμική, το φαινόμενο του τουρισμού μπορεί να χαρακτηριστεί σαν η διάθεση για γνωριμία με άλλους πολιτισμούς. Με βάση αυτό κοινωνίες και άτομα που έχουν πολιτισμική ωριμότητα είναι αυτά που δέχονται να γίνουν κοινωνοί, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, άλλων, παρεμφερών, ή και τελείως διαφορετικών πολιτισμικών, πρακτικών, εθίμων, που χαρακτηρίζουν ένα ανθρωπογενές περιβάλλον, κατά τεκμήριο διαφορετικό από το δικό τους. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στο γεγονός ότι μόνο όταν υπάρχει πολιτιστική ωριμότητα δέχεται ένα άτομο ή μια κοινωνία να έλθει σε επαφή, να γίνει πολιτιστικός "κοινωνός" και να υπάρξει σε ανθρωπογενές περιβάλλον διάφορων πολιτιστικών πρακτικών από τις

δικές του. Η πολιτιστική ανωριμότητα εκφράζεται με δύο κύρια χαρακτηριστικά, είτε με τον πολιτιστικό φανατισμό και την πολιτιστική μυωπία, είτε με την παντελή έλλειψη πολιτιστικής παιδείας και συνειδητής πολιτιστικής συνισταμένης στην ψυχοσύνθεση ατόμων ή μικρο-κοινωνιών. Η προϋπόθεση της πολιτιστικής ωρίμανσης για την ανάπτυξη του φαινομένου του τουρισμού δεν αντικατοπτρίζει αναγκαστικά τις μοντέρνες πολυπολιτισμικές κοινωνίες, αλλά εκτείνεται και σε πολύ παλαιότερα χρόνια, όπως π.χ. της κλασικής αρχαιότητας, του Βυζαντίου, των αναγεννησιακών χρόνων, και φυσικά των μοντέρνων ελεύθερων κοινωνιών. Οι κοινωνικά ανελεύθερες κοινωνίες παλαιότερα, αλλά και στη σύγχρονη εποχή πολύ συχνά υποκύπτουν σε φάση κατευθυνόμενης πολιτιστικής ανωριμότητας με τη μορφή της πολιτιστικής μυωπίας, που εκφράζεται με απαγόρευση ή καταδίωξη μορφών πολιτιστικής έκφρασης (εικαστικής, μουσικής, λογοτεχνικής, κ.λπ.) που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τις ελεύθερες ή εν πάση περιπτώσει πολιτικά αντίπαλες πολιτικές ή κοινωνικές ομάδες με προφανή επίδραση στον τουρισμό.

Ο τουρισμός επίσης είναι ένα καθαρά **οικονομικό φαινόμενο**. Όπως είδαμε παραπάνω, τουρίστες, είναι με οικονομική δηλαδή που είτε καθεστώς είτε ανέχεια είναι

όσον αφορά τους άτομα ελεύθερα και υπόσταση. Άτομα από ανελεύθερα από οικονομική εξαναγκασμένα να

παραμένουν προσηλωμένα σε μια περιοχή, δεν μετέχουν στο τουριστικό φαινόμενο. Επίσης άτομα που είναι εξαναγκασμένα να μετακινηθούν, από οικονομικούς ή πολιτικούς παράγοντες, όπως δηλαδή οι οικονομικοί πρόσφυγες και οι πολιτικοί πρόσφυγες, πάλι δεν θεωρούνται ότι μετέχουν του φαινομένου του τουρισμού. Γίνεται λοιπόν σαφές ότι αυτοί που μετέχουν στο τουριστικό φαινόμενο είναι μετακινούμενοι «οικεία βούλεσαι», με τη δική τους θέληση δηλαδή και με αυτόνομη «οικονομική υπόσταση». Η προέλευση της οικονομικής αυτονομίας (ατομική, οικογενειακή, επιχειρηματικά ή κρατικά επιδοτούμενη, κ.α.) στη φάση αυτή της εννοιολογικής προσέγγισης δεν ενδιαφέρει.

Όσο δε αφορά τους παρόχους των τουριστικών υπηρεσιών που είναι εμπλεκόμενοι με ζητήματα οικονομικά, είτε άμεσα, ως τουριστικοί επιχειρηματίες κάθε μορφής (πάροχοι καταλυμάτων, υπηρεσιών μεταφορών, εστίασης, διασκέδασης, διευκολύνσεων, πρακτορεύσεων, οργάνωσης, κ.λπ.) είτε έμμεσα, σχετιζόμενοι με το

φαινόμενο του τουρισμού μέσα από το οικονομικό κύκλωμα (π.χ. κάθε μορφής προμηθευτές κάθε είδους τουριστικών επιχειρήσεων, καθώς και κάθε ειδικότητας απασχολούμενοι στο ευρύτερο αυτό κύκλωμα).

Στη μοντέρνα κοινωνική δομή του 21^{ου} αιώνα βλέπουμε ότι ο τουρισμός είναι καθαρά οικονομικό φαινόμενο τεράστιας εμβέλειας και μεγέθους από όλες του τις πλευρές και σε όλες του τις διαστάσεις, και αναπτύσσεται σε όλο τον κόσμο, όπου υπάρχει κοινωνική ελευθερία. Παράλληλα περικλείει τις φιλοσοφικές/πολιτιστικές αξίες των καιρών, όπως τη στροφή προς την προστασία του περιβάλλοντος και την προαγωγή μορφών ήπιου τουρισμού όπου αυτό είναι ακόμη εφικτό. Επίσης, παρατηρούμε, μια σαφή και συνεχή γεωγραφική επέκταση και ανάπτυξη των περιοχών που ασχολούνται με τον τουρισμό, σε όλον τον πλανήτη. Και όπως φαίνεται οι νέοι τουριστικοί προορισμοί αυξάνουν το μέγεθος της τουριστικής βιομηχανίας τους με ρυθμούς πολλαπλάσιους από τους κλασσικούς προορισμούς ή τα παγκόσμια τουριστικά σταυροδρόμια. Και βέβαια, πρέπει να σημειωθεί ότι παρόλα τα ανασταλτικά γεγονότα όπως πολέμους, ταραχές και τρομοκρατικά επεισόδια, υπάρχει παγκοσμίως μια σαφής αυξητική τάση στον παγκόσμιο τουρισμό, με όποια μέθοδο και αν μετρηθεί (π.χ. αριθμός αφίξεων τουριστών ή τουριστικών συναλλαγών) (Βαγιονής Ν., 2002).

Πέρα από σημαντικό κλάδο οικονομικής δραστηριότητας ο τουρισμός είναι σημαντικός εργοδότης διότι η ανάπτυξή του σε τοπικό, περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο είναι στενά συνυφασμένη με τη δημιουργία θέσεων εργασίας, έστω και αν αυτές τις περισσότερες φορές έχουν εποχικό χαρακτήρα. Το σημαντικό στο σημείο αυτό είναι ότι ο τουρισμός δημιουργεί θέσεις εργασίας εκεί που οι άλλοι κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας δεν μπορούν. Αυτό έχει ως συνέπεια να δημιουργούνται έσοδα για τους πληθυσμούς των περιοχών στις οποίες αναπτύσσεται ο τουρισμός, οπότε συμβάλλει στην εξομάλυνση των εισοδημάτων τόσο σε προσωπικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, ιδιαίτερα σε περιοχές που έχουν χαμηλό δείκτη οικονομίας και χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα. Πιο συγκεκριμένα, αυξάνονται οι εισροές στους τόπους όπου γίνεται ο τουρισμός, οι οποίες παραμένουν κυρίως μέσα σε αυτούς, στην τοπική αυτοδιοίκηση και γενικότερα στο κράτος.

Πέρα όμως από τις άμεσες και εμφανείς επιδράσεις του τουρισμού, υπάρχουν και οι πολλαπλασιαστικές, οι οποίες διευρύνουν τον οικονομικό και κοινωνικό ρόλο του τουρισμού. Οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις εκδηλώνονται με μια σειρά συναλλακτικών πράξεων και έχουν ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα. Τα

ποσοτικά αποτελέσματα αναφέρονται στη διαμόρφωση του τουριστικού εισοδήματος, το τελικό ύψος του οποίου εξαρτάται από τον αριθμό των συναλλακτικών πράξεων που πραγματοποιούνται στο τουριστικό κύκλωμα, ενώ η πραγματοποίηση μεγάλου αριθμού, δίνει τις ποιοτικές διαστάσεις και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του τουρισμού.

Αναμφίβολα ο τουρισμός αποτελεί παράγοντα οικονομικής, κοινωνικής και πολιτισμικής ανάπτυξης ή μεγέθυνσης των χωρών του πλανήτη μας και ιδιαίτερα αυτών που για διάφορους λόγους δεν έχουν καταφέρει να διακόψουν τους φαύλους κύκλους της φτώχειας και της μιζέριας που τις μαστίζει. Αυτό όμως σε καμία περίπτωση δε σημαίνει ότι ο τουρισμός αποτελεί πανάκεια για τα οικονομικά προβλήματα τόσο των αναπτυγμένων όσο και των αναπτυσσόμενων χωρών. Οι θετικές επιδράσεις του τουρισμού στις οικονομίες των χωρών για τις οποίες γίνεται λόγος γίνονται αισθητές μόνο όταν η επιχειρούμενη ανάπτυξη ή μεγέθυνσή του πραγματοποιείται ορθολογιστικά, προγραμματισμένα και κυρίως όταν ελέγχεται, αλλά παράλληλα και όταν συνοδεύεται από μια προσπάθεια ανάπτυξης ή μεγέθυνσης του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα της οικονομίας τους. Με αυτό τον τρόπο περιορίζονται και οι όποιες αρνητικές επιδράσεις του τουρισμού (Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., 2004).

1.5 Τουρισμός και περιβάλλον

Πριν μερικά χρόνια οι μελετητές του τουριστικού φαινομένου ήταν υποχρεωμένοι να αποδείξουν ότι υπάρχουν δεσμοί ανάμεσα στον τουρισμό και το περιβάλλον. Σήμερα ύστερα από τη Διακήρυξη της Μαννίλας για τον Παγκόσμιο Τουρισμό (1980), τη Διάσκεψη του Ρίο για το Περιβάλλον (1992), την Agenda 21, που ενσωματώθηκε στη Συνθήκη του Μάαστριχτ και πρόσφατα τον Παγκόσμιο Κώδικα Δεοντολογίας για τον Τουρισμό (1999) θεσπίζονται οι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και ταυτόχρονα η υποχρέωση της παγκόσμιας κοινότητας που εμπλέκεται με την τουριστική ανάπτυξη να προστατεύει το περιβάλλον. Οι ασχολούμενοι με τον τουρισμό, πολιτικοί και επιχειρηματίες του κλάδου αναγνωρίζουν ότι μια υγιής τουριστική βιομηχανία εξαρτάται από ένα υγιές περιβάλλον και συζητούν για τουριστική ανάπτυξη, που προωθεί μορφές «περιβαλλοντικά συνετού τουρισμού».

Τα τελευταία χρόνια γίνεται πλέον μεγάλη συζήτηση για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού αλλά και για τη σχέση τους με τη βιώσιμη ανάπτυξη. Με

την τελευταία έννοια ορίζεται κάθε ανάπτυξη που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του τώρα, χωρίς να αποκόπει τους μελλοντικούς κατοίκους από τις ανάγκες τους αλλά και τη χρήση των φυσικών πόρων. Ο πράσινος τουρισμός ή οικοτουρισμός ή βιώσιμος τουρισμός αναφέρεται ως η μορφή τουρισμού που δεν αλλάζει, σε μεγάλο βαθμό, το περιβάλλον και την κοινωνία, η οποία παρέχει τις απαραίτητες βάσεις στον τουρισμό.

Οι επιπτώσεις της ανεξέλεγκτης τουριστικής ανάπτυξης μπορούν να πλήξουν το φυσικό περιβάλλον εάν εφαρμόσιμοι κανόνες, βλάψουν σοβαρά την προορισμού. Όσο υπηρεσίες σε ένα ευρύτερο χώρο δεν κατάστασι, το απειλείται σοβαρά με τουριστικής ζήτησης.

δεν τεθούν σωστοί και με αποτέλεσμα να τουριστική φήμη ενός καλές και να είναι οι ξενοδοχείο, εάν ο είναι σε καλή συγκεκριμένο μέρος μείωση της

Η επίδραση του τουρισμού στο μετασχηματισμό του περιβάλλοντος είναι αναπόφευκτη όμως έχει δύο διαστάσεις, εκ των οποίων η μια είναι συμβιωτική/συνυπαρξιακή ενώ η άλλη είναι συγκρουσιακή. Προκειμένου να υπάρξει η πρώτη περίπτωση, πρέπει μια σειρά φαινομένων να αλληλοϋποστηρίζονται. Παραδείγματα της περίπτωσης αυτής αποτελούν η δημιουργία πάρκων άγριων ζώων και η αποκατάσταση ζημιών ή η συντήρηση ιστορικών κτιρίων. Στη δεύτερη περίπτωση, ο τουρισμός βρίσκεται σε σύγκρουση με το περιβάλλον. Παραδείγματος χάριν το τσαλαπάτημα της βλάστησης, η ρύπανση των ακτών και η ανεύθυνη συμπεριφορά των τουριστών, που επιφέρουν αναστάτωση στις συνήθειες διατροφής και αναπαραγωγής των ζώων. Οι σχέσεις του τουρισμού με το φυσικό περιβάλλον είναι ιδιαίτερα αμφίθυμες. Αυτό αποτελεί μια συνέπεια της περιπλοκότητας του ίδιου του τουριστικού φαινομένου και των αλληλένδετων συστατικών στοιχείων του περιβάλλοντος, όπως είναι το έδαφος, η ατμόσφαιρα, η πανίδα και η χλωρίδα, ο υδροφόρος ορίζοντας, οι θάλασσες, οι λίμνες, τα ποτάμια, κ.λπ.

Ας σημειωθεί ότι τα πρότυπα τουριστικής συμπεριφοράς δεν επηρεάζονται απαραίτητα μόνο από περιβαλλοντικές συνθήκες, εν τούτοις η επιλογή του προορισμού και ο χρόνος παραμονής των πιθανών τουριστών επηρεάζεται πέρα για πέρα από αυτές. Δηλαδή τόσο οι κλιματολογικές συνθήκες όσο και τα φυσικά

θέλητρα, τα οποία αποτελούν δημιουργήματα του ανθρώπου, μπορούν να επηρεάσουν σε σημαντικό βαθμό το αγοραστικό ενδιαφέρον των τουριστών. Σε γενικές γραμμές, οι περιβαλλοντικές συνθήκες μπορούν να περιορίσουν την ανάπτυξη του τουρισμού σε προορισμούς που στερούνται κατάλληλων κλιματολογικών και γεωλογικών συνθηκών, καθώς επίσης στοιχειώδους πανίδας και χλωρίδας.

1.6 Το μέλλον του τουρισμού

Ο τουρισμός ως μέρος του ευρύτερου οικονομικού και κοινωνικού συστήματος επηρεάζεται από τις εξελίξεις στον οικονομικό τομέα μιας χώρας ενώ ταυτόχρονα αποτελεί παράγοντα επηρεασμού των κοινωνικών αλλαγών που πραγματοποιούνται στις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών. Συνεπώς, επηρεάζεται και αναπόφευκτα θα συνεχίσει και στο μέλλον να επηρεάζεται από τους παράγοντες που διαμορφώνουν και την κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη.

Ο πρώτος παράγοντας είναι οι **κλιματολογικές συνθήκες** διότι το κλίμα της γης

έχει αλλάξει και συνεχίζει να αλλάζει.

Οι επιστήμονες προειδοποιούν ότι στο μέλλον θα υπάρχει μια συνεχής αύξηση της μέσης θερμοκρασίας και άνοδο της στάθμης της θάλασσας. Επιπλέον, ακραία καιρικά φαινόμενα όπως ξηρασίες, πλημμύρες, επανεμφάνιση

ασθενειών των καλλιεργειών, καταστροφή των οικοσυστημάτων, καθώς και απώλεια ανθρώπινων ζώων, θα γίνουν πιο συχνές και έντονες. Με αποτέλεσμα, να δημιουργούνται ερωτήματα σχετικά με τον τουρισμό, για παράδειγμα εάν τα περίπου 120 εκατομμύρια τουρίστες που επισκέπτονται την Μεσόγειο κάθε χρόνο μειωθούν σταδιακά λόγω αυτών των κλιματικών αλλαγών ή εάν θα υπάρχει χρονική μετατόπιση της υψηλής τουριστικής περιόδου από το καλοκαίρι την άνοιξη ή το φθινόπωρο ή ακόμα, εάν οι Βόρειοι Ευρωπαίοι προτιμούν να περάσουν τις διακοπές τους στη χώρα τους ή σε άλλες χώρες της Βόρειας Ευρώπης.

Τα παραπάνω ερωτήματα αφορούν το βαθμό, στον οποίο οι κλιματικές αλλαγές θα επηρεάσουν τη συμπεριφορά των καταναλωτών σε σχέση με τα ταξίδια και τις επιλογές των ταξιδιών. Παραδείγματος χάριν, πολλοί δυνητικοί τουρίστες έχουν ήδη

αρχίσει να εξετάζουν το αποτύπωμα άνθρακα που έχει απομείνει για το περιβάλλον από τα ταξίδια τους. Το πιθανότερο είναι ότι στο μέλλον το αποτύπωμα διοξειδίου του άνθρακα θα επηρεάσει την επιλογή του προορισμού, τα μέσα μεταφοράς, διαμονής και δραστηριοτήτων στον τόπο προορισμού. Για το λόγο αυτό, οι τουριστικοί φορείς πρέπει να αναλάβουν την πρωτοβουλία να διασφαλίσουν την ορθή και αντικειμενική πληροφόρηση και να αποφευχθεί η ανάπτυξη μιας κατάστασης, όπου ο τουρισμός θα βρεθεί σε θέση άμυνας. Ως εκ τούτου, η υιοθέτηση του μοντέλου της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης είναι μονόδρομος για την επιβίωση τόσο των προορισμών όσο και των επιχειρήσεων αφού το περιβάλλον αποτελεί έναν από τα πιο σημαντικά περιουσιακά στοιχεία του τουρισμού.

Ο δεύτερος παράγοντας είναι η **δημογραφική αλλαγή**, η οποία μπορεί να επηρεάσει τον τουρισμό σε τρεις διαφορετικές κατευθύνσεις:

- ο **Δημογραφική δομή και ηλικία**

Εκτιμάται ότι μέχρι το 2030 ο πληθυσμός της Ευρώπης θα μειωθεί κατά 1%, ενώ ο πληθυσμός της Ασίας και της Αμερικής θα αυξηθεί κατά 17% και 18% αντίστοιχα, κυρίως λόγω της αύξησης του προσδοκώμενου μέσου όρου ζωής. Στην Ευρώπη, ο πληθυσμός ηλικίας άνω των πενήντα (50) ετών αναμένεται να αυξηθεί δραματικά, ενώ κατά την ίδια περίοδο στην Ασία, η πλειοψηφία του πληθυσμού θα είναι κάτω από σαράντα πέντε (45) ετών. Σε γενικές γραμμές, οι τουρίστες από τις αναπτυσσόμενες χώρες θα είναι μικρότερης ηλικίας και θα έχουν διαφορετικές ανάγκες από τους τουρίστες που προτιμούν τις παραδοσιακές τουριστικές αγορές. Η πρόβλεψη αυτή είναι σημαντική για τους τουριστικούς φορείς σε σχέση με τη στρατηγική μάρκετινγκ που θα πρέπει να ακολουθήσουν. Όσον αφορά τους μεγαλύτερους τουρίστες σε συνδυασμό με την αύξηση του προσδοκώμενου μέσου όρου ζωής και την καλή φυσική κατάσταση των ανθρώπων, προβλέπεται να είναι σε καλύτερη κατάσταση, δείχνοντας νεότεροι και να αναζητούν πιο ήπιες δραστηριότητες για τις διακοπές τους. Βέβαια, θα απαιτούν και άμεση πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες και πιθανότατα αυτό να αποτελεί κριτήριο για την επιλογή ενός προορισμού διακοπών.

ο Σύνθεση των νοικοκυριών και της δομής της οικογένειας

Τα νοικοκυριά και οι οικογένειες προβλέπεται να είναι πολύ διαφορετικές, π.χ. οικογένειες με μέλη από διαφορετικές γενιές, μονογονεϊκές οικογένειες, διαζευγμένοι γονείς, κ.λπ. Είναι επομένως σημαντικό για την τουριστική βιομηχανία να προσαρμοστεί, προσφέροντας ένα μεγαλύτερο και πιο ευέλικτο φάσμα των υπηρεσιών/προϊόντων.

ο Μετανάστευση

Η μετανάστευση, που αναμένεται να αυξηθεί, επηρεάζει τον τουρισμό κυρίως με δύο τρόπους: πρώτον νέοι π.χ. από την Ασία ή την Ανατολική Ευρώπη, θα μεταναστεύσουν στη Δυτική Ευρώπη για να εργαστούν στον τομέα του τουρισμού και δεύτερον θα ενισχυθεί το VFR-Visiting Friends & Regulars. Οι νέοι μετανάστες, οι οποίοι θα είναι κυρίως ανειδίκευτοι, εκτός από την ενσωμάτωσή τους στις κοινωνίες, θα αναζητούν επίσης την επαγγελματική αποκατάστασή τους οπότε οι εργαζόμενοι κυρίως στον ιδιωτικό τομέα θα αντιμετωπίσουν την απόρριψη, καθώς είναι βέβαιο ότι οι μετανάστες θα είναι σε ζήτηση λόγω των χαμηλών προσδοκώμενων μισθών τους. Αυτό με κανένα τρόπο δεν σημαίνει ότι η ανάπτυξη πρέπει να βασίζεται σε φθηνό εργατικό δυναμικό. Ωστόσο, αυτό είναι μια πραγματικότητα που πρέπει να το αντιμετωπίσουμε αν θέλουμε να βελτιώσουμε την ποιότητα και την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων και των υπηρεσιών. Αυτό που είναι ενδιαφέρον και θα επηρεάσει σίγουρα τη μετανάστευση είναι η αλλαγή στην ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού της Ευρώπης, της Βόρειας Αφρικής και της Δυτικής Ασίας. Στην Ευρώπη, οι ηλικιωμένοι θα αυξηθούν ενώ το ποσοστό των νεότερων ηλικιών θα μειώνονται σταδιακά. Αυτό θα αποτελέσει κίνητρο προσέλκυσης των νεότερων γενεών στη Βόρεια Αφρική και τη Δυτική Ασία, όπου θα επιδιώξουν ευκαιρίες απασχόλησης και μια καλύτερη ζωή.

Ο επόμενος παράγοντας είναι η **τεχνολογία**. Λόγω της συνεχούς ανάπτυξής της αναμένεται ότι οι ταξιδιώτες-καταναλωτές θα ερευνούν τους προορισμούς ακόμη περισσότερο, θα είναι σε θέση εύκολα να συγκρίνουν και θα επικοινωνούν με άλλους ταξιδιώτες, ακόμη πιο εύκολα, προκειμένου να λάβουν πληροφορίες. Σε γενικές γραμμές, θα είναι καλύτερα ενημερωμένοι και θα απαιτούν περισσότερο εξατομικευμένες υπηρεσίες και προϊόντα τουρισμού. Ο ρόλος των κινητών τηλεφώνων αξίζει ειδική μνεία στην περίπτωση του τουρισμού. Για παράδειγμα, αντί

για κάρτα-κλειδί θα αρκεί ένας κωδικός (barcode) στην οθόνη του κινητού τηλεφώνου τους, προκειμένου να εισέλθουν στο δωμάτιο του ξενοδοχείου. Επιπλέον, μια ειδικά εγκατεστημένη εφαρμογή στο κινητό τηλέφωνο του ταξιδιώτη θα προσφέρει ξεναγήσεις προσαρμοσμένες στα ενδιαφέροντά του ή προτάσεις εστιατορίων ανάλογα με τις γαστρονομικές του προτιμήσεις. Από την πλευρά τους, οι τουριστικοί φορείς αναμένεται να επενδύσουν σε στρατηγικές, με έμφαση στην διευκόλυνση της διαδικασίας αγοράς, στην παροχή εξατομικευμένων υπηρεσιών και στην "φιλικότητα" των κινητών τηλεφώνων. Νέα πιο έξυπνα συστήματα θα προκύψουν για την αποτελεσματική διαχείριση του κόστους, ιδίως όσον αφορά τα τρόφιμα και ποτά, καθώς και το κόστος εργασίας. Ως εκ τούτου, εάν οι προμηθευτές των τουριστικών υπηρεσιών θέλουν να έχουν τον πλήρη

ελεγχου, θα πρέπει να ταξιδεύουν πιο συχνά. Εξελίξεις στον τομέα της τεχνολογίας αναμένονται επίσης στον κλάδο των αεροπορικών μεταφορών. Μελέτες από την Airbus (παγκόσμια πρόβλεψη της αγοράς 2007-2026) και την Boeing (Current Market Outlook 2008-2027) δείχνουν ότι στο μέλλον, λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων, το ταξίδι με αεροπλάνο θα είναι προσιτό σε όλο και περισσότερες κατηγορίες ανθρώπων. Ταυτόχρονα, η τεχνολογία των νέων αεροπλάνων θα επιτρέψει πιο άμεσο καθαρισμό και λιγότερο θορυβώδεις πτήσεις. Ειδικά η αύξηση του αριθμού των απευθείας πτήσεων και η ταυτόχρονη μείωση της διάρκειας της πτήσης έχουν αποδειχθεί ότι είναι μια σταθερή προσπάθεια στην πάροδο του χρόνου αυξάνοντας έτσι το διεθνή ανταγωνισμό.

Ακολουθεί ο παράγοντας του **διεθνή διαγωνισμού**. Λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων στα μέσα μεταφοράς θα αυξηθούν οι τουριστικοί προορισμοί, με αποτέλεσμα να ανακαλυφθούν περισσότεροι ανταγωνιστές στον παγκόσμιο χάρτη. Ο διεθνής αυτός ανταγωνισμός ενδέχεται να ενισχύσει τις προσπάθειες για τη βελτίωση της ποιότητας του τουρισμού. Η βασική στρατηγική των επιχειρήσεων για την ενίσχυσή τους ως τουριστικοί προορισμοί, θα πρέπει να περιλαμβάνει κατά πάσα πιθανότητα την αναζήτηση άλλων εταιρειών και την ανάπτυξη δικτύων με άλλες επιχειρήσεις, ακαδημαϊκά ιδρύματα και ερευνητικά κέντρα, προκειμένου να λάβουν γνώση και να απορροφήσουν τις τεχνολογίες σε τομείς που ενισχύουν τον κύριο

ανταγωνιστικό πυρήνα. Παράλληλα, θα υπάρξει μια αυξανόμενη ανάγκη για ενεργό συμμετοχή σε διεθνείς διοργανώσεις. Μια συνεχής και αυστηρός διεθνής παρουσία θα αποτελέσει μια μοναδική συνεισφορά στο κύρος και την εικόνα των προορισμών και των επιχειρήσεων.

Ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει τον τουρισμό είναι η **ασφάλεια**. Μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, το τσουνάμι, τη βόμβα στο Λονδίνο, τις τρομοκρατικές επιθέσεις σε διάφορες χώρες και άλλα παρόμοια γεγονότα, οι ταξιδιώτες θα επιλέγουν προορισμούς με κριτήρια που αφορούν σε θέματα ασφάλειας. Η σημασία του συγκεκριμένου παράγοντα θα αυξηθεί στο μέλλον, προτρέποντας τους τουριστικούς φορείς και τις επιχειρήσεις να επενδύσουν στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων και στα προηγμένα συστήματα ασφαλείας διότι ο τουρισμός είναι συχνά αντιμέτωπος με γεγονότα και συμβάντα που λαμβάνουν τεράστιες διαστάσεις στα μέσα ενημέρωσης προκαλώντας ανυπολόγιστη ζημιά στην εικόνα μιας χώρας.

Επίσης, το συνεχώς **αυξανόμενο χάσμα μεταξύ των πλουσίων και των φτωχών** αποτελεί ένα ακόμα παράγοντα που επιδρά στον τουρισμό, κυρίως στις αναπτυσσόμενες οικονομίες του δυτικού κόσμου και συμβάλλει στην ανάπτυξη της αβεβαιότητας για το μέλλον της μεσαίας τάξης. Από την άλλη πλευρά, η αύξηση του πλούτου στις αναπτυσσόμενες χώρες θα οδηγήσει σε μια νέα μεσαία τάξη, η οποία θα δελεαστεί σε χαμηλού κόστους ταξίδια και σε πιο παραδοσιακές τουριστικές δραστηριότητες, όπως περιηγήσεις στα αξιοθέατα και ψώνια. Όπως φαίνεται, η μεσαία τάξη της Ευρώπης αναμένεται να συρρικνωθεί, ενώ την ίδια στιγμή αναμένεται μια ανοδική έκρηξη της μεσαίας τάξης στην Ασία. Οι προβλέψεις αυτές θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη κατά τη χάραξη της τουριστικής προσφοράς, δεδομένου ότι θα επηρεάσουν την τουριστική ζήτηση με διαφορετικό τρόπο.

Ο τελευταίος παράγοντας επηρεασμού είναι η **νοοτροπία της πολυτέλειας**. Η πολυτέλεια είναι μια ιδιαίτερα ασαφής έννοια και ποικίλλει σημαντικά ανάλογα με την κοινωνία και το χρόνο. Στο μέλλον, οι ταξιδιώτες που προέρχονται από χώρες με αναδυόμενες οικονομίες, που έχουν αρχίσει να συσσωρεύουν πλούτο, θα επιζητούν την πολυτέλεια. Πολυτέλεια για τους ταξιδιώτες θα συνεχίσει να σημαίνει να ταξιδεύουν στην πρώτη θέση, με τις απαιτήσεις της ιδιαίτερης διακόσμησης, της

άνεσης, της άψογης εξυπηρέτησης και ούτω καθεξής. Από την άλλη πλευρά, κυρίως στη Δυτική Ευρώπη, όπου οι καταναλωτές έχουν ήδη απολαύσει το αίσθημα της πολυτέλειας σε σημείο κορεσμού, θα την αναζητούν πλέον από την άποψη της εμπειρίας, της ευημερίας και της ποιότητας απαιτώντας

εξατομικευμένες και αποκλειστικές υπηρεσίες. Για παράδειγμα, μένοντας σε μια παραδοσιακή κατοικία σε ένα φυσικό περιβάλλον, τους δίνεται η ευκαιρία να παρατηρήσουν ένα σπάνιο ζώο ή να απολαύσουν το κολύμπι τους σε μια μεγάλη, αποκλειστική παραλία. Η αυθεντικότητα, η μοναδικότητα, καθώς και η εύκολη πρόσβαση θα γίνουν πολύ σημαντικές έννοιες, που θα συνοδεύουν τον τουρισμό. Οι προμηθευτές των τουριστικών προϊόντων/υπηρεσιών, που θα επιθυμούν να ξεχωρίζουν πρέπει να έχουμε κατά νου ότι ο ανταγωνισμός θα βασίζεται στον τομέα της εφευρετικότητας και της δημιουργικότητας. Επιπλέον, η ανάπτυξη του διαδικτύου και των αεροπορικών μεταφορών θα αλλάξει ριζικά την αντίληψη του χρόνου, ένας ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για ταξίδια και διακοπές.

Κεφάλαιο 2. Μορφές Τουρισμού

2.1 Παράγοντες διαμόρφωσης των μορφών του τουρισμού

Ο τουρισμός είναι μια πολυσύνθετη, πολυδιάστατη και πολυσήμαντη ανθρώπινη δραστηριότητα με ένα πλήθος καθοριστικών παραγόντων και με σχέσεις αλληλεξάρτησης με το οικονομικό, φυσικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Μια απλή προσέγγιση της τυπολογίας των μορφών τουρισμού απαιτεί την αναφορά των παρακάτω παραγόντων:

- α. Οι άνθρωποι που κάνουν τουρισμό (τουρίστες)
- β. Η μετακίνησή τους (τουριστικό ταξίδι)
- γ. Η διαμονή και διατροφή τους (τουριστικό κατάλυμα)
- δ. Ο χρόνος εκδήλωσης της τουριστικής τους δραστηριότητας (εποχή διακοπών)
- ε. Ο τουριστικός τους προορισμός
- στ. Ο λόγος για τον οποίο κάνουν τουρισμό (σκοπός του τουριστικού ταξιδιού)
- ζ. Η δαπάνη της τουριστικής του δραστηριότητας (τουριστική δαπάνη)

2.2 Οι βασικές κατηγορίες του τουρισμού

Με βάση λοιπόν τους παράγοντες, που αναφέρονται παραπάνω, η τυποποίηση του τουρισμού γίνεται στις παρακάτω κατηγορίες:

A. Εσωτερικός τουρισμός

Ο εσωτερικός τουρισμός πραγματοποιείται από τον ντόπιο πληθυσμό μιας χώρας, μέσα πάντα στα φυσικά της όρια δηλαδή μέσα στην επικράτειά της. Η συγκεκριμένη κατηγορία τουρισμού παρουσιάζει σημαντικές οικονομικές και άλλες ωφέλειες για τη χώρα στην οποία αναπτύσσεται. Μια από αυτές είναι η συγκράτηση της εκροής συναλλάγματος εξαιτίας της μη πραγματοποίησης εξωτερικού τουρισμού εκ μέρους του ντόπιου πληθυσμού. Άλλα πλεονεκτήματα, που παρουσιάζει ο εσωτερικός τουρισμός είναι η καλύτερη γνωριμία με τη χώρα διαμονής των τουριστών και η σύσφιξη σχέσεων μεταξύ των πολιτών μιας χώρας.

Η ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού προϋποθέτει την δημιουργία κατάλληλων και ταυτόχρονα οικονομικά προσιτών μέσων φιλοξενίας στους ντόπιους τουρίστες καθώς και τη βελτίωση-ανάπτυξη των διάφορων δικτύων και μέσων συγκοινωνίας, ώστε οι μετακινήσεις των ντόπιων τουριστών στην επικράτεια της χώρας που κατοικούν μόνιμα να είναι ταχύτερες, ανετότερες και ασφαλέστερες. Κάποιες από τις αναπτυσσόμενες χώρες έχουν σαν κύριο σκοπό την εξυπηρέτηση των εσωτερικών τουριστών. Παράδειγμα αποτελούν οι χώρες της Μεσογείου, οι οποίες βασίζονται ιδιαίτερα στον εσωτερικό τουρισμό, που με τη σειρά του συμβάλλει ουσιαστικά στην διαμόρφωση του συνολικού τουριστικού μεγέθους. Πιο συγκεκριμένα, οι κάτοικοι της Ισπανίας και της Πορτογαλίας επέλεξαν σε ποσοστό 92% να κάνουν διακοπές στο εσωτερικό της χώρας τους το 2011, οι Γάλλοι κατά 89% και οι Ιταλοί κατά 81%. Στην Ελλάδα, ο εσωτερικός τουρισμός έχει υποστεί δύο διαδοχικές μειώσεις της τάξεως του 20% για το 2011 και το 2010, ενώ η πτώση για το 2012 ξεπέρασε το 30% σε σχέση με το 2011 (www.eeki.gr).

B. Εξωτερικός τουρισμός

Ο εξωτερικός ή διεθνής τουρισμός πραγματοποιείται από άτομα που διαμένουν μόνιμα σε μια χώρα και την εγκαταλείπουν προσωρινά για να επισκεφτούν κάποια άλλη ή κάποιες άλλες χώρες για τουριστικούς σκοπούς έτσι ώστε να ικανοποιήσουν συγκεκριμένες τουριστικές ανάγκες ή επιθυμίες τους. Συνεπώς, εξωτερικό τουρισμό έχει οποιαδήποτε χώρα όταν μόνιμοι κάτοικοι άλλων χωρών την επισκέπτονται ή όταν οι μόνιμοι κάτοικοί της, επισκέπτονται άλλες χώρες για τουριστικούς σκοπούς. Στην πρώτη περίπτωση ο εξωτερικός τουρισμός χαρακτηρίζεται σαν ενεργητικός και το κύριο χαρακτηριστικό του είναι η εισροή συναλλάγματος. Στη δεύτερη περίπτωση ο εξωτερικός τουρισμός χαρακτηρίζεται σαν παθητικός, και το κύριο χαρακτηριστικό του είναι η εκροή πολύτιμου συναλλάγματος. Τα πλεονεκτήματα της κατηγορίας αυτής είναι η γνωριμία με άλλες χώρες και λαούς, καθώς και η δημιουργία ενός κλίματος συναδέλφωσης των λαών και εδραίωσης της ειρήνης στον κόσμο.

Γ. Συνεχής τουρισμός

Χαρακτηριστικό στοιχείο του συνεχούς τουρισμού είναι ότι διαρκεί όλο το χρόνο, που σημαίνει ότι σε καμία περίπτωση δεν επηρεάζονται οι δραστηριότητες του από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε όλες τις εποχές, δηλαδή σε όλη τη διάρκεια του χρόνου. Οι αντιπροσωπευτικότερες μορφές τουρισμού αυτής της κατηγορίας είναι ο συνεδριακός τουρισμός, ο τουρισμός κινήτρων, ο τουρισμός εκθέσεων, ο τουρισμός πόλης και ο μορφωτικός τουρισμός (Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., Λύτρας Π., 1999).

Δ. Εποχιακός τουρισμός

Η κατηγορία αυτή έχει σαν χαρακτηριστικό ότι δεν διαρκεί όλο το χρόνο, που σημαίνει ότι σε αντίθεση με το συνεχή τουρισμό οι δραστηριότητες του επηρεάζονται αποφασιστικά από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε διαφορετικές εποχές, γι' αυτό και αναστέλλονται αυτές προσωρινά για ένα μικρό ή μεγάλο χρονικό διάστημα κάθε έτος. Οι αντιπροσωπευτικότερες μορφές τουρισμού αυτής της κατηγορίας είναι ο γενικός τουρισμός κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, ο τουρισμός παραχείμασης και ο τουρισμός χειμερινών σπορ (Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., Λύτρας Π., 1999).

Ε. Στατικός τουρισμός

Με τον όρο στατικό τουρισμό εννοείται όταν ο τουρίστας πηγαίνει σε ένα ξενοδοχείο παραθέρισης και παραμένει εκεί καθ' όλη τη διάρκεια των διακοπών του επειδή πιέζεται απ' το χρόνο είτε διότι οι λόγοι του ταξιδιού είναι επαγγελματικοί είτε επειδή θέλει να περάσει λίγες μέρες ξεκούρασης χωρίς έντονες στιγμές που θα τον κουράσουν.

ΣΤ. Κινητικός τουρισμός

Κινητικός τουρισμός σημαίνει ότι ο τουρίστας είναι διαρκώς σε κίνηση, δηλαδή επιθυμεί να εξερευνήσει την χώρα που επισκέπτεται και βρίσκεται συνεχώς σε κίνηση.

Ζ. Νεανικός τουρισμός

Ο νεανικός τουρισμός απευθύνεται σε άτομα 18-30 ετών, οι οποίοι προτιμούν ειδικές μορφές τουρισμού (π.χ. περιπέτειας, χειμερινών σπορ, εκδηλώσεις, φεστιβάλ κ.λπ.). Οι νέοι προτιμούν προορισμούς όπου θα ζήσουν έντονες στιγμές με πρωταρχικό σκοπό την ικανοποίηση των αναγκών τους. Για παράδειγμα, οι νέοι αισθάνονται καλά στη Μύκονο ή στη Σαντορίνη και δεν θα προτιμούσανε μέρη όπου επικρατεί ένα ήσυχο κλίμα. Ο νεανικός τουρισμός εμφανίζει μεγαλύτερη κινητικότητα και έχει σαν κίνητρο την τάση ανεξαρτητοποίησης από τους δεσμούς της οικογένειας, την αυτονομία που τους δίνει η κατοχή ιδιωτικών μέσων μεταφοράς και την έμφυτη περιέργεια να ανακαλύψουν άλλους τόπους, λαούς και συνήθειες.

Η. Τουρισμός τρίτης ηλικίας

Η κατηγορία αυτή αναπτύσσεται λόγω του ότι οι ηλικιωμένοι έχουν αντίθετες προτιμήσεις και ο τουρισμός της τρίτης ηλικίας αποκτά πολύ μεγάλη σημασία στην εποχή μας. Αυτό οφείλεται στο ότι λόγω της αύξησης του μέσου όρου ζωής ένα πολύ σημαντικό μέρος του πληθυσμού αποτελείται τώρα από άτομα της τρίτης ηλικίας. Επί πλέον, με τη άνοδο του βιοτικού επιπέδου όλο και περισσότεροι ηλικιωμένοι διαθέτουν σημαντικό μέρος του ελεύθερου χρόνου τους σε τουριστικά ταξίδια. Φυσικά προτιμούν την άνεση και γι' αυτό απαιτούν ειδικές εγκαταστάσεις και ευκολίες, μια και αρκετοί απ' αυτούς έχουν κινητικά ή άλλα προβλήματα. Προτιμούν επίσης τα οργανωμένα ταξίδια με συμμετοχή σε μεγάλες ομάδες, που σκοπό έχουν εκτός από τον γενικό τουρισμό, τον ιαματικό, τον πολιτιστικό και το θρησκευτικό.

Θ. Ατομικός τουρισμός

Ο ατομικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από την ανεξάρτητη ατομική οργάνωση και εκτέλεση του ταξιδιού εκ μέρους των τουριστών. Η ανάπτυξη αυτής της κατηγορίας τουρισμού συνδυάζεται σε μεγάλο βαθμό με ατομικά-ιδιωτικά μέσα μετακίνησης, όπως τα αυτοκίνητα, τα θαλαμωτά σκάφη κ.α., τόσο κατά την μετάβαση όσο και κατά την διάρκεια της παραμονής του τουρίστα στη χώρα ή τις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας. Ο κύριος χαρακτήρας της κατηγορίας αυτής τουρισμού είναι περιηγητικός και οι παράγοντες που προσδιορίζουν την έκταση της είναι:

- α. η απόσταση μεταξύ της χώρας διαμονής των τουριστών και της χώρας υποδοχής και φιλοξενίας τους,
- β. ο βαθμός οικονομικής προσπελασιμότητας των τουριστικών προορισμών στις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τους,
- γ. το επίπεδο ανάπτυξης των συγκοινωνιακών δικτύων και μέσων στις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τους,
- δ. η προσφορά κατάλληλων από ποσοτικής και ποιοτικής άποψης υπηρεσιών στις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τους, που διευκολύνουν τις περιηγήσεις τους και τις κάνουν πιο άνετες και πιο ευχάριστες.

Η ανάπτυξη του ατομικού τουρισμού βασίζεται σε κάποια συστήματα, όπως το ΙΤ (Individual Inclusive Tours), όμως σε αντίθεση με τα συστήματα που εφαρμόζονται στο μαζικό τουρισμό, προσφέρουν σε μεμονωμένα άτομα τουριστικά πακέτα, που ομοίως περιλαμβάνουν τον τουριστικό προορισμό, το μεταφορικό μέσο, το κατάλυμα, το πρόγευμα, κ.λπ. Ουσιαστικά η διαφορά μεταξύ των δύο κατηγοριών βρίσκεται στον τρόπο με τον οποίο ο τουρίστας ταξιδεύει στον τόπο του τουριστικού του προορισμού αφού στη μια περίπτωση ταξιδεύει ομαδικά ενώ στην άλλη μεμονωμένα (Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., Λύτρας Π., 1999).

Ι. Μαζικός τουρισμός

Ως μαζικός ή ομαδικός τουρισμός ορίζεται ο τουρισμός που διαμορφώνεται και διεκπεραιώνεται με οργανωμένο τρόπο από τουριστικούς φορείς ή επιχειρήσεις και

χαρακτηρίζεται από ομαδικότητα συμμετοχής των τουριστών στις διάφορες φάσεις της τουριστικής δραστηριότητας.

Οι συνθήκες που συνέβαλαν στην ανάπτυξη του οργανωμένου μαζικού τουρισμού είναι:

- α) η βελτίωση των όρων εργασίας και της αμοιβής των εργαζομένων,
- β) η αύξηση του ελεύθερου χρόνου των εργαζομένων,
- γ) η εξέλιξη των συγκοινωνιακών μέσων και ιδιαίτερα του αεροπλάνου,
- δ) η οργάνωση των ταξιδιών με το σύστημα των ναυλωμένων πτήσεων και με τα τουριστικά πακέτα,
- ε) η εμφάνιση νέων αγορών σε νέες περιοχές,
- ζ) η μαζική τουριστική παραγωγή, κατανάλωση και διαφήμιση,
- η) η απελευθέρωση των περιορισμών στις αερομεταφορές

Τη βάση ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού αποτελούν σήμερα συστήματα, όπως το GIT (Group Inclusive Tours), που προσφέρουν αλληλοεξαρτώμενες και ολοκληρωμένες υπηρεσίες, δηλαδή πακέτα, που περιλαμβάνουν τον τόπο προορισμού, το μεταφορικό μέσο, το κατάλυμα, κ.α. (Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., Λύτρας Π., 1999).

Συμπερασματικά, ο μαζικός τουρισμός οδήγησε σταδιακά πολλές απομακρυσμένες και σχετικά υποανάπτυκτες περιοχές να αναβαθμιστούν και να αποτελέσουν τουριστικά θέρετρα. Οι επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού ήταν τόσο θετικές όσο και αρνητικές, με συνιστώσες τον οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό τομέα (Παππά Δ., 2009).

Οι θετικές επιπτώσεις, που προκαλεί η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού στην χώρα φιλοξενίας είναι:

- βελτίωση δικτύων υποδομής,
- εξοικονόμηση πόρων με σκοπό την καλύτερη προστασία του περιβάλλοντος,
- τόνωση οικολογικής συνείδησης,
- δημιουργία επαγγελμάτων σχετικών με την προστασία της φύσης,
- επαναξιολόγηση και προώθηση του τοπικού πολιτισμού (κουλτούρας) καθώς και της παράδοσης,
- δημιουργία κοινωφελών υποδομών,
- ενθάρρυνση συμμετοχικής διαδικασίας,
- υπό προϋποθέσεις, ο τουρισμός μπορεί να συντελέσει στην προστασία των οικισμών από τη φθορά και την εγκατάλειψη,

- ανάδειξη της ιστορικής και πολιτιστικής φυσιογνωμίας,
- απασχόληση,
- ενίσχυση άλλων τομέων της οικονομίας,
- συμβολή στην πρόοδο των περισσότερων κλάδων της οικονομίας, από τις κατασκευές και τη βιοτεχνία, έως το εμπόριο και τις υπηρεσίες,
- δίνει ζωντάνια και πλούτο σε απομακρυσμένες περιοχές, σε νησιά και ορεινούς όγκους, που υστερούν σε άλλες παραγωγικές δυνατότητες.
- τρόπος δημιουργίας και ανάπτυξης μικρών και μεγάλων επιχειρήσεων,
- συμβολή άμεση και έμμεση στο ΑΕΠ,
- δημιουργία θέσεων εργασίας,
- ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης, της κοινωνικής και περιφερειακής σύγκλισης, καθώς και της βελτίωσης της ποιότητας ζωής.

Είναι, δηλαδή, βασικός αναπτυξιακός κλάδος, που προσδίδει σημαντικά πλεονεκτήματα σε μια χώρα. Είναι τομέας με ξεχωριστή οικονομική, αλλά και κοινωνική σπουδαιότητα, που δηλώνει τη δύναμη και τη θέση της χώρας στον κόσμο.

Όμως ο οργανωμένος ή μαζικός τουρισμός αντιμετωπίζει έντονη κριτική ιδίως τα τελευταία χρόνια, από τους παρατηρητές και ερευνητές που ασχολούνται με την ανάπτυξη του, εξαιτίας των προβλημάτων που προκαλεί στις κοινωνίες υποδοχής. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στα κοινωνικά, περιβαλλοντικά και πολιτισμικά προβλήματα που επιφέρει. Τα πιο

σημαντικά από αυτά εντοπίζονται στις στάσεις και αντιλήψεις του τοπικού πληθυσμού ο οποίος χάνει σταδιακά την πολιτιστική και τοπική του ιδιαιτερότητα και αλλοτριώνεται σε μια μαζική ομοιομορφία. Πιο συγκεκριμένα, ο μαζικός τουρισμός μπορεί να προκαλέσει

πιέσεις και εντάσεις στον πληθυσμό, π.χ. θόρυβο ή πολυκοσμία, απώλεια των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, μόλυνση ή φθορές διαφόρων μορφών (π.χ. πυρκαγιές στα δάση για ανέγερση ξενοδοχείων, μόλυνση των υδάτων από ανυπαρξία αποχετευτικού δικτύου κ.λπ.), υποβιβασμό της αισθητικής, κακοπληρωμένη εποχιακή εργασία, αυξήσεις των τιμών των αγαθών, κ.α. (Ηγουμενάκης Ν., 2000).

Η επικράτηση αυτής της κατηγορίας τουρισμού οφείλεται ακριβώς στο γεγονός ότι εξαιτίας των οργανωτικών και τεχνολογικών καινοτομιών προσέφερε πολύ

χαμηλό κόστος μεταφοράς και διαμονής ανά επισκέπτη, κάνοντας το περισσότερο δελεαστικό και προσιτό οικονομικά σ' ένα μεγάλο αριθμό ατόμων. Πρόσφατα ωστόσο, παρατηρείται κάποια μεταστροφή των προτιμήσεων των τουριστών και αντίστοιχη της προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών προς πιο ανεξάρτητες μορφές, προσαρμοσμένες στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα του κάθε τουρίστα για επαφή με την φύση (φυσιολατρικός τουρισμός), αναζήτηση πολιτισμικών δραστηριοτήτων (πολιτιστικός τουρισμός), έντονη άσκηση ή ενασχόληση με αθλητισμό (αθλητικός τουρισμός), συμμετοχή σε επιστημονικές και άλλες εκδηλώσεις (συνεδριακός τουρισμός) και γενικότερα αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων ζωής (οικοτουρισμός, αγροτουρισμός). Για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα αυτά, άρχισαν οι εμπλεκόμενοι με τον τουρισμό φορείς να σκέφτονται την ιδέα του εναλλακτικού τουρισμού.

2.3 Εναλλακτικός τουρισμός

Με την έννοια εναλλακτικός τουρισμός ορίζεται το σύνολο των ολοκληρωμένων τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται από εξειδίκευση ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες και προτιμήσεις των πελατών τους, απευθύνονται σε ένα εξειδικευμένο κοινό, στηρίζονται σε οικολογικά ανεκτές και ήπιες δραστηριότητες, ενώ αναδεικνύουν χωρίς να καταστρέφουν τα φυσικά κάλλη μιας περιοχής.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού είναι η αναζήτηση της αυθεντικότητας και της επαφής με τη φύση, η άρνηση των απρόσωπων τουριστικών πακέτων, η αποφυγή κοσμικών παραλιών, ο συνδυασμός διακοπών με την προσφορά εθελοντικής εργασίας, η συμβολή στην προστασία του περιβάλλοντος, η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και η προσφορά λύσεων στα προβλήματα της τουριστικής εποχικότητας.

Θεωρείται μικρής κλίμακας ανάπτυξη του τουρισμού, που προέρχεται και οργανώνεται από τον τοπικό πληθυσμό ή τους τοπικούς φορείς και προσελκύει τουρίστες με ειδικά ενδιαφέροντα. Μέσω όμως του εναλλακτικού τουρισμού επιτυγχάνεται η αύξηση της διασύνδεσης του τουριστικού τομέα με τους λοιπούς κλάδους της οικονομίας, π.χ. γεωργία, κτηνοτροφία και βιοτεχνία (χειροτεχνία-χειροτεχνήματα). Από την άλλη, υπάρχει μειωμένη διαρροή χρημάτων από την

τοπική οικονομία, δημιουργώντας έτσι υψηλούς οικονομικούς δεσμούς σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Όπως χαρακτηριστικά υποστηρίζει ο Gannon (1993), «ντόπιοι επιχειρηματίες μικρών επιχειρήσεων μπορούν να συνεισφέρουν αξιοσημείωτα στην οικονομική ανάπτυξη, γιατί προμηθεύουν μικρότερες αγορές, αξιώνουν σχετικά μικρά κεφάλαια, χρησιμοποιούν ντόπιους πλουτοπαραγωγικούς πόρους και πρώτες ύλες και δεν απαιτούν δαπανηρή και εξεζητημένη υποδομή». Ταυτόχρονα οι μικρής κλίμακας επενδύσεις που προωθούνται δια μέσου του εναλλακτικού τουρισμού διατηρούν τον έλεγχο της τουριστικής ανάπτυξης από τους ντόπιους κατοίκους και μπορούν να ενσωματωθούν με μεγαλύτερη ευκολία στο κοινωνικό-πολιτιστικό και οικονομικό περιβάλλον του προορισμού υποδοχής τουριστών, οδηγώντας στην αειφόρο ανάπτυξη με πιο αποτελεσματικό τρόπο.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού δίνουν την ευκαιρία στις χώρες να εκμηδενίσουν τις εξωγενείς επιδράσεις και να αναπτύξουν την δική τους υποδομή συμμετέχοντας οι ίδιες στην ορθολογική τους ανάπτυξη. Ουσιαστικά τους παρέχεται η δυνατότητα να κερδίσουν τη μάχη σε σημαντικά θέματα αντί να τα παραχωρούν όλα σε ξένους επιχειρηματίες και θεσμικούς παράγοντες του τουριστικού χώρου. Ως εκ τούτου η άσκηση του εναλλακτικού τουρισμού προϋποθέτει περιορισμούς αναφορικά με τη φέρουσα ικανότητα μιας περιοχής και μπορεί να θεωρηθεί ως τουρισμός μειωμένων αρνητικών επιπτώσεων.

2.4 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του εναλλακτικού τουρισμού.

Οι **θετικές επιδράσεις** της ανάπτυξης των διαφόρων μορφών του εναλλακτικού τουρισμού εντοπίζονται σε οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό, περιβαλλοντικό επίπεδο της χώρας.

Σε επιχειρηματικό επίπεδο, ο εναλλακτικός τουρισμός συμβάλλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας μέσω ξενοδοχείων, εστιατορίων, πωλήσεων αναμνηστικών αντικειμένων αλλά και έμμεσα με την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που χρειάζονται από τις επιχειρήσεις που σχετίζονται με τον εναλλακτικό τουρισμό. Ακόμα, αυτός ο τουρισμός αναπτύσσεται συνήθως από τον τοπικό πληθυσμό δημιουργώντας συμπληρωματικά εισοδήματα για τις οικογένειες και συγκρατώντας τον κόσμο στις εστίες του. Αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία στις περιοχές που αντιμετωπίζουν σημαντική πληθυσμιακή μείωση και δημογραφική γήρανση γι' αυτό εισάγει αυτομάτως την αναπτυξιακή και κοινωνική διάσταση στην έννοια «εναλλακτικός τουρισμός».

Επιπλέον, στα πλαίσια της ανάπτυξης του εναλλακτικού τουρισμού, γίνονται κάποιες βελτιώσεις σε θέματα υγιεινής και συγκοινωνιών, δίκτυα παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, παροχής τηλεπικοινωνιών, νέες αθλητικές και εγκαταστάσεις αναψυχής, εστιατόρια, δημόσιοι χώροι, καθώς και μία μαζική εισροή καλύτερης ποιότητας αγαθών και ειδών διατροφής. Ταυτόχρονα, η περιφερειακή αυτή ανάπτυξη συνδυάζεται με την προστασία και την ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος, δεν δρα ανταγωνιστικά προς τους φυσικούς πόρους. Αντίθετα, συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση τόσο των μόνιμων κατοίκων όσο και των επισκεπτών ως προς την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Πιο συγκεκριμένα, οι ντόπιοι επιχειρηματίες εκμεταλλεύονται τον πλούτο της περιοχής χωρίς να παραβλέπουν την πολιτιστική κληρονομιά ενώ η επαφή του τουρίστα-επισκέπτη με τα οικοσυστήματα εντείνει την οικολογική συνείδηση και ευαισθητοποίησή του με σκοπό την ενεργό συμμετοχή του στην προστασία της φύσης.

Ακόμα, ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί πηγή εσόδων για την οικονομία. Οι κύριες θετικές οικονομικές επιδράσεις σχετίζονται με κέρδη συναλλάγματος και συνεισφορές στα κρατικά έσοδα. Οι τουριστικές δαπάνες, η εξαγωγή και εισαγωγή σχετιζόμενων αγαθών και υπηρεσιών επιφέρουν έσοδα στην οικονομία της χώρας που φιλοξενεί τους τουρίστες. Άλλα κρατικά έσοδα από την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως άμεσες και έμμεσες εισφορές. Στις άμεσες εισφορές περιλαμβάνονται οι φόροι σε εισοδήματα που προέρχονται από τουριστική απασχόληση, από τουριστικές επιχειρήσεις και από άμεσες χρεώσεις σε τουρίστες, όπως ο οικολογικός φόρος ή οι φόροι αναχώρησης. Οι έμμεσες εισφορές προκύπτουν από φόρους και δασμούς σε αγαθά και υπηρεσίες προς τους τουρίστες, όπως για παράδειγμα φόρους για αναμνηστικά αντικείμενα, αλκοολούχα ποτά, εστιατόρια κ.λπ.

Τέλος, τα πλεονεκτήματα του εναλλακτικού τουρισμού βρίσκουν βάση και σε πολιτισμικό επίπεδο. Τα ταξίδια φέρνουν τους ανθρώπους, διαφορετικών πολιτισμών, σε επαφή μεταξύ τους. Λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα του εναλλακτικού τουρισμού, μπορεί να δημιουργηθεί σιωπηρά ένα κλίμα κατανόησης ανάμεσα στους ανθρώπους και στους πολιτισμούς και να προωθηθούν πολιτιστικές ανταλλαγές ανάμεσα στους «φιλοξενούμενους» και τους «οικοδεσπότες». Με τον τρόπο αυτό, αυξάνονται οι πιθανότητες για τους ανθρώπους να αναπτύξουν αμοιβαία συμπάθεια και κατανόηση

και να μειωθούν οι προκαταλήψεις. Έτσι, ο εναλλακτικός τουρισμός λειτουργεί κι αυτός ως μέσο για τη διατήρηση της ειρήνης.

Οι **αρνητικές επιπτώσεις** του εναλλακτικού τουρισμού εκδηλώνονται όταν η ανάπτυξη του δεν είναι συμβατή με τις αρχές της αειφορικής διαχείρισης.

Στην περίπτωση αυτή, οι επιπτώσεις αναφέρονται:

- Στην άναρχη και υπέρμετρη ανάπτυξη του σε βάρος της φέρουσας ικανότητας της περιοχής, που προκαλεί υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος των περιοχών.
- Στον κίνδυνο ανάπτυξης του τουρισμού στις περιφερειακές περιοχές εις βάρος της ζωής της υπαίθρου. Στην πράξη έχει παρατηρηθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις εγκαταλείπονται, για παράδειγμα οι αγροτικές εργασίες προς χάριν ενός μεγαλύτερου βραχυχρόνιου τουριστικού κέρδους.
- Στην αλλοίωση του πολιτισμικού χαρακτήρα των περιοχών, στις περιπτώσεις που ο εναλλακτικός τουρισμός ακολουθήσει τα γνωστά αναπτυξιακά τουριστικά «πρότυπα» των περασμένων δεκαετιών (πρότυπα του μαζικού τουρισμού).
- Στον κίνδυνο αλλοίωσης οικοσυστημάτων, υγροβιότοπων και γενικά οικολογικά ευαίσθητων περιοχών.
- Στον κίνδυνο υπερσυγκέντρωσης τουριστών-επισκεπτών σε μία περιοχή με δυσμενή αποτελέσματα, όπως ρύπανση του περιβάλλοντος (γη, νερό, ατμόσφαιρα), ηχορύπανση.
- Στην αύξηση της εγκληματικότητας, σε μερικές περιπτώσεις παρατηρούνται τέτοια φαινόμενα, συνήθως κλοπές, εξαιτίας της τουριστικής ανάπτυξης σε μία περιοχή κι αυτό γιατί οι τουρίστες συγκριτικά με τους κατοίκους είναι άτομα με υψηλότερο οικονομικό επίπεδο.

Κάθε τουριστική ανάπτυξη πρέπει να επιτυγχάνει το σημείο ισορροπίας, ανάμεσα στις ανάγκες-παροχές των επισκεπτών και στο όφελος των ατόμων που αναπτύσσουν τον εναλλακτικό τουρισμό, σύμφωνα πάντα με τις αρχές της αειφορίας (όχι υπερσυγκεντρώσεις) (Αλοΐμονος Ο., 2010).

2.5 Μορφές εναλλακτικού τουρισμού

Οι νέες μορφές τουρισμού ή όπως ονομάζονται εναλλακτικές μορφές τουρισμού παρουσιάστηκαν κατά τη δεκαετία του 1980 ως εναλλακτική λύση στις αρνητικές επιπτώσεις του συμβατικού μαζικού τουρισμού, η οποία θα ήταν πιο ήπια κοινωνικά και περιβαλλοντικά. Μετά την πρόταση του μοντέλου της βιώσιμης ανάπτυξης, που έδωσε κοινωνική και περιβαλλοντική διάσταση στην οικονομική ανάπτυξη, προέκυψε γύρω στο 1990 η έννοια του βιώσιμου τουρισμού. Μέσα στο πλαίσιο αυτό οι ειδικές μορφές τουρισμού, που συχνά αναφέρονται και ως εναλλακτικές μορφές τουρισμού, έκαναν την εμφάνισή τους διαμορφώνοντας ιδιαίτερα χαρακτηριστικά προσφοράς και ζήτησης. Στις εναλλακτικές μορφές περιλαμβάνονται όσες έχουν ως βασικό χαρακτηριστικό τους την αντίθεση στον κλασικό τύπο μαζικού τουρισμού, έχοντας ως αφετηρία την ανάγκη προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, τη διαφύλαξη πολιτιστικής κληρονομιάς και τη φυσική ζωή. Πλέον, τίθενται στην πρώτη γραμμή της τουριστικής ανάπτυξης οι φυσικοί και οι πολιτιστικοί πόροι. Κάθε ειδική μορφή τουρισμού έχει ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό, το οποίο λειτουργώντας ως κίνητρο γίνεται αναπόσπαστο συστατικό στοιχείο και δίνει το όνομα του στην ειδική αυτή μορφή. Η πλειοψηφία αυτών των μορφών εμπεριέχει την ενεργό συμμετοχή των τουριστών στις δραστηριότητες αυτών των εναλλακτικών μορφών. Επίσης στις ειδικές μορφές τουρισμού εκτός από τον προσδιοριστικό κίνητρο, μπορούν να διακριθούν και άλλα χαρακτηριστικά όπως ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας του και η απαιτούμενη υποδομή που αποσκοπούν στην ικανοποίηση των ειδικών αναγκών των τουριστών-επισκεπτών. Πολλές από αυτές τις μορφές αναπτύχθηκαν υπό την επιρροή του οικολογικού κινήματος ενώ είναι συχνό φαινόμενο η παράλληλη ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών που συνδέουν την οικολογία και τον πολιτισμό (π.χ. οικοτουρισμός-πολιτιστικός τουρισμός) (Βελισσαρίου Ε., 2000).

Πιο συγκεκριμένα, η ανάγκη του ατόμου για διακοπές άρχισε να συνδυάζεται με τα προσωπικά ενδιαφέροντα του κάθε ατόμου ξεχωριστά και σιγά-σιγά διαμορφώθηκαν ομάδες τουριστών με κοινά ενδιαφέροντα. Το γεγονός αυτό στάθηκε αφορμή για την εξειδίκευση του τουρισμού σε ειδικές μορφές που στόχο είχαν να ικανοποιήσουν συγκεκριμένες προτιμήσεις ομαδοποιημένων τουριστών. Οι λόγοι που δημιουργήθηκαν αυτές οι μορφές τουρισμού έχουν άμεση σχέση με τα Hobbies του καθενός, με αθλητικές δραστηριότητες αλλά και επαγγελματικούς λόγους (συνέδρια)

με λόγους υγείας (θεραπευτικός τουρισμός- τουρισμός υγείας) και με κάθε ιδιαίτερη προτίμηση ή λόγο που αντιστοιχεί σε μια ξεχωριστή μορφή τουρισμού.

Καθοριστικοί παράγοντες στην ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού αποδείχτηκαν οι τοπικές ιδιομορφίες σε χώρες ή περιοχές και η συχνή συνύπαρξη δυο ή τριών ειδικών μορφών σε ένα κοινό μοντέλο ανάπτυξης.

Τα σημαντικότερα είδη τουρισμού που συνθέτουν αυτό που ονομάζουμε εναλλακτικό τουρισμό είναι:

- Αγροτουρισμός ή τουρισμός υπαίθρου
- Οικοτουρισμός ή περιβαλλοντικός τουρισμός
- Επαγγελματικός τουρισμός
- Πολιτιστικός τουρισμός
- Μαθησιακός ή εκπαιδευτικός τουρισμός
- Θρησκευτικός τουρισμός
- Τουρισμός υγείας
- Κοινωνικός τουρισμός
- Αθλητικός τουρισμός
- Γεωτουρισμός

2.5.1 Αγροτουρισμός ή τουρισμός υπαίθρου

Αγροτουρισμός ονομάζεται η εναλλακτική εκείνη μορφή τουρισμού η οποία αναπτύσσεται σε μη τουριστικά κορεσμένες αγροτικές περιοχές και συνδέεται με κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές αξίες, οι οποίες επιτρέπουν τόσο στους «οικοδεσπότες» όσο και στους «φιλοξενούμενους» των περιοχών αυτών να υφίστανται αλληλεπιδράσεις και να μοιράζονται

εμπειρίες. Με αυτή την ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να γνωρίσει τις αγροτικές περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα, την καθημερινή ζωή των κατοίκων, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του χώρου αυτού, με σεβασμό προς το περιβάλλον και την παράδοση. Επίσης, η δραστηριότητα αυτή φέρνει τον επισκέπτη σε επαφή με τη φύση καθώς και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, στις

οποίες μπορεί να ψυχαγωγηθεί συμμετέχοντας και να νιώσει τη χαρά της ενσωμάτωσης στις τοπικές συνθήκες.

Ειδικότερα διακρίνονται δύο μορφές αγροτουρισμού σε διεθνές επίπεδο:

A. Η πρώτη μορφή αναφέρεται στη φιλοξενία των τουριστών σε μεγάλα αγροκτήματα καθώς και στη συμμετοχή τους στις γεωργικές εργασίες, στην καθημερινότητα και στον τρόπο ζωής των αγροτών. Η μορφή αυτή είναι γνωστή ως «Farmhouse holidays» (Διακοπές σε αγροκτήματα) και εμφανίζεται σε χώρες με μεγάλες γεωργικές εκμεταλλεύσεις.

B. Η δεύτερη μορφή προβλέπει την φιλοξενία σε μικρά καταλύματα όπου μαζί με την διαμονή προσφέρεται και πρωινό. Η μορφή αυτή του αγροτουρισμού είναι γνωστή ως «Bed and breakfast» και εμφανίζεται σε χώρες με μικρές γεωργικές περιοχές (Βελισσαρίου Ε., 2000).

Πολλές επιχειρήσεις προσφέρουν τη δυνατότητα αγροτουρισμού μέσω ειδικών προγραμμάτων. Οι επιχειρήσεις αυτές κατατάσσονται στις παρακάτω κατηγορίες:

- ❖ πρατήρια/εκθετήρια αγροτουριστικών προϊόντων,
 - ❖ αγροτουριστικά κέντρα εστίασης και αναψυχής,
 - ❖ κάμπινγκ σε αγροκτήματα,
 - ❖ μικρές ξενοδοχειακές μονάδες-ξενώνες,
 - ❖ ενοικιαζόμενα δωμάτια στα σπίτια αγροτικών οικογενειών,
 - ❖ ανεξάρτητες αγροτικές κατοικίες παραδοσιακής αρχιτεκτονικής που εναρμονίζονται με το φυσικό περιβάλλον,
 - ❖ επιχειρήσεις παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων εργαστήρια λαϊκής τέχνης.
- (www.gnto.gr).

2.5.2 Οικοτουρισμός ή περιβαλλοντικός τουρισμός

Ως οικοτουρισμός ορίζεται ο περιβαλλοντικά υπεύθυνος τουρισμός, που περιλαμβάνει επισκέψεις σε φυσικές περιοχές, με σκοπό την εκτίμηση της φύσης, τη διατήρηση της φύσης και την χρήσιμη ενεργή κοινωνικο-οικονομική ανάμιξη των επισκεπτών με τον ντόπιο

πληθυσμό διότι όντας μια δραστηριότητα περιορισμένων περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ο οικοτουρισμός εκτός του ότι προσφέρει ευχαρίστηση, απόλαυση, γνώσεις και εμπειρίες στον επισκέπτη, διατηρεί και ενισχύει την ευημερία των τοπικών κοινοτήτων, που θεωρούνται αναπόσπαστο τμήμα μιας τέτοιας δραστηριότητας και αναπτυξιακής διαδικασίας.

Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού αποδίδεται και συναρτάται με ορισμένα προβλήματα περιβαλλοντικής, κοινωνικής και πολιτιστικής υποβάθμισης περιοχών ή χωρών, αλλά και άνισης κατανομής του οικονομικού οφέλους.

Ο τουρίστας, που απολαμβάνει τον περιβαλλοντικό τουρισμό, έχει την ευκαιρία:

- ✚ να περιπλανηθεί στα δάση και τους εθνικούς δρυμούς στα ορεινά, στα νησιά ή κοντά σε ποταμούς και σε λίμνες,
- ✚ να απολαύσει τα υπέροχα μνημεία της φύσης, τα φαράγγια, τα σπήλαια και τους καταρράκτες,
- ✚ να παρατηρήσει και να θαυμάσει τα σπάνια είδη πουλιών που φωλιάζουν ή καταφεύγουν στα παράκτια οικοσυστήματα και του υγροτόπους (βραχώδεις ακτές, αμμώδεις παραλίες, αμμοθίνες, «δέλτα» ποταμών, λίμνες, έλη, κ.α.),
- ✚ να μελετήσει την εξαιρετική ποικιλία της χλωρίδας,
- ✚ να συμμετάσχει σε δραστηριότητες extreme σπορ (κανόε-καγιάκ, rafting, monoraft, hydrospeed, canyoning, ποδήλατο βουνού κ.α.) και
- ✚ να διαμείνει σε πρότυπες αγροτουριστικές μονάδες, που δίνουν τη δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίσει την τοπική αρχιτεκτονική, πολιτισμική και γαστρονομική παράδοση, αλλά και τα προϊόντα, τις αγροτικές ασχολίες και την καθημερινή ζωή των κατοίκων κάθε περιοχής.

2.5.3 Επαγγελματικός τουρισμός

Ο επαγγελματικός τουρισμός παρουσιάζεται όταν το πρόσωπο που ταξιδεύει σε άλλη χώρα το κάνει για λόγους καθαρά επαγγελματικούς και όχι για διακοπές. Ο επαγγελματικός τουρισμός είναι μια εναλλακτική μορφή τουρισμού εφόσον τα

ταξίδια αυτά δεν έχουν μόνο επαγγελματικό χαρακτήρα αλλά εμπλουτίζονται από κάποιες παράπλευρες τουριστικές δραστηριότητες, δηλαδή ενώ πρωταρχικός λόγος που ταξιδεύει το άτομο είναι λόγω δουλειάς εάν του το επιτρέπει ο χρόνος μπορεί να συνδυάσει διακοπές και δουλειά μαζί.

Συναντώνται τρεις υποκατηγορίες στον επαγγελματικό τουρισμό ανάλογα με το κριτήριο του σκοπού:

Συνεδριακός τουρισμός: αφορά τη συνάντηση ατόμων από διαφορετικά συνήθως μέρη, για μία ή περισσότερες ημέρες, με σκοπό την ανταλλαγή επιστημονικών και ειδικών γνώσεων στο πλαίσιο ενός προκαθορισμένου προγράμματος, το οποίο μπορεί να είναι συνέδριο, συμπόσιο, σεμινάριο ή κάτι παρεμφερές.

Εκθεσιακός τουρισμός: αφορά τη διοργάνωση εκθέσεων από επιχειρήσεις, φορείς, οργανισμούς, κράτη, ιδρύματα, συνδέσμους, με σκοπό να αξιοποιήσουν την επικοινωνιακή δυνατότητα των εκθέσεων προκειμένου να δημιουργήσουν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για τη διάδοση πληροφοριών προς τον επιθυμητό στόχο. Οι εκθέσεις ενσωματώνουν τρία βασικά εργαλεία του μάρκετινγκ, τη διαφήμιση, τις δημόσιες σχέσεις, την προώθηση πωλήσεων και πραγματοποιούνται σε εκθεσιακά κέντρα ή χώρους κατάλληλους για τέτοιες εκδηλώσεις.

Ταξίδια κινήτρων: εντάσσονται στη γενικότερη κατηγορία των εταιρικών ταξιδιών και είναι η πραγματοποίηση διακοπών με έξοδα της επιχείρησης, ως ανταμοιβή εξαιρετικής απόδοσης στο πλαίσιο μιας ενέργειας-κινήτρων. Τα ταξίδια-κίνητρα αποτελούν για την επιχείρηση ένα μέσο υποκίνησης, με απώτερο στόχο την αύξηση της απόδοσης των εργαζομένων. Πρόκειται για πολυτελή ταξίδια περιορισμένης χρονικής διάρκειας, που τα αναλαμβάνουν ταξιδιωτικά γραφεία σκοπεύοντας στην ικανοποίηση των στελεχών διαφόρων επιχειρήσεων, με την παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών σε τουριστικούς προορισμούς που κατά προτίμηση να ξεχωρίζουν από τους συνηθισμένους (Βελισσαρίου Ε., 2000).

Οι επαγγελματικοί τουρίστες είναι συνήθως υψηλού εκπαιδευτικού και οικονομικού επιπέδου, οι οποίοι κινούνται σε καταλύματα υψηλών κατηγοριών, με σκοπό να ξοδέψουν αρκετά χρήματα, αλλά απαιτούν υψηλή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών και προϊόντων. Η διάρκεια του επαγγελματικού τουρισμού κυμαίνεται συνήθως από 3 έως 5 ημέρες, ενώ η περίοδος αιχμής του σημειώνεται κυρίως από το

Φεβρουάριο έως το Μάιο και από τον Σεπτέμβριο έως το Νοέμβριο, οπότε και συνήθως διοργανώνονται τα περισσότερα συνέδρια, εκθέσεις κ.λπ.

Σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη του επαγγελματικού τουρισμού σε ένα τόπο, διαδραματίζει η διαθεσιμότητα των απαραίτητων υποδομών και υπηρεσιών, όπως αμφιθεάτρων, εκθεσιακών χώρων, καταλυμάτων, υποδομών για καφέ και εστίαση, υπηρεσιών διερμηνείας κ.λπ. Επίσης, η εύκολη πρόσβαση στον τόπο πραγματοποίησης ενός συνεδρίου ή μίας έκθεσης είναι κρίσιμος παράγοντας για την προσέλκυση επισκεπτών.

2.5.4 Πολιτιστικός τουρισμός

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) με τον όρο πολιτιστικός τουρισμός εννοεί το ταξίδι που γίνεται με κίνητρο βασικά πολιτιστικό περιλαμβάνοντας εκπαιδευτικές περιηγήσεις, θεατρικές παραστάσεις, φεστιβάλ, προσκυνήματα, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία, μουσεία, καθώς και τη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος, του λαϊκού πολιτισμού και της τέχνης. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι πολιτιστικό τουρισμό έχουμε όταν ο επισκέπτης θέλει να κατανοήσει και να εκτιμήσει τον βασικό χαρακτήρα ενός τόπου και τον πολιτισμό του ως σύνολο, περιλαμβάνοντας:

- την ιστορία και την αρχαιολογία
- τον λαό και τον τρόπο ζωής του
- την πολιτιστική εξέλιξη
- τις τέχνες και την αρχιτεκτονική
- το φαγητό, το κρασί και την τοπική παραγωγή
- την κοινωνική, οικονομική και πολιτική δομή
- τη μορφολογία της περιοχής
- τα διάφορα φεστιβάλ και εκδηλώσεις

Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί ένα από τα παλαιότερα και δημοφιλέστερα είδη τουρισμού. Από τους περασμένους αιώνες άτομα ή ομάδες περιηγητών, αναζητώντας τη γνώση, την εμπειρία, την προσωπική ανακάλυψη, πραγματοποιούσαν ταξίδια σε τόπους με αρχαιολογικό, ιστορικό, λαογραφικό ή θρησκευτικό ενδιαφέρον, σε μέρη με διαφορετικό πολιτισμό και εθнологικές ιδιομορφίες. Ο πολιτιστικός τουρισμός προσφέρει ευκαιρίες για πολιτιστική εμπειρία, προσφέρει την περιήγηση στη φυσική, καλλιτεχνική και πνευματική κληρονομιά μίας περιοχής καθώς και στη σημερινή δημιουργία.

Επίσης, περιλαμβάνει τη συμμετοχή σε δραστηριότητες είτε παθητικές, όπως παρακολούθηση καλλιτεχνικών εκδηλώσεων (μουσικών συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων κ.α.), επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, περιηγήσεις σε πολιτιστικές διαδρομές, είτε ενεργητικές, όπως εκμάθηση τοπικής μαγειρικής, τέχνης ή συμμετοχής σε λαογραφικές δραστηριότητες. Μία άλλη σημαντική παράμετρος που χαρακτηρίζει αυτή την μορφή τουρισμού, είναι η στενή και ουσιαστική επαφή που αποκτούν οι επισκέπτες με τον τοπικό πληθυσμό, τα ήθη και τις παραδόσεις του, σε συνδυασμό με τα πολιτισμικά δρώμενα στην περιοχή.

2.5.5 Μαθησιακός ή εκπαιδευτικός τουρισμός

Μαθησιακός τουρισμός είναι ο τουρισμός που αναφέρεται στην μάθηση. Συγκεκριμένα, είναι κάθε μορφή τουρισμού που έχει σαν τουριστικό προϊόν τη μάθηση ή που η τουριστική πελατεία έχει θεσμική σχέση με τη μάθηση.

Οι κυριότερες μορφές μαθησιακού τουρισμού είναι:

Ο εκπαιδευτικός τουρισμός: αυτό το είδος του τουρισμού πραγματοποιείται σε δύο περιπτώσεις. Στην πρώτη περίπτωση οι τουρίστες μεταβαίνουν στον προορισμό τους για να εκπαιδευτούν και κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους έχουν και τουριστικές δραστηριότητες, ενώ στη δεύτερη, κατά τη διάρκεια των διακοπών τους συνδυάζουν και εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Κάποιες μορφές εκπαιδευτικού τουρισμού είναι τα διάφορα εκπαιδευτικά ταξίδια στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό, που οργανώνουν διάφοροι εκπαιδευτικοί οργανισμοί. Είναι επίσης η συμμετοχή σπουδαστών ή φοιτητών σε εκπαιδευτικές αποστολές (ανασκαφές, διάφορες έρευνες,

πρακτικές ασκήσεις κ.λπ.), όπως και η συμμετοχή σε εκπαιδευτικά σεμινάρια, σε σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης και σε διάφορες εκπαιδευτικές συγκεντρώσεις, αν και εφόσον η συμμετοχή προϋποθέτει μετακίνηση προς τον τόπο που λαμβάνουν χώρα.

Ο μαθητικός, σπουδαστικός ή φοιτητικός τουρισμός: πρόκειται σχεδόν αποκλειστικά για τουρισμό νέων γίνεται από μαθητές, σπουδαστές ή φοιτητές. Το κοινό σημείο της συγκεκριμένης τουριστικής πελατείας είναι η εκπαίδευση αφού αποτελείται από νέους που έχουν θεσμική σχέση με αυτήν, δηλαδή φοιτούν σε κάποιο εκπαιδευτικό ίδρυμα. Κατά τη διάρκεια του μαθητικού, σπουδαστικού ή φοιτητικού τουρισμού, οι μαθητές, οι σπουδαστές ή οι φοιτητές αντίστοιχα ταξιδεύουν στα πλαίσια διαφόρων προγραμμάτων με την μαθησιακή τους ιδιότητα. Χωρίς την ιδιότητα αυτή, όταν ταξιδεύουν, απλά κάνουν τουρισμό νέων. Τα παραπάνω ταξίδια εκδηλώνονται συνήθως με την μορφή του κατασκηνωτικού τουρισμού ή με την μορφή μικρών εκδρομών (2-5 ημέρες) ή ακόμα και ως μεγάλες εκδρομές (άνω των 5 ημερών).

2.5.6 Θρησκευτικός τουρισμός

Σύμφωνα με τον ΕΟΤ (Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού) είναι ένα είδος τουρισμού που αφορά μια κατηγορία ατόμων που επισκέπτονται θρησκευτικούς τόπους, όπως εκκλησίες ή μοναστήρια, στη χώρα διαμονής τους ή σε κάποια άλλη χώρα είτε για λόγους λατρείας είτε για να πάρουν μέρος σε θρησκευτικές εκδηλώσεις ή ακόμα και για να εκπληρώσουν κάποιο τάμα που είχαν κάνει. Τα τουριστικά πακέτα του θρησκευτικού τουρισμού είναι προσιτά διότι δεν πρόκειται για

τουρισμό πολυτελείας, που απαιτεί την ανάπτυξη ιδιαίτερης υποδομής, γι' αυτό και απευθύνεται σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, ενώ τα οικονομικά οφέλη για τους

θρησκευτικούς τόπους και κατ' επέκταση για τις οικονομίες των χωρών στις οποίες βρίσκονται αυτοί είναι σχετικά σημαντικά (Ανδριώτης Κ., 2003). Η μορφή αυτή τουρισμού είναι περιορισμένης διάρκειας, συνήθως μιας έως τριών ημερών. Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι δυνατόν να αναπτύσσεται όλες τις εποχές του χρόνου αν και παρουσιάζει ιδιαίτερες κορυφώσεις σε συγκεκριμένες ημερομηνίες που συνδέονται με γεγονότα ιδιαίτερης θρησκευτικής σημασίας (www.gnto.gr).

Ο θρησκευτικός τουρισμός χωρίζεται σε δύο κατηγορίες, εκ των οποίων η μια αναφέρεται σε προσκυνητές τουρίστες, στους οποίους επικρατεί το θρησκευτικό κίνητρο οπότε επισκέπτονται μια περιοχή αποκλειστικά και μόνο για τον θρησκευτικό χώρο, ενώ η δεύτερη καλείται τουρισμός θρησκευτικής κληρονομιάς και οι τουρίστες ταξιδεύουν ομαδικά συνδυάζοντας το ταξίδι τους και με άλλες τουριστικές δραστηριότητες.

Τα γενεσιουργά αίτια του θρησκευτικού τουρισμού είναι:

- το πανανθρώπινο θρησκευτικό συναίσθημα, το οποίο παρακινεί τους τουρίστες να μεταβαίνουν σε τόπους θρησκευτικών εκδηλώσεων για να ικανοποιήσουν τις θρησκευτικές τους ανάγκες,
- η διασπορά των θρησκευτικών μνημείων-τόπων λατρείας σε διαφορετικούς τόπους από τους τόπους που διαμένουν οι θρησκευόμενοι,
- ο χαρακτηρισμός των μεγάλων χριστιανικών γιορτών σαν ημερών αργίας, γεγονός που επιτρέπει στους εργαζόμενους να απομακρύνονται από τις εργασίες τους, όπως και στα παιδιά σχολικής ηλικίας,
- η επιθυμία επιστροφής στις ρίζες, τάση που τα τελευταία χρόνια συνεχώς ενδυναμώνεται,
- η επιθυμία φυγής από τα αστικά κέντρα, η οποία ενισχύεται από την πιεστική, αγχώδη, και κουραστική ζωή της πόλης και από τις ψυχοσωματικές επιβαρύνσεις του αστικού περιβάλλοντος.

2.5.7 Τουρισμός υγείας

Παλιότερα αυτή η μορφή τουρισμού ονομαζόταν θεραπευτική και εξελίσσεται πλέον σε μια από τις βασικότερες μορφές τουρισμού. Τουρισμός υγείας είναι ο τουρισμός όπου οι τουρίστες συμμετέχουν σε προγράμματα υγείας ή σε προγράμματα που σχετίζονται με την υγεία. Αυτά τα προγράμματα μπορεί να είναι

διατήρησης, πρόληψης, θεραπείας, ανάρρωσης και αποκατάστασης της υγείας με σύγχρονες ιατρικές, φυσικές μεθόδους και προγράμματα που σχετίζονται και

Medical Tourism

επιηρεάζουν την υγεία, όπως υγιεινής διαβίωσης, υγιεινής διατροφής, ενεργητικής άθλησης, ψυχικής ισορροπίας, ομορφιάς, αδυνατίσματος, κοινωνικής επανένταξης, κ.λπ.

Τουρισμό υγείας κάνουν οι άνθρωποι που έχουν προβλήματα υγείας ή που θέλουν να μάθουν να ζουν υγιεινά, αλλά παράλληλα έχουν και τουριστικές ανάγκες και προσπαθούν κατά την διάρκεια των διακοπών τους να συνδυάσουν τη σωστή αντιμετώπιση των προβλημάτων υγείας, που μπορεί να έχουν καθώς και την ικανοποίηση των τουριστικών τους αναγκών. Η πλειοψηφία των τουριστών υγείας είναι άτομα μέσης ή τρίτης ηλικίας, που έχουν συνήθως περισσότερα προβλήματα μαζί με τους συνοδούς τους. Για τα άτομα αυτά η ανακούφιση της υγείας τους έχει πρωταρχική σημασία και η παροχή τουριστικών υπηρεσιών είναι απλώς βοηθητική. Όμως στον τουρισμό υγείας ικανοποιούνται και ανάγκες ατόμων νεώτερης ηλικίας και μεγαλύτερων σωματικών δυνατοτήτων.

Ο τουρισμός υγείας διακρίνεται σε κάποιες υποκατηγορίες και αυτές είναι:

1. Θεραπευτικός τουρισμός
2. Ιαματικός τουρισμός
3. Θερμαλισμός ή θερμαλιστικός τουρισμός
4. Τουρισμός φυσιοθεραπείας
5. Τουρισμός υγιεινής διαβίωσης
6. Τουρισμός ομορφιάς

1. Θεραπευτικός τουρισμός: περιλαμβάνει προγράμματα θεραπείας με σύγχρονες μεθόδους της ιατρικής και με φυσικές μεθόδους θεραπείας της εναλλακτικής ιατρικής.
2. Ιαματικός τουρισμός: περιλαμβάνει την ενεργειακή αξιοποίηση των θερμομεταλλικών νερών και τη γενικότερη χρήση της γεωθερμικής ενέργειας και τη χρήση των μεταλλικών νερών. Όταν αναφέρονται ψυχρές μεταλλικές πηγές, πρόκειται για ιαματικό τουρισμό.

3. Θερμαλισμός ή θερμαλιστικός τουρισμός: ομοίως με τον ιαματικό τουρισμό με τη διαφορά ότι πρόκειται για νερά σε υψηλές θερμοκρασίες, δηλαδή θερμοπηγές με τις οποίες οικοδομήθηκε ένας κλάδος θεραπευτικής αγωγής, η ιαματική υδροθεραπεία ή θερμαλισμός.
4. Τουρισμός φυσιοθεραπείας: περιλαμβάνει διάφορες μεθόδους θεραπείας όπως υδροθεραπεία, κινησιοθεραπεία, θαλασσοθεραπεία, κ.λπ.
5. Τουρισμός υγιεινής διαβίωσης: είναι ο τουρισμός κατά τη διάρκεια του οποίου οι τουρίστες ακολουθούν ένα πρόγραμμα υγιεινής και φυσικής ζωής, το οποίο περιλαμβάνει υγιεινή διατροφή, ενεργητική άθληση, διαίτα, ωράριο παράλληλο με τους φυσικούς βιορυθμούς, καθώς και τα προγράμματα ψυχικής ισορροπίας και καταστολής άγχους.
6. Τουρισμός ομορφιάς: περιλαμβάνει προγράμματα ομορφιάς, όπως αισθητική, κομμωτική, προγράμματα αδυνατίσματος, σύσφιξης μυών, περιποίησης προσώπου, ενδυματολογίας και πλαστικής χειρουργικής.

2.5.8 Κοινωνικός τουρισμός

Στα πλαίσια του κοινωνικού του έργου ο Οργανισμός Εργατικής Εστίας εφαρμόζει τον θεσμό του κοινωνικού τουρισμού. Σύμφωνα με το Διεθνές Γραφείο

Κοινωνικού Τουρισμού (BITS: Bureau Internationale la Tourisme Social), με τον όρο κοινωνικός τουρισμός εννοείται το σύνολο των σχέσεων και φαινομένων τουριστικού χαρακτήρα, που διευκολύνουν τη συμμετοχή των ασθενέστερων οικονομικά τάξεων στον τουρισμό.

Ο γενικός χαρακτηρισμός των δικαιούχων του κοινωνικού τουρισμού είναι «κοινωνικά στρώματα με χαμηλά εισοδήματα» (ορισμός BITS) ή «ομάδες ατόμων που για διάφορες αιτίες, αλλά κυρίως για κοινωνικούς λόγους και για λόγους υγείας, έχουν δυσκολίες να κάνουν διακοπές» (ορισμός της Ε.Ε.) Κάτω από αυτούς τους χαρακτηρισμούς μπορούν να υπαχθούν διάφορες κατηγορίες ατόμων, όπως:

- ✓ εργαζόμενοι και συνταξιούχοι με χαμηλό εισόδημα,
- ✓ άνεργοι,
- ✓ άτομα με ειδικές ανάγκες συμπεριλαμβανομένων και των υπερηλίκων,
- ✓ πολύτεκνοι των οποίων το εισόδημα είναι συνήθως ανεπαρκές λόγω των μεγάλων οικογενειακών δαπανών,
- ✓ πολιτικοί πρόσφυγες, αγρότες και αγρότισσες των οποίων η πρόσβαση στον τουρισμό είναι δύσκολη ή δεν έχουν την απαιτούμενη πληροφόρηση και εμπειρία,
- ✓ ανύπαντρες μητέρες και γυναίκες ή άντρες εν χηρεία που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα οικονομικά προβλήματα,
- ✓ η νεολαία, που δεν έχει δικό της εισόδημα και αντιμετωπίζει δαπάνες σπουδών, μέσω των προγραμμάτων της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς,
- ✓ οι ασφαλισμένοι του ΙΚΑ, που κατά κανόνα είναι χαμηλόμισθοι και χαμηλοσυνταξιούχοι με τα προγράμματα της εργατικής εστίας.

Ο κοινωνικός ή επιδοτούμενος τουρισμός χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι πραγματοποιείται από μέλη του κοινωνικού συνόλου, των οποίων η αγοραστική δύναμη είναι

λίγο-πολύ περιορισμένη, χάρη σε ειδικές παροχές προς αυτά που μπορεί να είναι άμεσες ή έμμεσες. Οι παροχές για κοινωνικό τουρισμό αποτελούν σήμερα για τις ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες υποχρέωση του κράτους. Συγκεκριμένα το σύγχρονο κοινωνικό κράτος έχει υποχρέωση πέρα από υγεία, καλά γηρατεία, εργασία και παιδεία να εξασφαλίσει σε άτομα χαμηλής εισοδηματικής στάθμης τη δυνατότητα να κάνουν διακοπές και με αυτόν τον τρόπο να ισορροπήσουν τόσο ψυχικά όσο και σωματικά. Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του κοινωνικού τουρισμού είναι η δημιουργία της κατάλληλης υποδομής, όπως για παράδειγμα η κατασκευή ειδικών τουριστικών καταλυμάτων που να ανταποκρίνονται στις οικονομικές δυνατότητες της πελατείας τους, δηλαδή των κοινωνικών τουριστών, η χορήγηση επιδομάτων διακοπών που να αναπροσαρμόζονται σύμφωνα με τις πραγματικές ανάγκες κάθε οικογένειας, η

εφαρμογή επιχορηγούμενων προγραμμάτων κοινωνικού τουρισμού για ειδικές κατηγορίες ατόμων, όπως για παράδειγμα σπουδαστές, στρατιώτες, συνταξιούχους, που η οικονομική τους κατάσταση κάθε άλλο παρά τους επιτρέπει να κάνουν διακοπές, η χρηματοδότηση των διακοπών με ευνοϊκούς όρους κ.λπ. (Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., Λύτρας Π., 1998).

Συνοψίζοντας, η σημασία του κοινωνικού τουρισμού έγκειται πρώτα απ' όλα στη δυνατότητα που δίνεται σε κάποια άτομα να πάνε διακοπές, τα οποία υπό άλλες συνθήκες δε θα μπορούσαν. Επιπλέον, αποτελεί τρόπο κοινωνικοποίησης αλλά και συμμετοχής σε δραστηριότητες κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. Οι συμμετέχοντες έχουν την ευκαιρία να γνωριστούν μεταξύ τους με αφορμή την οικογενειακή τους κατάσταση και τα παιδιά τους ή το κοινό επαγγελματικό τους αντικείμενο, κ.α.

2.5.9 Αθλητικός τουρισμός

Πολλοί συγγραφείς ορίζουν την έννοια του αθλητικού τουρισμού ως όλες τις μορφές ενεργητικής και παθητικής ανάμιξης σε αθλητικές δραστηριότητες όπου η συμμετοχή είναι τυχαία ή οργανωμένη και γίνεται για επαγγελματικούς ή μη λόγους με προϋπόθεση τη

μετακίνηση μακριά από τον τόπο διαμονής και εργασίας.

Όταν οι ασχολούμενοι με τον αθλητισμό (αθλητές, προπονητές, συνοδοί, βοηθητικό προσωπικό, οπαδοί) ταξιδεύουν για να συμμετάσχουν σε αθλητικούς αγώνες, αλλά πριν, ενδιάμεσα και μετά τους αγώνες αναπτύσσουν τουριστικές δραστηριότητες, τότε προκύπτει η εναλλακτική μορφή του αθλητικού τουρισμού επιδόσεων ή άμιλλας.

Όμως όταν οι τουρίστες ασκούνται, γυμνάζονται, παίζουν ή αθλούνται και συγκεκριμένα επιδίδονται σε ένα ή περισσότερα αγωνίσματα, η μορφή αυτή του τουρισμού ονομάζεται ειδικότερα αθλητικός τουρισμός ανάπαυσης ή αναψυχής.

Είναι φανερό ότι ο αθλητικός τουρισμός αποτελεί ένα ιδιαίτερα σύνθετο και ευρύ φαινόμενο. Για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού υπάρχει η ανάγκη για διευρυμένη υψηλής ποιότητας υποδομή σε διάφορους τομείς υποστήριξης, οι οποίοι είναι το φυσικό περιβάλλον, οι υπηρεσίες, η διασκέδαση, οι μεταφορές, το τεχνητό

περιβάλλον, η στέγαση, η πολιτιστική κληρονομιά, οι οργανισμοί και οι κατασκευασμένες διευκολύνσεις.

Ο αθλητικός τουρισμός κατάφερε να προσελκύσει σημαντικό αριθμό ενδιαφερομένων αποκτώντας την αντίστοιχη οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική σημασία. Παράλληλα, οι παραγωγοί της τουριστικής βιομηχανίας οι οποίοι ανέκαθεν αναζητούσαν νέους τομείς επέκτασης των δραστηριοτήτων τους διέκριναν νωρίς τα οικονομικά κυρίως οφέλη του αθλητικού τουρισμού και προχώρησαν σε σημαντικές επενδύσεις. Ως συνέπεια, ο αθλητικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από γοργό ρυθμό ανάπτυξης, μεγάλες δυνατότητες εξέλιξης και από το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που δημιουργεί σε όλους τους εμπλεκόμενους στο τουριστικό κύκλωμα, παραγωγούς και καταναλωτές. (<http://www.sport-tourism.com/> Τερζάκης 2002).

Υπάρχουν κάποιες εξειδικευμένες κατηγορίες αθλητικού τουρισμού και κάποιες από αυτές είναι:

- 1) Τουρισμός περιπέτειας
- 2) Τουρισμός χειμερινών σπορ
- 3) Θαλάσσιος τουρισμός
- 4) Ορεινός-ορειβατικός τουρισμός
- 5) Ιππικός τουρισμός

1) Τουρισμός περιπέτειας

Ο τουρισμός περιπέτειας πρόκειται για μια μορφή τουρισμού με έντονο το στοιχείο του κινδύνου, της δράσης, του απροσδόκητου, και της έκπληξης.

Οι κυριότερες δραστηριότητες του τουρισμού περιπέτειας είναι οι ακόλουθες:

- Τουρισμός εξερευνήσεων και προσπέλασης απρόσιτων περιοχών: Οι εξερευνήσεις αυτές πραγματοποιούνται σε δάση, ζούγκλες, βουνά κ.α.
- Τουρισμός ασκήσεων επιβίωσης και προσανατολισμού: Στόχος είναι η επιβίωση σε δυσμενείς συνθήκες και η εκμάθηση τεχνικών επιβίωσης.
- Κινηγητικός τουρισμός και τουρισμός σαφάρι. (Βελισσαρίου Ε., 2000).

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ζήτηση για τουρισμό περιπέτειας αυξάνεται διεθνώς διότι έρχεται να καλύψει μια ανάγκη ή επιθυμία του σύγχρονου ανθρώπου των

μεγαλουπόλεων για εκτόνωση από το στρες που του προκαλεί ο σύγχρονος τρόπος ζωής και η ανία της ρουτίνας.

Οι δραστηριότητες που συγκαταλέγονται στον τουρισμό περιπέτειας είναι οι εξής:

- Trekking ή πεζοπορία
- River Trekking
- Kayak ποταμού
- Rafting
- Canoe-Kayak
- Mountain bike
- Jeep safari

2) Τουρισμός χειμερινών σπορ

Ο τουρισμός χειμερινών σπορ είναι μια δυναμική μορφή τουρισμού που προσπαθούν να αναπτύξουν οι χώρες υποδοχής τουριστών στο πλαίσιο της προσπάθειάς τους να διαφοροποιήσουν το τουριστικό προϊόν και με αυτό τον τρόπο να αξιοποιήσουν και να εκμεταλλευτούν τους αδρανείς μήνες και να προσελκύσουν διάφορες κατηγορίες τουριστών, κυρίως δε, υψηλής εισοδηματικής στάθμης. Ο τουρισμός χειμερινών σπορ καλύπτει τις δραστηριότητες που διεξάγονται στη διάρκεια του χειμώνα. Συγκεκριμένα καλύπτει τις δραστηριότητες εκείνες που εκδηλώνονται σε συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο και για την ακρίβεια συνήθως σε ορεινές περιοχές σε συνδυασμό πάντα με ορισμένες κλιματολογικές συνθήκες, όπως για παράδειγμα χαμηλές θερμοκρασίες που πλησιάζουν τους μηδέν βαθμούς κελσίου ή και κάτω από αυτούς. Η ανάπτυξη του τουρισμού χειμερινών σπορ απαιτεί τη δημιουργία άρτια οργανωμένων χιονοδρομικών κέντρων, πίστες πάγου και παγοδρομίες, αγωνιστικές πίστες για σκι, τουριστικά καταλύματα όλων των κατηγοριών, συγκοινωνιακή σύνδεση των τουριστικών τόπων χειμερινών σπορ με αστικά κέντρα αλλά και αεροδρόμια, λιμάνια και σιδηροδρομικούς σταθμούς.

3) Θαλάσσιος τουρισμός

Ο θαλάσσιος τουρισμός σχετίζεται με την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων στη θάλασσα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον κ. Ηγουμενάκη, «είναι το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται στο θαλάσσιο χώρο μιας χώρας». Οι υπηρεσίες και οι δραστηριότητες θα πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο και βασικό στοιχείο της τουριστικής μορφής και όχι μέσο για την πραγματοποίηση των διακοπών (Βελισσαρίου Ε., 2000). Αναμφίβολα ο θαλάσσιος τουρισμός αποτελεί μια από τις δυναμικότερες και πιο επιλεκτικές μορφές του σύγχρονου τουρισμού αφού η σημασία του στις τουριστικές οικονομίες των χωρών που έχουν τόσο τις φυσικές προϋποθέσεις όσο και τις οικονομικές δυνατότητες να τον αναπτύξουν είναι κυριολεκτικά μεγάλες. Παλιότερα ο θαλάσσιος τουρισμός περιοριζόταν στην κολύμβηση και την αναψυχή στην παραλία, αλλά με την εναλλακτική του έννοια πλέον εμπεριέχει και άλλες δραστηριότητες, όπως θαλάσσιο σκι, ιστιοπλοΐα, ιστιοσανίδα, καταδύσεις, κρουαζιέρες, κ.α.

4) Ορεινός ή ορειβατικός τουρισμός

Ο ορεινός τουρισμός αν και παρουσιάζει ορισμένες ομοιότητες με τον τουρισμό χειμερινών σπορ σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να ταυτισθεί με αυτόν. Συγκεκριμένα δεν έχει χρονικούς περιορισμούς εκδήλωσης και αναφέρεται στο σύνολο δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού που εκδηλώνεται αποκλειστικά και μόνο στις ορεινές περιοχές των χωρών υποδοχής τουριστών που επιθυμούν να αναπτύξουν αυτής της μορφής τουρισμό. Παράδειγμα αποτελεί η πεζοπορία, που γίνεται σε βατές λοφώδεις και ημιορεινές περιοχές με σκοπό την ήπια σωματική άθληση μέσα σε ένα παρθένο φυσικό περιβάλλον και με τη δυνατότητα περιήγησης και επίσκεψης αξιοθέατων περιοχών που βρίσκονται κοντά στα μονοπάτια της πεζοπορίας. Απαραίτητη

προϋπόθεση για την ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού είναι η δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων που δένουν με το φυσικό περιβάλλον και διαθέτουν όσο το δυνατό περισσότερους συμπληρωματικούς χώρους όπως εστιατόρια, μπαρ, καφετέριες, αίθουσες αναψυχής κ.λπ.

5) Ιππικός τουρισμός

Η ιππασία θεωρείται μια ανερχόμενη μορφή τουρισμού, η οποία βρίσκει μεγάλη ανταπόκριση από τον κόσμο και ιδίως τους νέους ανθρώπους. Ετησίως ιδρύονται νέοι ιππικοί όμιλοι, με πολλές εγγραφές νέων μελών. Οργανώνονται ιππικά προγράμματα που απευθύνονται σε αρχάριους και έμπειρους αθλητές και γίνονται σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους και ιππικά κέντρα. Εκεί, οι συμμετέχοντες μαθαίνουν όλα

τα μυστικά της ιππασίας από ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό με εκπαιδευμένα άλογα, τηρώντας όλους τους κανόνες ασφαλείας. Επίσης δίνεται η δυνατότητα σε όσους το επιθυμούν, να λάβουν μέρος σε ιππικές διαδρομές και ταυτόχρονα να γνωρίσουν πανέμορφα τοπία. Εδώ ας

σημειώσουμε πως ορισμένες ξενοδοχειακές μονάδες, που βρίσκονται σε κατεξοχήν τουριστικούς προορισμούς, διαθέτουν άλογα, και δίνουν τη δυνατότητα στους ενοίκους, αλλά και στους τουρίστες της περιοχής να απολαύσουν μοναδικές διαδρομές στα χειμωνιάτικα μονοπάτια της φύσης.

2.5.10 Γεωτουρισμός

Οι Ibrahim και Hamzah το 1993 πρότειναν έναν νέο κλάδο της εφαρμοσμένης γεωλογίας που την ονόμασαν τουριστική γεωλογία (Tourism Geology), η οποία κινείται κάτω από την ομπρέλα της συντηρητικής γεωλογίας (Conservation Geology). Την όρισαν ως ένα ιδιαίτερο κλάδο που ασχολείται με την εφαρμογή της γεωλογικής γνώσης για την ανάπτυξη οικοτουριστικών

δραστηριοτήτων μέσω μιας συστηματικής έρευνας και γεωλογικού χαρακτηρισμού νέων και ήδη υφιστάμενων τουριστικών προορισμών. Τα τουριστικά πακέτα που προκύπτουν από αυτές τις προσπάθειες καλούνται γεωτουριστικές δραστηριότητες (Komoo I., 1997).

Ο γεωτουρισμός θεωρείται μια ειδική μορφή πολιτιστικο-περιβαλλοντικού

τουρισμού, που μπορεί να αναπτυχθεί σε περιοχές που διαθέτουν σημαντικά γεωλογικά μνημεία, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν πόλο προσέλκυσης τουριστών ειδικού ενδιαφέροντος. Κύριος στόχος του είναι η σύνδεση των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος με τη γεωλογική κληρονομιά κάθε τόπου, τα πολιτιστικά μνημεία και τις

παραδόσεις του. Μεμονωμένες περιπτώσεις ανάδειξης και αξιοποίησης γεωλογικών μνημείων υπάρχουν σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η ανάπτυξη του γεωτουρισμού απαιτεί τη δημιουργία των απαραίτητων υποδομών (ενημερωτικά περίπτερα, σήμανση διαδρομών, δημιουργία κέντρων περιβαλλοντικής ενημέρωσης-εκπαίδευσης κ.λπ.) καθώς και παραγωγή γεωτουριστικών προϊόντων (ενημερωτικοί οδηγοί, αναμνηστικά είδη κ.τ.λ.). Για την ανταλλαγή εμπειριών και απόψεων σχετικά με το θέμα αυτό και τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών συστάθηκε το δίκτυο Ευρωπαϊκών γεωπάρκων.

Κεφάλαιο 3. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην Ελλάδα και στην Κρήτη

3.1 Ο εναλλακτικός τουρισμός στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, εμφανίζεται μια χρονική καθυστέρηση στην ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού (Τσάρτας Π. και Θανοπούλου Μ., 1994), η οποία οφείλεται στην αγροτική δομή και την κοινωνικοοικονομική εξέλιξη των αγροτικών περιοχών της χώρας (Ανθοπούλου Θ. κ.α., 2000). Εξάλλου, η μετακίνηση του πληθυσμού από την ύπαιθρο στα αστικά κέντρα, στην Ελλάδα είναι σχετικά πρόσφατη, συνεπώς δε υπήρχε μέχρι πρόσφατα η ανάγκη για επιστροφή στις ρίζες, αλλά ούτε η ανάγκη για συμμετοχή σε αγροτικές δραστηριότητες.

Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '70 δεν υπήρχε οργανωμένη μορφή εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα. Αρχικά, ο εναλλακτικός τουρισμός αναπτύχθηκε κυρίως ως συμπλήρωμα του υπάρχοντος ξενοδοχειακού δυναμικού στις παραθαλάσσιες, τουριστικά ανεπτυγμένες περιοχές της χώρας. Μετά το 1980 ξεκίνησε μια πιο οργανωμένη προσπάθεια εφαρμογής αγροτουριστικών προγραμμάτων (Μανώλογλου Ε., 1993), η οποία εκφράστηκε μέσω της δημιουργίας των γυναικείων συνεταιρισμών με σκοπό την οικονομική ανεξαρτησία των αγροτισσών και τη βελτίωση της προσωπικής τους θέσης. Τότε, το ενδιαφέρον εκδηλώθηκε από κρατικούς φορείς, οι οποίοι αντιμετώπισαν τον εναλλακτικό τουρισμό ως μια τοπική και περιφερειακή δραστηριότητα που μπορεί να βοηθήσει σε κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών. Στις αρχές της δεκαετίας του '90, η εφαρμογή εθνικών και κοινοτικών προγραμμάτων, που χρηματοδοτούσαν την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού, όπως η κοινοτική πρωτοβουλία LEADER, σηματοδότησε την καθαυτή ανάπτυξή του στην Ελλάδα. Είναι η περίοδος όπου ο εναλλακτικός τουρισμός γίνεται γνωστός ως η μορφή του τουρισμού των 3 Φ (Φύση-Φιλοξενία-Φιλία) και αγροτικές περιοχές, άγνωστες μέχρι

τότε στην τουριστική αγορά, μπαίνουν στο χάρτη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η ανάπτυξη αυτή όμως στηρίχθηκε περισσότερο στην ιδιωτική πρωτοβουλία και στην ερμηνεία των προγραμμάτων αυτών ενώ λιγότερο σε μια καλά στοιχειοθετημένη έννοια, σε έναν εθνικό σχεδιασμό και ένα νομικό πλαίσιο, τα οποία θα όριζαν βάσει προδιαγραφών το πρότυπο της ανάπτυξης του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα (Εμμανουηλίδου Μ., 2004).

Οι φορείς, που συμμετέχουν στην αγροτουριστική πολιτική και ανάπτυξη στην Ελλάδα είναι:

Νομαρχίες, Δήμοι και Κοινότητες

Αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις

Τοπικοί πολιτιστικοί σύλλογοι

Υπουργείο Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥπΑΑΤ)

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ)

Αγροτική Τράπεζα Ελλάδας (ΑΤΕ)

Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών

(ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.)

Γενική Γραμματεία Ισότητας (ΓΓΙ)

Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες, ένα σημαντικό ποσοστό (άνω του 25%) ευκατάστατων με υψηλό μορφωτικό επίπεδο Ευρωπαίων ταξιδιωτών αναζητούν πρωτότυπες βιωματικές εμπειρίες και τουριστικές υπηρεσίες πέρα από το τρίπτυχο ήλιος, θάλασσα, φιλοξενία.

Η Ελλάδα μπορεί να προσφέρει πληθώρα τέτοιων εμπειριών εκμεταλλευόμενη την ποικιλότητα των τοπίων της, τους φυσικούς της πόρους, τον πολιτισμικό και ιστορικό της πλούτο, καθώς και την παράδοση, τα ήθη και τα έθιμά της. Όλα τα προηγούμενα, συνδυασμένα με νεωτεριστική επιχειρηματικότητα, μπορούν να αναδείξουν πρωτότυπες κερδοφόρες επενδυτικές ευκαιρίες.

Η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Ελλάδα μπορεί να αποτελέσει σταθερή πηγή εσόδων και απασχόλησης αφού προσελκύει ετησίως περισσότερους από 17 εκατομμύρια επισκέπτες. Στόχος της τουριστικής στρατηγικής της χώρας είναι να μετατρέψει τον πλούτο των πόρων της σε πρότυπα, μοναδικά τουριστικά προϊόντα με την σύμπραξη Ελλήνων και ξένων επενδυτών. Προκειμένου να εξυπηρετήσει την στρατηγική της αυτή, η Ελληνική κυβέρνηση έχει θέσει ως προτεραιότητά της και ενθαρρύνει την ανάπτυξη τουριστικής υποδομής νέων

μορφών εναλλακτικού τουρισμού οι οποίες συμπληρώνουν το παραδοσιακό τουριστικό προϊόν της χώρας.

3.2 Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην Ελλάδα

Οικοτουρισμός

Η Ελλάδα με τα μαγευτικά της τοπία και ένα πλήθος μοναδικών οικοσυστημάτων όπως οι προστατευόμενες περιοχές Ramsar, αγροτικά τοπία, επιβλητικά βουνά και αμόλυντα ποτάμια, παρέχει μοναδικές ευκαιρίες για την ανάπτυξη οικοτουριστικών εμπειριών. Αυτή η ραγδαία αυξανόμενη, αγορά υπόσχεται σημαντικές αποδόσεις και υποστηρίζεται αμέριστα από την Ελληνική κυβέρνηση με την παροχή ελκυστικών κινήτρων.

Αθλητικός τουρισμός

Ο τόπος που έφερε στον κόσμο τους Ολυμπιακούς Αγώνες και το 2004 διοργάνωσε από τους πιο επιτυχημένους Ολυμπιακούς Αγώνες στα χρονικά είναι ιδανικός για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού. Από ιστιοπλοΐα και εξερεύνηση σπηλαίων, μέχρι οδοιπορία και αλεξίπτωτο πλαγιάς, η Ελλάδα είναι σε θέση να προσελκύσει λάτρεις των σπορ από όλο τον κόσμο, οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να ασχοληθούν με ποικίλες δραστηριότητες, ενώ παράλληλα θα απολαμβάνουν τα φυσικά θέλγητρα της χώρας, από θεαματικά τοπία μέχρι μαγευτικές παραλίες.

Θρησκευτικός τουρισμός

Η θρησκευτική κληρονομιά της Ελλάδας προσελκύει επισκέπτες από όλο τον κόσμο, οι οποίοι επισκέπτονται εκκλησίες και μοναστήρια σε όλη τη χώρα που συχνά βρίσκονται σε περιοχές με εξαιρετικά τοπία. Ο θρησκευτικός τουρισμός συνδυάζει πνευματικά, πολιτισμικά και ιστορικά θέματα και παράλληλα αναδεικνύει την εθνική ταυτότητα της Ελλάδας. Εκτός από τα ταξίδια σε μοναστήρια, όπως του όρους Άθως και των Μετεώρων, οι επισκέπτες έρχονται στην Ελλάδα για να θαυμάσουν και να μελετήσουν τα μοναδικά βυζαντινά και μετα-βυζαντινά αριστουργήματα, όπως εικόνες και εικονογραφίες, μωσαϊκά, τοιχογραφίες και ιερά. Τόποι θρησκευτικής λατρείας, από μικρές εκκλησίες σε νησιά έως επιβλητικοί ναοί, αποτελούν θρησκευτική κληρονομιά αιώνων, της οποίας ο πλούτος χαίρει ευρέος σεβασμού. Για

παράδειγμα, χιλιάδες επισκέπτες συρρέουν στο νησί της Πάτμου, προκειμένου να επισκεφθούν το Σπήλαιο της Αποκάλυψης, όπου λέγεται ότι ο Άγιος Ιωάννης, ο Θεολόγος, έγραψε την “Αποκάλυψη”. Τέτοιες εμπειρίες συμπληρώνουν πιο δημοφιλείς και παραδοσιακές μορφές τουρισμού και προσφέρουν μοναδικές ευκαιρίες σε όλη την Ελλάδα

Ιππικός τουρισμός

Το άθλημα της ιππασίας ξεκίνησε στην Ελλάδα λίγο πριν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τότε ιδρύθηκε ο Ελληνικός Ιππικός Όμιλος (Ε.Ι.Ο.). Από τότε μέχρι τις μέρες μας, η ιππασία αναπτύσσεται συνεχώς στη χώρα. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, σήμερα, λειτουργούν πάνω από 50 περίπου ιππικοί όμιλοι (και σχολές ιππασίας), από τους οποίους οι 46 είναι αναγνωρισμένοι από την Ελληνική Ομοσπονδία Ιππασίας. Η αθλητική δύναμη της ιππασίας ανέρχεται σε 2.450 αθλητές και 1000 περίπου αθλητικά άλογα. Εκτός από την αγωνιστική ιππασία, μπορεί κάποιος να συμμετάσχει και σε προγράμματα ιππασίας τόσο για αρχάριους όσο και για εμπειρότερους αναβάτες, τα οποία πραγματοποιούνται σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους και αγροκτήματα (ιππικά κέντρα), που βρίσκονται σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας.

Τουρισμός υγείας

Η φύση εκτός από τα σπάνια τοπία και τις ιδιαίτερες φυσικές ομορφιές «χάρισε» στην Ελλάδα και πηγές με σημαντικές θεραπευτικές ιδιότητες. Οι ιαματικοί φυσικοί πόροι είναι διάσπαρτοι στην Ελληνική επικράτεια και η γεωγραφική κατανομή των πηγών δεν είναι τυχαία, καθώς συνδέεται είτε με τεκτονικά γεγονότα, όπως για παράδειγμα στις περιπτώσεις των πηγών του Καϊάφα, της Κυλλήνης και του Λαγκαδά, είτε με ηφαιστειακές δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα στις περιπτώσεις των πηγών των Μεθάνων, της Μήλου, της Λέσβου, της Σαμοθράκης και της Λήμνου.

Πολιτιστικός τουρισμός

Η Ελλάδα είναι μια χώρα με εξαιρετικά πλούσια πολιτιστική παράδοση και λαϊκό πολιτισμό. Έτσι, ο επισκέπτης σ' αυτήν έχει πολλές ευκαιρίες να εμπλουτίσει το ταξίδι του, παρακολουθώντας πολιτιστικές εκδηλώσεις, που πραγματοποιούνται σε κάθε περιοχή της χώρας, συμμετέχοντας στα δρώμενα, τα οποία συνδέονται με γοητευτικά έθιμα και γνωρίζοντας άγνωστες αλλά ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες πτυχές

της Ελληνικής λαϊκής κληρονομιάς. Εκτός αυτών, τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία καθώς και οι αρχαιολογικοί χώροι αποτελούν σημαντικούς πόλους έλξης για τους επισκέπτες. Καθ' όλη τη διάρκεια του έτους αλλά κυρίως την καλοκαιρινή περίοδο, σε όλη τη χώρα πραγματοποιούνται εκατοντάδες πολιτιστικές εκδηλώσεις και διοργανώνονται δεκάδες μεγαλύτερα ή μικρότερα φεστιβάλ για όλες τις μορφές της τέχνης. Στο πρόγραμμα των εκδηλώσεων αυτών, εντάσσονται οι σημαντικότεροι Έλληνες και ξένοι καλλιτέχνες, που παρουσιάζουν έργα από ένα ευρύ φάσμα καλλιτεχνικής παραγωγής (κλασικής και σύγχρονης).

Γεωτουρισμός

Ο γεωτουρισμός μπορεί να αναπτυχθεί σε περιοχές που διαθέτουν σημαντικά γεωλογικά μνημεία, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν πόλο προσέλκυσης τουριστών ειδικού ενδιαφέροντος. Μεμονωμένες περιπτώσεις ανάδειξης και αξιοποίησης γεωλογικών μνημείων υπάρχουν σε ολόκληρη την Ευρώπη. Κυριότερο παράδειγμα γεωτουριστικής δραστηριότητας στην Ελλάδα αποτελεί το απολιθωμένο δάσος Λέσβου και οι πολλαπλές δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε αυτό, από το μουσείο Φυσικής Ιστορίας της περιοχής.

Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός γνωρίζει ανάπτυξη καθώς η Ε.Ε. αλλά και το Ελληνικό δημόσιο χρηματοδοτούν ήπιες επενδύσεις και στηρίζουν νέους, στην πλειονότητά τους, επιχειρηματίες. Αυτή τη στιγμή τα αγροτουριστικά καταλύματα περιλαμβάνουν συνολικά πάνω από 5.000 κλίνες, συγκεντρωμένες κυρίως σε Ήπειρο, Πελοπόννησο, Στερεά Ελλάδα και Κρήτη, περιοχές που φαίνεται να κατέχουν τα πρωτεία, από την άποψη των υποδομών. Υπάρχουν όμως καταπληκτικά καταλύματα, με πληθώρα δραστηριοτήτων για τον επισκέπτη και στη Θράκη, τη Δυτική Μακεδονία κ.α. Ιδιαίτερη μορφή του αγροτουρισμού είναι οι γυναικείοι συνεταιρισμοί, οι οποίοι λειτουργούν με σκοπό την ανάπτυξη του εναλλακτικού αυτού μοντέλου και συνάμα, τη βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής θέσης των γυναικών και του αγροτικού πληθυσμού γενικότερα.

Επαγγελματικός τουρισμός

Η Ελλάδα αποτελεί ιδανικό προορισμό για συνέδρια και επιχειρηματικές συναντήσεις. Συνδυάζοντας εξαιρετικές συνεδριακές εγκαταστάσεις με μοναδικά μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, αγορές και νυχτερινή ζωή, η Ελλάδα προσφέρει περισσότερα από 50 ανεξάρτητα συνεδριακά κέντρα και περίπου 300 ξενοδοχεία με πλήρεις συνεδριακές εγκαταστάσεις. Η μεγάλη αύξηση στον συγκεκριμένο τομέα παρέχει σημαντικές ευκαιρίες για τη δημιουργία συνεδριακών χώρων μεγάλης κλίμακας, καθώς και για μικρότερους χώρους εξειδικευμένων αγορών (niche market). Σήμερα ο τουρισμός στην Ελλάδα αποτελεί σχεδόν το 20% του ΑΕΠ, ενώ παράλληλα η άρτια τουριστική υποδομή φροντίζει για τις ανάγκες άνω των 17 εκατομμυρίων επισκεπτών.

Κοινωνικός τουρισμός

Ο κοινωνικός τουρισμός εισάγεται σαν θεσμός για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1982, όταν αρχίζουν τα πρώτα προγράμματα από τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.), την Εργατική Εστία και τη Γενική Γραμματεία της Νέας Γενιάς (Σφακιανάκης Μ., 2000). Τα παραπάνω προγράμματα γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη και έφτασαν στο απόγειο τους το 1984-1985, όπου πάνω από 220.000 χιλιάδες συνολικά άτομα έκαναν χρήση του δικαιώματος αυτού. Η διάρκεια των διακοπών του κοινωνικού τουρισμού καθορίστηκαν σε επτά ημέρες, με αντίστοιχες διανυκτερεύσεις, και οι χρήστες του δικαιώματος απολαμβάνουν έναντι μιας προσιτής τιμής, διαμονή και ημιδιατροφή, καθώς και σημαντικές εκπτώσεις στα άλλα γεύματα του ξενοδοχείου, στα μέσα μαζικής μεταφοράς, σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία. Βέβαια υπάρχουν και τα προγράμματα τριήμερων ή τετραήμερων διακοπών (Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., Λύτρας Π., 1998).

3.3 Ο εναλλακτικός τουρισμός στην Κρήτη

Η Κρήτη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν ένα πολύχρωμο πάζλ από μυθολογία, ιστορία, πολιτισμό, φυσικό περιβάλλον, διαφορετικούς ανθρώπους, και ιδιαίτερες κλιματολογικές συνθήκες. Όλα τα παραπάνω συνθέτουν και πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για μια διαφορετική από τις συνηθισμένες ανάπτυξη στον τουριστικό τομέα μέσω των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Κρήτης για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού σχετίζονται με τρεις τομείς, ο ένας είναι η φύση και το περιβάλλον, ο δεύτερος είναι η ιστορία και ο πολιτισμός του νησιού και ο τρίτος είναι οι άνθρωποι και η παράδοσή του.

Όσον αφορά τη φύση και το περιβάλλον, η Κρήτη έχει φαράγγια, δάση, οροπέδια, βιότοπους, μονοπάτια και πλούσια χλωρίδα και πανίδα, που ευνοούν την προαγωγή εναλλακτικών μορφών τουρισμού, για παράδειγμα, το δάσος του Ρούβα, το οροπέδιο του Ομαλού, το Αγιοφάραγγο, ο βιότοπος στο Ζαρό, κ.α.

Σχετικά με την ιστορία της Κρήτης, έχει σε όλες τις περιόδους κάτι να δείξει ξεκινώντας από την Προϊστορική περίοδο και προχωρώντας στη Νεολιθική, Μινωική, Βυζαντινή, Μεταβυζαντινή μέχρι και την Ενετοκρατία. Παραδείγματα, που αναδεικνύουν τον πολιτισμό και την ιστορία της Κρήτης αποτελούν το

φρούριο Κούλε, τα Νεώρια τείχη, τα υδραγωγεία της Αγίας Ειρήνης στα σπήλια, η Κνωσός, η Φαιστός, η Γόρτυνα, η Μονή Αγκαράθου και άλλα πολλά. Για τους λάτρεις λοιπόν της ιστορίας, της μυθολογίας και της φυσικής ομορφιάς, η Κρήτη αποτελεί έναν ιδανικό προορισμό. Ο Κρητικός πολιτισμός παραμένει ζωντανός μέσα από την λογοτεχνία, το θέατρο, τη μουσική, το χορό, τα τοπικά φεστιβάλ και άλλα καλλιτεχνικά δρώμενα που πραγματοποιούνται όλο το χρόνο.

Ενώ η παράδοσή της έχει μείνει αλώβητη κι αυτό φαίνεται στη λαϊκή τέχνη του νησιού, δηλαδή στην υφαντική, στην κεραμική, στην αγιογραφία, στην αργυροχρυσοχοΐα, κ.α. Επίσης, οι κάτοικοί της είναι προσηλωμένοι στην παράδοση και ασχολούνται με τη γεωργία, την αλιεία και την κτηνοτροφία σε μεγάλο βαθμό αλλά αναπτύσσουν και βιολογικές καλλιέργειες.

3.4 Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην Κρήτη

Αγροτουρισμός

Η Κρήτη διαθέτει μοναδικά συγκριτικά πλεονεκτήματα ως ταξιδιωτικός προορισμός με διαφοροποιούμενο τουριστικό προϊόν. Κι αυτό ακριβώς είναι που κάνει την ειδοποιό διαφορά του αγροτουρισμού. Δηλαδή, επιμηκύνει την τουριστική

περίοδο και δημιουργεί πρόσθετο εισόδημα για τον αγρότη και γενικότερα για τις τοπικές κοινωνίες, διασφαλίζοντας τη σύζευξη της περιφερειακής ανάπτυξης με την φυσική ομορφιά, την παράδοση και την πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου.

Η καλλιέργεια της γης, το τάισμα των ζώων και η παρασκευή ψωμιού ή παραδοσιακού γλυκού είναι μόνο κάποιες από τις δραστηριότητες που θα έχουν την ευκαιρία οι τουρίστες-επισκέπτες να ασχοληθούν διαμένοντας σε ένα παραδοσιακό ξενοδοχείο ή οικισμό στην Κρήτη. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια των διακοπών τους στην Κρήτη θα έχουν την ευκαιρία να δοκιμάσουν τα παραδοσιακά φαγητά του νησιού. Οι περισσότερες αγροτουριστικές μονάδες έχουν ιδιόκτητες καλλιέργειες και φάρμες, όπου παράγονται βιολογικά προϊόντα. Έτσι γνήσια κρητικά προϊόντα όπως λαχανικά, ελαιόλαδο, τυρί, μέλι, θυμάρι, φασκόμηλο, παξιμάδια, ρίγανη, κρασί και τσικουδιά από ντόπια σταφύλια καθώς και πολλά άλλα θα αποτελέσουν τα κύρια συστατικά του φαγητού, που συνήθως θα είναι μαγειρεμένο από την ίδια την ιδιοκτήτρια ή κάποια άλλη νοικοκυρά του πλησιέστερου χωριού βασισμένο πάντα σε παραδοσιακές συνταγές. Το σημαντικότερο από τα προϊόντα που ευθύνονται για την αίγλη της Κρητικής διατροφής είναι το παρθένο ελαιόλαδο. Φυσικά, σημαντική είναι και η συμβολή του τοπικού κρασιού, των λαχανικών, των κρέατος, αλλά και των τυροκομικών προϊόντων.

Από τα πολλά παραδείγματα αγροτουριστικών προορισμών, που υπάρχουν στην Κρήτη αναφέρονται ενδεικτικά κάποιο για κάθε νομό, το αγρόκτημα «Εναγρον» στο χωριό Αξός του Ν. Ρεθύμνου, ο Αρόλιθος στο Ν. Ηράκλειο, ο παραδοσιακός ξενώνας Βιλαέτι στο Ν. Λασιθίου και το κατάλυμα «Βάμος» στο Ν. Χανίων.

Ο αριθμός των παραδοσιακών οικισμών ολοένα αυξάνεται και η χώρα εξελίσσεται με ταχύτητα σε κορυφαίο προορισμό αγροτουρισμού. Αρκετά χωριά σε όλη τη χώρα διαθέτουν πανδοχεία με παραδοσιακή αρχιτεκτονική, και απλά αλλά άνετα δωμάτια. Μερικά από αυτά τα καταλύματα έχουν υιοθετήσει μια ολιστική στάση με οργανικούς κήπους και παραδοσιακές ταβέρνες που σερβίρουν γευστικές απολαύσεις με αγνά υλικά. Είναι γεγονός ότι καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια να διατηρηθεί η ζωή στον αγροτικό χώρο και ολοένα και αυξάνεται η δημιουργία αυτοδύναμων συγκροτημάτων που συνδυάζουν κατοικία και παραγωγική δραστηριότητα (www.alternativegreece.gr).

Οικοτουρισμός

Με τον οικοτουρισμό στην Κρήτη προσβλέπουμε σήμερα η οικολογία και ο τουρισμός να συμβάλλουν στην ενίσχυση της οικονομίας μας, λειτουργώντας συμπληρωματικά και αλληλοβοηθητικά. Η προώθηση των τοπικών προϊόντων στην τουριστική αγορά, αποτελεί ένα υψηλό στόχο για την Κρήτη και αυτό μπορεί να υλοποιηθεί με δραστηριότητες οικοτουρισμού. Παρότι είναι ένας στόχος «κοινής λογικής» και αμοιβαία επωφελής για την τοπική γεωργία και τον τουρισμό, φαίνεται στην πράξη δύσκολος για να επιτευχθεί πλήρως, εξ' αιτίας σειράς προβλημάτων που πρέπει να αντιμετωπισθούν τόσο στην γεωργία όσο και στον τουρισμό μας.

Παρολαυτά, η κατεύθυνση της σύνδεσης τουρισμού-γεωργίας δίνει μια διέξοδο στα τόσα αδιέξοδα και προβλήματα που αντιμετωπίζει ο γεωργικός τομέας σ' όλες τις περιοχές, αλλά ειδικότερα στις απομακρυσμένες νησιώτικες και τουριστικές, όπως είναι η Κρήτη. Παραδείγματα αποτελούν το φυσικό πάρκο-γεωπάрко του Ψηλορείτη και το οικολογικό και αρχαιολογικό πάρκο Γιούχτα.

Γενικολογώντας, το κλίμα και η γεωμορφία της Κρήτης έχουν συμβάλει στη διαμόρφωση μιας πολύ πλούσιας χλωρίδας. Η επαρχία Σητείας αποτελεί την πλέον τυπική «νησιώτικη» περιοχή της Κρήτης. Το ξηροθερμικό της κλίμα επιδρά στο φυσικό τοπίο που απογυμνωμένο στη μεγαλύτερη του επιφάνεια από το πράσινο, αποκτά μια άγρια ερημική ομορφιά, μέσα στην οποία ξεπροβάλλουν εκπληκτικού ενδιαφέροντος οικοσυστήματα όπως το Φοινικόδασος του Βάι, το Φαράγγι της Ζάκρου, τα πευκοδάση των ορεινών και νότιων περιοχών, ενώ καθένα σχεδόν από τα μικρά ακατοίκητα νησιά που την περιβάλλουν αποτελεί σημαντικό βίοτοπο ή οικοσύστημα όπως οι Διονυσάδες για το γεράκι της Ελεονόρας (κοινώς βαρβάκι), η Ψείρα για τα θαλάσσια ζωικά και φυτικά είδη, (σπόγγους, κοράλλια, ψάρια, σχινόδερμα), το Κουφονήσι για την αφρικάνικη χλωρίδα.

Επαγγελματικός-Συνεδριακός τουρισμός

Αυτή η μορφή τουρισμού ενσαρκώνεται στην Κρήτη κυρίως μέσω της υποκατηγορίας του συνεδριακού τουρισμού. Η Κρήτη διαθέτει αρκετούς οργανισμούς και ιδρύματα τα οποία είναι σε θέση να διοργανώνουν συνέδρια παγκόσμιου ενδιαφέροντος (Πανεπιστήμιο, ΑΤΕΙ, ΙΤΕ, ΕΘΙΑΓΕ, ΜΑΙΧ κ.λπ.). Επίσης, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης αλλά και διάφοροι κρατικοί οργανισμοί διοργανώνουν τέτοιου είδους συνέδρια. Οι υποδομές για συνεδριακό τουρισμό

στηρίζονται κυρίως στην ιδιωτική πρωτοβουλία και ειδικότερα στα μεγάλα ξενοδοχεία. Μάλιστα εξαιτίας του κλίματος της Κρήτης και της γενικότερης αίγλης που έχει ως τουριστικός προορισμός, διοργανώνονται συχνά συνέδρια διαφόρων ιδιωτικών φορέων όπως πολυεθνικών εταιρειών ή ιατρών και άλλων επιστημόνων. Τα συνέδρια στην Κρήτη, δίνουν τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να έχουν στο περιθώριο των συνεδρίων ποικίλες δραστηριότητες με τη διοργάνωση εκδρομών, ή και πολιτιστικών και λαογραφικών εκδηλώσεων. Είναι γεγονός ότι υπάρχει η δυνατότητα στο νησί της δημιουργίας ενός μεγάλου και οργανωμένου συνεδριακού κέντρου, το οποίο θα μπορεί να υποστηρίξει τη διοργάνωση συνεδρίων σε παγκρήτιο επίπεδο.

Μαθησιακός ή εκπαιδευτικός τουρισμός

Λόγω του γεγονότος ότι η Κρήτη διαθέτει αξιόλογα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ερευνητικά κέντρα, η προσέλευση σπουδαστών από άλλα πανεπιστήμια καθώς και ερευνητών είναι μια εναλλακτική μορφή τουρισμού, η οποία έχει αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό όμως δεν έχει ακόμη τη σημαντικότητα που θα έπρεπε. Από την άλλη πλευρά στον εκπαιδευτικό τουρισμό θα μπορούσαν να ενταχθούν οι καθιερωμένες πενήήμερες εκδρομές των μαθητών λυκείων για τις οποίες η Κρήτη είναι ένας σημαντικός προορισμός, όμως είναι γνωστό ότι παρόλο που περιλαμβάνουν επισκέψεις σε μουσεία, αρχαιολογικούς και ιστορικούς χώρους, δεν δίνεται κύρια σημασία σ' αυτούς αλλά συχνά στη διασκέδαση σε νεανικά στέκια. Η περαιτέρω οργάνωση αλλά κυρίως ανάδειξη των δυνατοτήτων για εκπαιδευτικό είναι απαραίτητη.

Πολιτιστικός τουρισμός

Εκτός από τους αρχαιολογικούς χώρους, που είναι πολλοί στην Κρήτη, τη βαραίνει και ένα μεγάλο πολιτιστικό κεφάλαιο, το οποίο βέβαια δεν είναι ιδιαίτερα αξιοποιημένο αλλά έχει τη δυνατότητα. Ειδικά η ανάδειξη των στοιχείων πολιτισμού επιχειρείται κυρίως στον τομέα του χορού και της μουσικής καθώς και στα διάφορα έθιμα, για παράδειγμα το Ρεθυμνιώτικο Καρναβάλι, που αναπτύσσονται και προκαλούν την άφιξη τουριστών. Συχνές όμως είναι οι επισκέψεις των τουριστών στην Κρήτη για να παραβρεθούν σε πολιτιστικά-λαογραφικά γεγονότα, ιδιαίτερα την

καλοκαιρινή περίοδο στα διάφορα τοπικά φεστιβάλ, μερικά από τα οποία είναι ευρέως πολύ γνωστά π.χ. το αναγεννησιακό φεστιβάλ Ρεθύμνου, τα Υακίνθια, κ.α.

Τουρισμός υγείας

Ο τουρισμός για λόγους υγείας δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος στην Κρήτη, τουλάχιστον με την κλασική του μορφή δεδομένου ότι οι μονάδες υγείας στο νησί μόλις που επαρκούν για την κάλυψη των τοπικών αναγκών. Τουλάχιστον γίνεται προσπάθεια για τη διατήρηση ενός επιπέδου υγείας ώστε η περαιτέρω υποβάθμιση των υπηρεσιών υγείας να μη γίνει αποτρεπτικός παράγοντας για την προσέλκυση των τουριστών. Στον τομέα αυτό μπορούν να γίνουν πολλά ιδιαίτερα με την εκμετάλλευση του κλίματος ορισμένων περιοχών όπως είναι η νότια Κρήτη, την οποία επιλέγουν πολλοί ντόπιοι ως περιοχή χειμερινής μόνιμης κατοικίας.

Αθλητικός τουρισμός

Στην Κρήτη δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος ο αθλητικός τουρισμός παρόλο που αρκετές φορές γίνονται διάφορες αθλητικές διοργανώσεις διεθνούς χαρακτήρα. Όμως στην ουσία δεν υπάρχει τουριστικός κλάδος στο νησί προσανατολισμένος προς αυτή την κατεύθυνση. Αν εξαιρέσει κανείς το παγκρήτιο στάδιο στο Ηράκλειο, λείπουν οι σοβαρές αθλητικές εγκαταστάσεις. Επιπλέον δεν υπάρχουν αθλητικές εγκαταστάσεις για την προπόνηση ομάδων ή αθλητών, δεν υπάρχουν γήπεδα γκολφ ή τένις για την προσέλκυση τουριστών ενώ υπάρχουν αρκετά μικρά γήπεδα ποδοσφαίρου (mini soccer), τα οποία όμως είναι προσανατολισμένα στην εξυπηρέτηση των κατοίκων του νησιού. Υπάρχουν στις μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες γήπεδα τένις καθώς και εξοπλισμένα γυμναστήρια, τα οποία σε αρκετές περιπτώσεις συνδυάζονται με SPA, αλλά σε γενικές γραμμές η Κρήτη δεν παρέχει αθλητικό τουριστικό προϊόν. Τέλος, έχουν ξεκινήσει δειλά-δειλά να οργανώνονται δραστηριότητες biking ή εκδρομές με αυτοκίνητα 4X4 (τζιπ).

Οι δραστηριότητες του χειμερινού τουρισμού στην Κρήτη, δηλαδή τα χειμερινά σπορ, δεν είναι δυνατό να αναπτυχθούν προφανώς λόγω κλίματος αν και υπήρξε απόπειρα παλαιότερα για τη δημιουργία χιονοδρομικού κέντρου στον Ψηλορείτη με απογοητευτικά αποτελέσματα. Όμως το ήπιο κλίμα, η όμορφη χειμωνιάτικη Κρητική φύση καθώς και οι φθινοπωρινές και χειμωνιάτικες δραστηριότητες των ανθρώπων της Κρήτης θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως το πλαίσιο για την προσέλκυση χειμερινών περιηγητών.

Όσον αφορά τον τουρισμό που μπορεί να αναπτυχθεί σε υγροβιότοπους, είναι πολύ δύσκολο στην Κρήτη διότι το νησί διαθέτει μόνο δύο φυσικές λίμνες, του Κουρνά και του Ζαρού, εκ των οποίων η δεύτερη είναι πολύ μικρή. Υπάρχει μια υποτυπώδης τουριστική υποδομή εστίασης γύρω από τις λίμνες αυτές, η οποία απευθύνεται κυρίως στους ντόπιους και όχι στους ξένους τουρίστες, αποσκοπώντας στους κατοίκους των πόλεων που μετακινούνται το Σαββατοκύριακο αναζητώντας κάποια ταβέρνα. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν περιθώρια στη δημιουργία τεχνητών λιμνών ή περαιτέρω αξιοποίησης των ήδη υπαρχόντων, όμως δε φαίνεται να υπάρχει οργανωμένο σχέδιο στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού όπως η περιήγηση υγροβιότοπων, παρατήρηση πουλιών (bird watching) ή άλλες δραστηριότητες περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης που θα μπορούσαν να προσελκύσουν τουρίστες ειδικών κατηγοριών.

Από την άλλη πλευρά, οι παραλίες του νησιού αποτελούν πόλο έλξης των τουριστών με κύριες δραστηριότητες την απόλαυση του ήλιου και της θάλασσας. Οι υπηρεσίες που παρέχονται στις περισσότερες παραλίες είναι καλές ενώ υπάρχουν ακόμη παραλίες οι οποίες συνδυάζουν την απόλαυση με την εξερεύνηση. Όμως αντικείμενο εναλλακτικού τουρισμού μπορεί να γίνουν οι παραλίες, όταν συνδυάζονται με συγκεκριμένα περιβαλλοντικά θέματα. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι το πρόγραμμα για τη διάσωση και την υποβοήθηση της ωοτοκίας της χελώνας Careta-Careta, στις βόρειες παραλίες του Ρεθύμνου, μέσα από την ύπαρξη και τη λειτουργία ειδικών προγραμμάτων. Έτσι επιτυγχάνονται δυο στόχοι, αφενός μεν προσελκύονται στα προγράμματα κάποια άτομα ως εθελοντές, που ενδιαφέρονται για τα περιβαλλοντικά ζητήματα γενικότερα αφετέρου γίνεται διαφήμιση περιβαλλοντικής ευαισθησίας στο σύνολο των τουριστών που έρχονται στο νησί. Είναι δεδομένο ότι αυτές οι δραστηριότητες λειτουργούν θετικά και ακριβώς για αυτό τις υποστηρίζουν και μεγάλες ξενοδοχειακές εταιρείες.

Σχετικά με τον ορεινό τουρισμό, η Κρήτη εξαιτίας του ανάγλυφού της έχει ήδη αναπτύξει αρκετές διαδρομές αναρρίχησης, έχει όμως τη δυνατότητα να αναπτύξει ακόμα περισσότερες και να προσελκύσει μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών. Υπάρχουν πίστες αναρρίχησης σε όλους τους νομούς της Κρήτης, για παράδειγμα ο Αλμυρός και τα Καπετανιανά στο Ν. Ηρακλείου, το όρος Δίκτυ στο Ν. Λασιθίου, η Θέρισσος και ο Σταυρός στο Ν. Χανίων. Επιπλέον, η ορειβασία συνδυαζόμενη με την πεζοπορία ασκείται στην Κρήτη, σε τρεις ορεινούς όγκους, στο όρος Δίκτυ, στα Λευκά όρη και στον Ψηλορείτη.

Θρησκευτικός τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός στην Κρήτη, υπάρχει κυρίως απευθυνόμενος στους Έλληνες τουρίστες, οι οποίοι προσελκύνονται σε διάφορους θρησκευτικούς χώρους, κυρίως μοναστήρια και ορισμένες εκκλησίες. Δεν υπάρχουν μαζικά προσκυνήματα τα οποία να προσελκύουν τουρίστες από όλη την Ελλάδα, παρόλο που υπάρχουν ορισμένες περιπτώσεις εκκλησιών με θαυματουργές εικόνες, στις οποίες γίνεται λαϊκό προσκύνημα από τους ντόπιους, σε συνδυασμό με την θρησκευτική εορτή του αντίστοιχου Αγίου, όπως η Παναγία η Χαρακιανή, ο Άγιος Γεώργιος ο Σελινάρης, η Παναγία Μυριοκεφάλων κ.α.). Σε άλλες περιπτώσεις ο θρησκευτικός τουρισμός συνδυάζεται με εκκλησιαστικά μνημεία, όπως είναι παλαιά μοναστήρια ή παλιές εκκλησίες βυζαντινής περιόδου καθώς και εκκλησίες ή μοναστήρια που είναι μνημεία ιστορικών γεγονότων, π.χ. το Αρκάδι. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις υπάρχει τουριστικό ενδιαφέρον, για το οποίο όμως δεν διαμορφώνεται ένα συγκεκριμένο πλαίσιο προώθησης και επέκτασης. Έτσι παρόλο που δεν διαμορφώνονται περιθώρια προσέλκυσης τουριστών για λόγους προσκυνήματος, εξαίρεση αποτελούν οι Ρώσοι τουρίστες, οι οποίοι δείχνουν κάποιο ενδιαφέρον καθόσον είναι ορθόδοξοι.

Κεφάλαιο 4. Υποδομή – ανωδομή, γεωγραφικά χαρακτηριστικά, φύση και πολιτισμός του γεωγραφικού διαμερίσματος Γοργολαΐνη

4.1 Γεωγραφική και γεωφυσική θέση του γεωγραφικού διαμερίσματος Γοργολαΐνη.

Το γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργολαΐνη ξεκίνησε σαν δήμος του νομού Ηρακλείου με το πρόγραμμα Καποδίστριας από τη συνένωση παλαιότερων κοινοτήτων της περιοχής, που αποτέλεσαν στη συνέχεια τα δημοτικά διαμερίσματα του δήμου. Λειτούργησε την περίοδο 1999-2010 οπότε και καταργήθηκε με την εφαρμογή του προγράμματος Καλλικράτης και εντάχθηκε στο νέο δήμο Ηρακλείου. Αποτελεί, γεωγραφικά, κεντρικό τμήμα του νομού Ηρακλείου και υπάγεται διοικητικά στο νομό Ηρακλείου.

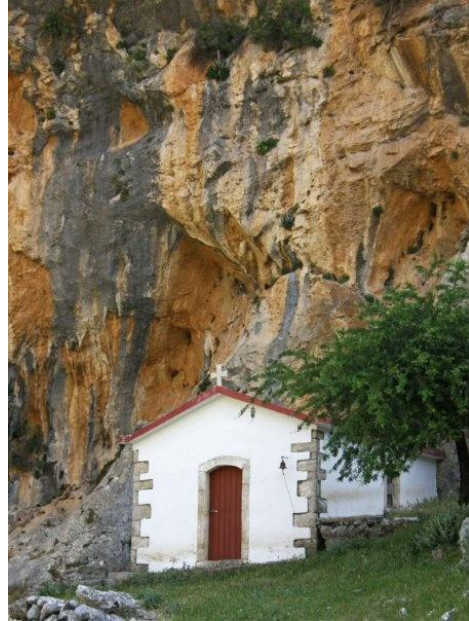

Συνορεύει βορειοδυτικά με το δήμο Μαλεβυζίου και νότια με το δήμο Γόρτυνας ενώ ανατολικά με τα χωριά Κεράσια, Βενεράτο και Αυγενική του δήμου Ηρακλείου. Το υψόμετρό του κυμαίνεται μεταξύ 320 και 490 μέτρων γι' αυτό το ανάγλυφό του θεωρείται ημιορεινό-ορεινό. Η έκταση του γεωγραφικού διαμερίσματος Γοργολαΐνη είναι 41.711 km², εκ των οποίων τα 15.440 είναι φυτεμένα με ελιές και τα 9.721 με αμπέλια. Αποτελείται από έξι δημοτικά διαμερίσματα, τα οποία είναι: Άνω Ασίτες, Κάτω Ασίτες, Πυργού, Πενταμόδι, Πετροκέφαλο και Άγιος Μύρωνας, το τελευταίο ήταν και η έδρα του πρώην δήμου Γοργολαΐνη, λόγω της θέσης του. Σύμφωνα με την απογραφή του 2011, ο συνολικός πληθυσμός του γεωγραφικού διαμερίσματος είναι 2.929 άτομα ενώ ο πληθυσμός και η έκταση του κάθε δημοτικού διαμερίσματος παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα (www.statistics.gr).

Δημοτικό διαμέρισμα	Πληθυσμός (2011)	Έκταση σε στρέμματα
Άνω Ασίτες	425	11.500
Κάτω Ασίτες	1.083	12.000
Άγιος Μύρωνας	612	8.800
Πυργού	327	2.700
Πενταμόδι	300	3.100
Πετροκέφαλο	182	3.600
Σύνολο:	2.929	41.700

Πίνακας 1. Πληθυσμός και έκταση ανά δημοτικό διαμέρισμα στο Γοργολαΐνη.

Από γεωφυσική άποψη, χαρακτηρίζεται από μια μεγάλη ποικιλία γεωμορφολογικών και οικολογικών χαρακτηριστικών. Από τις ψηλές βουνοκορφές της οροσειράς του Ψηλορείτη μέχρι και τα βόρεια παράλια του νησιού, μπορεί κανείς να θαυμάσει πλήθος τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Αν και ο γεωγραφικός χώρος είναι μικρός, είναι ορατή η συνύπαρξη ψηλών και απότομων βουνοκορφών, που διακόπτονται από μικρά οροπέδια, φαράγγια, πηγές, χείμαρρους, χαμηλές ρεματιές, λαγκάδια και λιβάδια. Για παράδειγμα, τα φαράγγια του Αγίου Χαραλάμπου και του Αγίου Αντωνίου προσφέρονται για φυσιολατρικούς περιπάτους και εκδρομές αναψυχής. Το φαράγγι του Αγίου Αντωνίου βρίσκεται ανατολικά του χωριού Άνω Ασίτες και στην είσοδό του βρίσκεται το εκκλησάκι που χάρισε το όνομα στο κατάφυτο τοπίο, τον Άγιο Αντώνιο. Μελέτες δείχνουν πως στο φαράγγι αυτό υπάρχουν 80 είδη χλωρίδας, από τα οποία τα 4 είναι προστατευμένα, σύμφωνα με την κοινοτική οδηγία 92/43. Έχουν καταμετρηθεί επίσης 24 είδη πανίδας, από τα οποία τα 11 είναι προστατευμένα. Μικροί χείμαρροι διασχίζουν τα φαράγγια καταλήγοντας σε μεγαλύτερα ρέματα, τα οποία με τη σειρά τους διατρέχουν από το νότο προς το βορρά τις πυκνές με παρόχθια φυτά ρεματιές του Μαλεβυζίου μέχρι να φτάσουν στη θάλασσα. Τα ρέματα δεν είναι μεγάλα, ούτε έχουν σταθερή παροχή λόγω της σύστασης των πετρωμάτων που διασχίζουν. Έτσι, η μεγαλύτερη ποσότητα των βροχών και του χιονιού χάνεται στα υπόγεια γεωλογικά στρώματα. Το σημαντικότερο υδρολογικό χαρακτηριστικό δημιουργείται από τις τεράστιες ποσότητες, καλής ποιότητας, υπόγειου νερού, που οφείλονται στα ιδιαίτερα τεκτονικά και γεωλογικά χαρακτηριστικά της περιοχής.

Το μεγαλύτερο μέρος της περιοχής αποτελείται από καλλιεργημένες εκτάσεις (ελιές και αμπέλια) οι οποίες συνήθως δεν παρουσιάζουν σημαντικό οικολογικό ενδιαφέρον όμως η ποικιλία και ο μεγάλος αριθμός φυτών που συναντάται στην περιοχή προκαλεί μεγάλο ενδιαφέρον. Έτσι, εκτός από φρύγανα και θάμνους, μπορεί κανείς να παρατηρήσει λεύκες, κυπαρίσσια, καρυδιές, αχλαδιές, αγριοκερασιές, βελανιδιές, πουρνάρια, ασπαλάθους, βατομουριές, αγριοκλιματιδιές, μυρτιές,

θαμνοκυπάρισσα κ.α. Αξιοσημείωτα τοπία είναι το υπεραιώνιο δέντρο Δρυς στη θέση Κούβδι, όπως επίσης και συστάδες δέντρων στο φαράγγι του Αγίου Αντωνίου και στην προέκταση του φαραγγιού του Αγίου Χαράλαμπου. Στις Κάτω Ασίτες υπάρχουν τρία δέντρα που έχουν κριθεί διατηρητέα, ένας πλάτανος και ένα κυπαρίσσι στη μονή Γοργοαΐνη, και ένας δρυς στη θέση "Μαστραχά", ενώ στο Πενταμόδι, στην περιοχή της Αγίας Παρασκευής υπάρχει έκταση με πλούσια βλάστηση.

Η βιολογική ποικιλότητα των φυτών και η πυκνότητά τους προσφέρουν τροφή και καταφύγιο στα πιο χαρακτηριστικά ζώα της κρητικής πανίδας. Η πανίδα της περιοχής είναι πολύ πλούσια και μολονότι δεν είναι ευρέως γνωστό, παίζει ιδιαίτερος σημαντικό ρόλο στην υγιή ανάπτυξη των καλλιεργειών. Στα ορεινά εξαπλώνονται ακόμα και σπάνια είδη όπως ο αγριόγατος ενώ στα πεδινά, οι άρκαλοι και οι ζουρίδες σχηματίζουν πυκνούς πληθυσμούς καθώς επίσης και δύο ενδημικά θηλαστικά της Κρήτης, η μυγαλή και ο αγκαθοποντικός. Τα γεράκια αφθονούν σε όλη τη περιοχή ενώ πολύ κοινά είναι τα κοτσύφια, οι πετροκόττυφες, τα τρυπαλούδια, οι παπαδίτσες, τα σγαρδέλια, οι σπίνοι κ.α. Στις ορεινές περιοχές μπορεί κανείς να παρατηρήσει μεγάλα αρπακτικά όπως το χρυσαετό και τον γυπαετό. Τα περισσότερα από τα ερπετά που ζουν στη Κρήτη απαντώνται στα πεδινά και τα ορεινά οικοσυστήματα της περιοχής. Από τις σαύρες η πιο κοινή είναι η πράσινη σαύρα και το λιακόνι και από τα φίδια το πιο κοινό είναι το νερόφιδο. Σημαντικοί είναι επίσης και οι πληθυσμοί από φρύνους, δεντροβάτραχους και βατράχια.

Όσον αφορά το κλίμα του συγκεκριμένου γεωγραφικού διαμερίσματος ευνοεί πολύ θερμά και ξηρά καλοκαίρια με ήπιους και βροχερούς χειμώνες και περιστασιακές χιονοπτώσεις.

Έως σήμερα έχουν καταγραφεί στην Κρήτη, σχεδόν 5000 σπήλαια και βάραθρα, και από αυτά τα 208 απαντώνται στην ευρύτερη επαρχία του Μαλεβυζίου ενώ έχουν εξερευνηθεί τα μισά. Στο γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργοαΐνη υπάρχουν τα παρακάτω σπήλαια:

Άγιος Μύρωνας

- το Αγίασμα

- το Ανώνυμο
- ο Μανουρά σπήλιος

Άνω Ασίτες

Στην περιοχή αυτή υπάρχει σπήλαιο με νερό, βάθους 100 μέτρων με νυχτερίδες, ο λεγόμενος "Νυχτεριδοσπήλιος", ένα από τα τέσσερα σημαντικότερα σπήλαια του Ψηλορείτη για τις νυχτερίδες. Το σπήλαιο δεν είναι επισκέψιμο καθώς φιλοξενεί ένα μεγάλο αριθμό από προστατευόμενες νυχτερίδες τις οποίες παρακολουθεί το Πανεπιστήμιο Κρήτης τα τελευταία χρόνια. Αποτελεί καταφύγιο για το είδος *Rhinolophus ferrumequinum* όλο το χρόνο ενώ στις αρχές του καλοκαιριού εκατοντάδες θηλυκά μαζεύονται εδώ για να γεννήσουν. Υπάρχουν επίσης και άλλα σημαντικά σπήλαια όπως:

- ο "Κυνηγόσπηλιος" στον κόκκινο δέτη
- το "Φαράγγι" στο φαράγγι του Αγίου Αντωνίου
- ο "Άγιος Χαράλαμπος" στα Βαθιά και
- τα "Σιδεροσπήλια" στην ομώνυμη θέση

Κάτω Ασίτες

- ο "Λέστα σπήλιος" στη θέση Μαριάς αλώνι
- ο "Αστυράκου σπήλιος" ή "Σαρακήνα"
- ο "Κατσιβλή σπήλιος" στη θέση Λυσογοκρέμια και
- το σπήλαιο "Μέλισσα"

Πυργού

- ο "Μερτζάνη σπήλιος" στη θέση Μερτζάνη

4.2 Ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά του γεωγραφικού διαμερίσματος Γοργολαΐνη.

Σποραδικά ευρήματα σε διάφορες θέσεις δίνουν πληροφορίες για την κατοίκηση της περιοχής ήδη από τα πρώιμα χρόνια της εποχής του Χαλκού. Τάφοι που χρονολογούνται σε διάφορες φάσεις της Μινωικής περιόδου και βρέθηκαν στην Πυργού, στο Πετροκέφαλο, στις Κάτω Ασίτες και στο Πενταμόδι έχουν δώσει πλήθος κινητών ευρημάτων. Η νεκρόπολη στη θέση Σιντερόσπηλια, στις Άνω Ασίτες,

βεβαιώνει αδιάκοπη ανθρώπινη παρουσία, για τουλάχιστον μια χιλιετία. Στη θέση του σημερινού χωριού Άγιος Μύρων ήταν χτισμένη η πόλη της Ραύκου. Η αρχαιότερη αναφορά που έχουμε για τη Ραύκο, προέρχεται από τον Σκύλακα, ο οποίος την τοποθετεί κοντά στη Γόρτυνα, νότια της Κνωσού. Με δεδομένο ότι έως σήμερα δεν έχουν γίνει ανασκαφικές έρευνες, δεν μπορούμε να έχουμε τεκμηριωμένη αρχαιολογικά την ακριβή θέση, την εικόνα και την ιστορία της πόλης. Η Ραύκος παρουσιάζεται πολλές φορές στην ιστορία της Κρήτης κατά την κλασσική και ελληνιστική περίοδο. Σε επιγραφή των ελληνιστικών χρόνων αναφέρεται ότι πήρε μέρος στη συμμαχία με την Τέω το 194 π.Χ., ενώ το 167 π.Χ. η Γόρτυνα συμάχησε με τη Κνωσό και αφού κυρίευσαν τη Ραύκο, υποδούλωσαν τον πληθυσμό της και μοίρασαν τα εδάφη της μεταξύ τους. Τέλος, η Ραύκος αναφέρεται μεταξύ των πόλεων που συμάχησαν με τον Ευμένη το Β΄, το βασιλιά της Περγάμου, το 183 π.Χ.

Επίσης, η πατρίδα του Αγίου γεννήθηκε στα περί το 250 π.Χ. Ο επίσκοπος Γόρτυνας τη φιλανθρωπία και Ραύκος προς τιμήν

Ραύκος υπήρξε η Μύρωνα, ο οποίος χρόνια του Δέκιου, Μύρων διετέλεσε και έγινε γνωστός για τα θαύματά του. Η του μετονομάστηκε

αργότερα σε Άγιο Μύρωνα. Στις Ασίτες έχουν βρεθεί σημαντικά ευρήματα της Ρωμαϊκής εποχής που οδήγησαν ορισμένους ερευνητές να διατυπώσουν την άποψη ότι στην περιοχή αυτή ίσως υπήρχε η αρχαία πόλη Πάννονα. Υπήρχε ρωμαϊκό λουτρό, το οποίο αργότερα επαναχρησιμοποιήθηκε, μετατράπηκε σε εκκλησία και αφιερώθηκε στην Αγία Αικατερίνη.

Μετά τον 6^ο αιώνα οι πληροφορίες μας για την Κρήτη γενικότερα είναι ελάχιστες, γι' αυτό και ο 7^{ος} και 8^{ος} αιώνας ονομάστηκαν «σκοτεινοί αιώνες». Η Αραβοκρατία άρχισε το 828 μ.Χ. και διήρκεσε ως το 961 μ.Χ. Από την συγκεκριμένη περίοδο, αυτό που διατηρείται εντονότερα από κάθε άλλο, είναι τα τοπωνύμια. Την περίοδο της Ενετοκρατίας οι γαίες της περιοχής μοιράστηκαν σε Ενετούς αποίκους. Οι οικισμοί του σημερινού διαμερίσματος Γοργολαΐνη αναφέρονταν σε Ενετικά έγγραφα και απογραφές ήδη από τα τέλη του 13^{ου} αιώνα, για παράδειγμα το δημοτικό διαμέρισμα Πενταμόδι αναφερόταν ως Pendamondo.

Μετά την πτώση του Χάνδακα, το 1669 μ.Χ., πολλοί κάτοικοι της περιοχής έφυγαν για την υπόλοιπη Ελλάδα, για τα νησιά ή για τα φρούρια της Κρήτης που κρατούσαν

ακόμα οι Ενετοί. Οι παραμένοντες κάτοικοι, υπέστησαν την βίαιη καταπίεση από τους αυτόνομους και ανεξέλεγκτους αγάδες και τους Γενίτσαρους. Δύο από τους πιο σκληρούς Γενίτσαρους της περιοχής ήταν ο περιβόητος Μπεντρής, ο οποίος είχε την έδρα του στον Άγιο Μύρωνα, καθώς επίσης και ο Μουσταφά ο Μελαμψός, ο γνωστός Αλτί Παρμάκης, ο οποίος τρομοκρατούσε τους χριστιανούς του Αγίου Μύρωνα και των γύρω περιοχών. Μοναδικοί σύμμαχοι και υπερασπιστές των υπόδουλων Ελλήνων, παρέμεναν οι Χαϊνήδες, η δράση των οποίων περιόριζε κατά καιρούς την καταπίεση των κατακτητών. Παρά τα αποτρεπτικά μέτρα που είχαν πάρει οι Τούρκοι, οι προετοιμασίες για επανάσταση στην Κρήτη ξεκίνησαν παράλληλα με αυτές της υπόλοιπης Ελλάδας. Η περιοχή από την Πυργού προς τον Άγιο Μύρωνα υπήρξε θέατρο συνεχών συγκρούσεων των Ελλήνων αγωνιστών ενάντια στον Τούρκο κατακτητή, καθ' όλη τη διάρκεια του αγώνα. Το 1822 ο Σερίφ Πασάς εγκαταστάθηκε στον Άγιο Μύρωνα και με 5.000 Τούρκους στρατιώτες ξεκίνησε επιχειρήσεις εναντίον των Ελλήνων επαναστατών. Οι προσπάθειες του απέτυχαν παταγωδώς και αφού έφυγε, τη θέση του πήρε ο Χασάν Πασάς ο οποίος με ορμητήριο τον Άγιο Μύρωνα, λεηλατούσε τα γύρω χωριά. Κατά την επανάσταση του 1841, άρχισαν συστηματικές μάχες στο Ηράκλειο και στις 23 Μαΐου 1841 έγινε η νικηφόρα μάχη στον Άγιο Μύρωνα και διαμοιράστηκαν λίγα πολεμοφόδια στους αγωνιστές. Στη μεγάλη επανάσταση του 1866-1869, η Μονή Γοργολαΐνη και ο Άγιος Μύρων αποτελούν το κέντρο της επανάστασης στην ευρύτερη περιοχή του Μαλεβυζίου και εκεί γίνονται οι συνελεύσεις καθώς και πολλές αιματηρές συγκρούσεις. Στη επανάσταση του 1878, ένα από τα δύο στρατόπεδα των επαναστατών είναι στον Άγιο Μύρωνα. Οι πληροφορίες όμως όσον αφορά την επανάσταση στην περιοχή του Μαλεβυζίου είναι λίγες και συγκεχυμένες ενώ χάθηκε και το ιστορικό αρχείο του Καπετάν Μιχάλη Κόρακα.

Μετά την ανεξαρτησία της Κρήτης (1898), πολλοί αντάρτες από τον Άγιο Μύρωνα και τα γύρω χωριά θα πάρουν μέρος στον Μακεδονικό Αγώνα (1904-1908) και ακόμη περισσότεροι στους Βαλκανικούς Πολέμους και την Μικρασιατική Εκστρατεία. Στη μάχη της Κρήτης, πήραν μέρος αυθόρμητα πολλοί κάτοικοι από το Μαλεβύζι και συνέβαλλαν και αυτοί στο να καθυστερήσουν την επέλαση των γερμανικών στρατευμάτων και την κατάληψη του νησιού. Κατά τη διάρκεια της

γερμανικής κατοχής οι Άνω Ασίτες θα αποτελέσουν συχνά λημέρι των Ελλήνων ανταρτών, ενώ από το συγκεκριμένο χωριό καταγόταν ο αρχηγός της κρητικής αντίστασης καπετάν Μανόλης Μπαντουβάς.

Από την ευρύτερη περιοχή κατάγονται επίσης πολλοί άνθρωποι του πνεύματος και των γραμμάτων, επιστήμονες, μουσικοί, και χορευτές οι οποίοι ποτέ δεν δίστασαν να συμμετάσχουν στους πνευματικούς αγώνες του νησιού αλλά και ολόκληρης της Ελλάδας.

Στη σημερινή εποχή, οι καλοκαιρινές πολιτιστικές εκδηλώσεις της περιοχής είναι πάντα συνδυασμένες με τα πανηγύρια για τον πολιούχο κάθε χωριού. Οι εκδηλώσεις ξεκινούν τον Ιούνιο και κορυφώνονται τον Αύγουστο. Κάθε πανηγύρι συνοδεύεται από παραδοσιακή κρητική μουσική, φαγητό, ποτό και χορό. Στα πλαίσια αυτών των εκδηλώσεων πραγματοποιούνται παρουσιάσεις και εκθέσεις βιβλίων, ομιλίες, προβολές ταινιών, εκθέσεις λαϊκής τέχνης, βραδιές χορού και τραγουδιού.

Πιο συγκεκριμένα, ο Άγιος Μύρωνας οργανώνει στο Άλσος Χριστού κάθε χρόνο τα «Ραύκεια», τα οποία συνήθως περιλαμβάνουν θεατρικές παραστάσεις, χορούς και μουσικές συναυλίες με συγκροτήματα που προσκαλούνται από όλη την Ελλάδα, ενώ ετοιμάζεται και ειδικός χώρος όπου εκτίθενται παραδοσιακά αντικείμενα. Οι Άνω Ασίτες στο πλαίσιο του εορτασμού του Αγίου Ιωάννη,

πολιούχου του χωριού, οργανώνουν κάθε χρόνο πανηγύρι στις 29 Αυγούστου. Ενδεικτικά, οι εκδηλώσεις περιλαμβάνουν αγώνες ποδηλασίας, αγώνες τσουβαλοδρομίας, διαγωνισμό σε παιχνίδια που παίζονται με χαρτιά, ομιλίες, προβολές ταινιών για την προστασία των πτηνών της περιοχής, θεατρικές παραστάσεις, ξενάγηση στο Λαογραφικό μουσείο, εκθέσεις ντόπιων καλλιτεχνών και κρητικό

παραδοσιακό γλέντι.

Ο πολιούχος των Κάτω Ασιτών είναι η Αγία Παρασκευή και κάθε χρόνο στις 26 Ιουλίου γίνεται πανηγύρι προς τιμή της με μια σειρά εκδηλώσεων όπως επίσκεψη στο ορειβατικό καταφύγιο του Πρινιά, λαογραφική έκθεση, μουσικές βραδιές, θεατρικές

παραστάσεις, τουρνουά ποδοσφαίρου και αθλοπαιδιές, βράβευση των επιτυχόντων Ασπιτιανών στις πανελλήνιες εξετάσεις, κ.α.

Ανάλογοι εορτασμοί γίνονται και στα υπόλοιπα χωριά του γεωγραφικού διαμερίσματος. Στο Πετροκέφαλο πολιούχος του χωριού είναι η Παναγία και γίνεται πανηγύρι κάθε χρόνο στις 8 Σεπτεμβρίου. Ομοίως, ο πολιούχος της Πυργού είναι η Παναγία αλλά γίνεται πανηγύρι κάθε χρόνο στις 15 Αυγούστου ενώ ο πολιούχος του Πενταμοδίου είναι ο Άγιος Νικόλαος και κάθε χρόνο γίνεται πανηγύρι στις 26 Ιουλίου.

Το λαογραφικό μουσείο, που αναφέρεται παραπάνω εγκαινιάστηκε το καλοκαίρι του 2005 στις Άνω Ασίτες. Σκοπός του μουσείου είναι να διαφυλάξει την πολιτιστική παράδοση και κληρονομιά του τόπου και παράλληλα να μπορέσει να την παρουσιάζει όχι μόνο στον ντόπιο πληθυσμό αλλά και στους επισκέπτες που φτάνουν στην ευρύτερη περιοχή και επιθυμούν να έρθουν σε επαφή και να γίνουν κοινωνοί των ηθών και των εθίμων της.

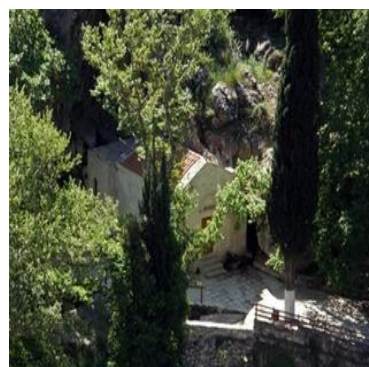
4.3 Αρχιτεκτονική κληρονομιά και μνημεία του γεωγραφικού διαμερίσματος Γοργολαΐνη.

Η αρχιτεκτονική και η πολεοδομική φυσιογνωμία του παρουσιάζεται επιμέρους στα χωριά του γεωγραφικού διαμερίσματος. Ο οικισμός του Άγιου Μύρωνα διατηρεί στο σύνολό του τον παραδοσιακό πολεοδομικό ιστό και την παραδοσιακή αρχιτεκτονική φυσιογνωμία του. Οι Άνω και Κάτω Ασίτες θεωρούνται από τους πλέον παραδοσιακούς οικισμούς της περιοχής με αξιόλογα δείγματα λαϊκής αρχιτεκτονικής. Ένας από τους σημαντικότερους εγκαταλελειμμένους οικισμούς του Νομού Ηρακλείου, η Νίσση, με παραδοσιακά σπίτια που έχουν έντονο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, βρίσκεται κοντά στις Κάτω Ασίτες. Ο οικισμός του Πετροκέφαλου έχει σαφή χαρακτηριστικά οχυρωματικού τύπου, ενώ το Πενταμόδι θεωρείται ένα από τα πιο παλιά χωριά ολόκληρης της Κρήτης και δύο μικρά οικιστικά σύνολα του 16^{ου} αιώνα, εγκαταλελειμμένα σήμερα, αποτελούν αντιπροσωπευτικά δείγματα μεγάλων αγροικιών όπου διατηρούνται τα δομικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά της αρχιτεκτονικής της περιόδου της Ενετοκρητικής Αναγέννησης. Η Πυργού, τέλος, έχει εξαιρετικά καλοδιατηρημένα οχυρωματικού χαρακτήρα περιμετρικά παλαιά κτίσματα που σε συνδυασμό με τις παραδοσιακές παραγωγικές δραστηριότητες της περιοχής μπορεί να δεχτεί αγροτουριστικές δραστηριότητες μεγάλου αρχιτεκτονικού

ενδιαφέροντος. Μεγάλο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης, ορισμένα χαρακτηριστικά παραδοσιακά κτίσματα καθώς και δύο αλευρόμυλοι στη θέση "Καζόλα".

Πέρα όμως από την τοπική αρχιτεκτονική ενδιαφέρει και το μνημειακό απόθεμα του γεωγραφικού διαμερίσματος Γοργολαΐνη. Τα χαρακτηριστικά μνημεία που βρίσκονται στην περιοχή και αποτελούν πόλο έλξης τουριστών είναι τα εξής:

- ❖ Η νεκρόπολη στη θέση Σιντερόσπηλια, στις Άνω Ασίτες
- ❖ Ο Άγιος Ιωάννης, ο πολιούχος των Άνω Ασιτών, όπου υπάρχει στέμμα με χρονολογία 1.617 μ.Χ.
- ❖ Η εκκλησία του Αγίου Μύρωνα που αποτελεί μνημείο της πλούσιας θρησκευτικής παράδοσης της περιοχής. Σε μια τοιχογραφία θα δούμε τον Άγιο να βοηθά τους κλέφτες να του κλέψουν τα στάχνα. Στη νότια πλευρά του ναού θα δούμε το μαρμάρινο τάφο που λέγεται ότι φτιάχτηκε για τον ίδιο τον Άγιο, που διατέλεσε και επίσκοπος της Κνωσού. Ο ναός φαίνεται να χτίστηκε κατά τη διάρκεια της Α΄ Βυζαντινής περιόδου. Στην αρχή πρέπει να ήταν ρυθμού βασιλικής, αλλά αργότερα έγινε σταυροειδής με τρούλο. Είναι εντυπωσιακά μεγάλος ναός που τονίζει τον σημαίνοντα θρησκευτικό ρόλο του, στο κεντρικό Μαλεβύζι.
- ❖ Ο ναός των Αγίων Αποστόλων που αποτελεί μια αξιόλογη πρόταση αν θέλετε να θαυμάσετε τις τοιχογραφίες που φιλοτεγήθηκαν το 14^ο αιώνα πάνω σε πανί και στη συνέχεια επικολλήθηκαν πάνω στους τοίχους, κάτι που αποτελεί ένα σπάνιο φαινόμενο. Εκπληκτικές μορφές και πολυπρόσωπες συνθέσεις κυριαρχούν στον τοιχογραφικό διάκοσμο, που χαρακτηρίζεται ως εξαιρετικά καλής ποιότητας.
- ❖ Ο δίκλητος ναός του Αγίου Αντωνίου και της Παναγίας εντυπωσιάζει με τα μνημειακά πλαίσια στα παράθυρα. Τα τελευταία χρόνια της Ενετοκρατίας φαίνεται να λειτούργησε εδώ το μικρό μοναστήρι. Σήμερα σώζονται μόνο μερικά τμήματα του ναού. Στο υπαίθριο του κλίτους της Παναγίας σώθηκε το οικοδόμημα της οικογένειας των Φαλιέρων.

- ❖ Η Ιερά μονή του Αγίου Γεωργίου του Γοργοεήμονος που βρίσκεται σε υψόμετρο 480 μέτρων κοντά στο χωριό Κάτω Ασίτες, ήταν αυτή που επιβίωσε περισσότερο από τα υπόλοιπα μοναστήρια της περιοχής, κατά τις διάφορες επαναστάσεις την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Αποτελεί ένα σημαντικό μοναστήρι που υπάρχει τουλάχιστον από τα χρόνια της Ενετοκρατίας. Η αρχαιότερη μνεία της ανάγεται τον 14ο αιώνα. Το καθολικό είναι αφιερωμένο στον Άγιο Γεώργιο ο ναός του οποίου αποπερατώθηκε το 1627. Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας υπήρξε κέντρο επαναστατικών κινημάτων, αλλά και εξαιρετικό θέρετρο με τεράστιες βελανιδιές που καλύπτουν ένα μεγάλο τμήμα του περιβάλλοντος (δύο από τα δέντρα αυτά, ο πλάτανος και το κυπαρίσσι, έχουν κριθεί «διατηρητέα μνημεία της φύσης»). Καθώς η μικρή μοναστική κοινότητα επιμένει να μη χρησιμοποιεί μικρόφωνα και ηλεκτροφωτισμό στην εκκλησία, οι λειτουργίες και οι εσπερινοί εδώ, διατηρούν την αυθεντικότητα του παρελθόντος. Άξιο αναφοράς είναι το παλιό ξυλόγλυπτο τέμπλο, έργο λαϊκής εκκλησιαστικής ξυλογλυπτικής του 19ου αιώνα ενώ τα παλιά κελιά έχουν αντικατασταθεί, καθώς στη μονή λειτούργησε για χρόνια κατά τη δεκαετία του 1960 η παιδική κατασκήνωση της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης. Στο περίβολο του μοναστηριού μπορεί να δει κανείς την προτομή του γενναίου οπλαρχηγού Φραγκιά Μαστραχά ο οποίος σε ηλικία 75 ετών, σκοτώθηκε το 1868 σε μάχη εναντίον των Τούρκων στις Ασίτες. Επίσης, στην κρήνη της μονής υπήρχε ένα μαρμάρινο λιοντάρι, από την εποχή της Ενετοκρατίας, το οποίο όμως κλάπηκε το 1990.
- ❖ Στη θέση Σιναΐτα, ΝΔ των Κάτω Ασιτών, αποκαλύφθηκε ορθογώνιο κτίσμα το οποίο ήταν ρωμαϊκό λουτρό και αργότερα επαναχρησιμοποιήθηκε ως εκκλησία αφιερωμένη στην Αγία Αικατερίνη, ενώ έχει βρεθεί και τάφος της μεταρωμαϊκής περιόδου με ένα νεκρό αλλά χωρίς κτερίσματα.

4.4 Κοινωνική ανάπτυξη του γεωγραφικού διαμερίσματος Γοργολαΐνη.

Το γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργολαΐνη έχει όλες τις απαραίτητες υποδομές για τη σωστή και άμεση εξυπηρέτηση των κατοίκων της περιοχής. Υπάρχουν όλες οι βαθμίδες της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δηλαδή τέσσερα νηπιαγωγεία και τέσσερα δημοτικά σχολεία, στον Άγιο Μύρωνα, στις Άνω Ασίτες,

στις Κάτω Ασίτες και στην Πυργού, καθώς και ένα γυμνάσιο και ένα λύκειο στον Άγιο Μύρωνα. Οι μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου που δεν κατοικούν στον Άγιο Μύρωνα χρησιμοποιούν τα λεωφορεία ΚΤΕΛ για την καθημερινή τους μετακίνηση προς και από το σχολείο. Για τα παιδιά των πιο απομακρυσμένων περιοχών που δεν εξυπηρετούνται με τα δρομολόγια των ΚΤΕΛ, μισθώνονται ταξί για την μεταφορά τους. Στις Κάτω Ασίτες υπάρχει επίσης παιδικός σταθμός και ΚΑΠΗ ενώ κάθε δημοτικό διαμέρισμα έχει το δικό του πολιτιστικό σύλλογο.

Επίσης διαθέτει τρία αθλητικά σωματεία ποδοσφαίρου: τον «Ραύκο» με έδρα τον Αγ. Μύρωνα, την «Ένωση Ασιτών» με έδρα τις Ασίτες και τον «Μαλεβυζιακό». Ο «Ραύκος» και η «Ένωση Ασιτών» παίζουν στην Α΄ κατηγορία του Ηρακλείου σε δικά τους δημοτικά γήπεδα με συνθετικό χλοοτάπητα, προβολείς μεγάλης ισχύος και μοντέρνα αποδυτήρια. Το γήπεδο της «Ένωσης» έχει τη δυνατότητα να φιλοξενήσει στις κερκίδες έως και 1000 άτομα. Στις ομάδες λειτουργούν και ακαδημίες διοργανώνοντας παιδικά και εφηβικά πρωταθλήματα με μεγάλη επιτυχία. Ο «Μαλεβυζιακός» συμμετέχει στην Γ΄ κατηγορία Ηρακλείου.

Η εκκλησιαστική αρχή στην προσπάθεια της να διαδώσει και να διδάξει στους νέους εκκλησιαστική μουσική, λειτουργεί την αναγνωρισμένη από το κράτος Σχολή Βυζαντινής Μουσικής της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης. Παράλληλα συνεχίζεται και φέτος η διδασκαλία παραδοσιακών οργάνων λύρα, λαούτο, ούτι, ταμπουρά και κανονάκι. Ενώ οι πολιτιστικοί σύλλογοι Άνω και Κάτω Ασιτών δίνουν τη δυνατότητα εκμάθησης κρητικών παραδοσιακών χωρών.

Όσον αφορά τον τομέα της υγείας λειτουργούν σε όλα τα δημοτικά διαμερίσματα αγροτικά ιατρεία, τα οποία επισκέπτεται μια με δύο φορές την εβδομάδα αγροτικός ιατρός. Επίσης υπάρχουν δύο φαρμακεία ενώ από το 2002 είναι σε ισχύ το πρόγραμμα «βοήθεια στο σπίτι» το οποίο είναι ενταγμένο στο Γ΄ κοινοτικό

πλαίσιο στήριξης και αφορά την παροχή οργανωμένης και συστηματικής φροντίδας σε ηλικιωμένους και σε άτομα με αναπηρία. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι το Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Ηρακλείου (ΠΕ.ΠΑ.ΓΝΗ) απέχει μόνο 15-20 λεπτά από την περιοχή.

Τέλος, οι διοικητικές υπηρεσίες που βρίσκονται στο γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργοαΐνη είναι κατάστημα ΟΤΕ, ταχυδρομείο, αστυνομικό τμήμα, αγρονομία, τράπεζα και κέντρο εξυπηρέτησης πελατών (ΚΕΠ).

4.5 Οικονομική ανάπτυξη στο γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργοαΐνη.

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός του γεωγραφικού διαμερίσματος Γοργοαΐνη με βάση την απογραφή του 2001 ανέρχεται στο 39,5% του συνολικού πληθυσμού του δήμου Ηρακλείου. Μάλιστα παρουσιάζει αυξητική τάση σε σχέση με την προηγούμενη απογραφή το 1991. Σε αυτά τα δέκα χρόνια παρουσιάστηκε συρρίκνωση του πρωτογενούς τομέα με τη μετακίνηση δημοτών προς τον δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Βάση της σύνθεσης του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στους διάφορους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας στην ευρύτερη περιοχή, μπορεί κανείς να προβεί σε μια ιεραρχική κατάταξή τους ανά τομέα παραγωγής:

α) Πρωτογενής τομέας

Στον πρωτογενή τομέα, η γεωργία είναι η κύρια δραστηριότητα των κατοίκων της περιοχής αφού με αυτήν ασχολείται το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού. Ακολουθούν με μικρότερα ποσοστά η κτηνοτροφία κυρίως στις Άνω Ασίτες, Κάτω Ασίτες και Πυργού, η οικοδόμηση, το εμπόριο και ο τουρισμός. Η περιοχή είναι κατεξοχήν αγροτική με βασικές καλλιέργειες την ελιά και το αμπέλι. Στις Άνω και Κάτω Ασίτες είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη η κτηνοτροφία και η μελισσοκομία.

β) Δευτερογενής τομέας

Στο δευτερογενή τομέα απασχολείτε περίπου το 16% και κυρίαρχη θέση έχει ο κλάδος της βιοτεχνίας. Υπάρχουν ξυλουργεία, ποτοποιεία, βαρελοποιείο, μηχανουργεία, φανοποιείο, σιδηρουργεία, ελαιουργεία, εργαστήρια μοδιστρικής, βιοτεχνία αγγειοπλαστικής, τυροκομείο, εργαστήρια αρτοσκευασμάτων και γλυκισμάτων και βιοτεχνία αεριούχων ποτών. Μικρό ποσοστό κατέχει ο κατασκευαστικός κλάδος, δηλαδή οι εργολάβοι και οι οικοδόμοι και της οινοποιίας.

Στο Γοργολαΐνη υπάρχουν εννέα παραδοσιακά αποστακτήρια τσικουδιάς/ρακής και ένα σύγχρονο οινοποιείο. Επίσης, υπάρχουν δύο γυναικείοι συνεταιρισμοί, που παράγουν παραδοσιακά προϊόντα, όπως γλυκά, αρτοσκευάσματα, ζυμαρικά κ.λπ.).

γ) Τριτογενής τομέας

Στον τριτογενή τομέα δεν απασχολείτε μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού. Στην ευρύτερη περιοχή λειτουργούν τα παρακάτω είδη καταστημάτων: καφεενία, καφετέριες, ταβέρνες, παντοπωλεία, κρεοπωλεία, supermarkets, φαρμακεία, κομμωτήρια, κουρεία, στεγνοκαθαριστήριο, πρατήρια καυσίμων, κατάστημα γεωργικών εφοδίων, τουριστικό γραφείο, τουριστικά καταλύματα, ξενώνες καθώς και δημόσιες υπηρεσίες (ταχυδρομείο, αγροτικά ιατρεία, αστυνομικό τμήμα, αγρονομία). Τα τελευταία χρόνια ο τουρισμός αναπτύσσεται ολοένα και περισσότερο και η περιοχή εξελίσσεται σε αξιόλογο τουριστικό προορισμό.

4.6 Υπηρεσίες διαμονής στο γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργολαΐνη.

Το γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργολαΐνη συνδυάζει το πλούσιο φυσικό τοπίο με τα πολιτιστικά του χαρακτηριστικά γι' αυτό και αποτελεί πόλο έλξης πολλών τουριστών. Για το λόγο αυτό έχουν δημιουργηθεί υποδομές, ώστε να είναι σε θέση η περιοχή να δεχθεί και να φιλοξενήσει μεγάλο αριθμό τουριστών για όλη την περίοδο του έτους. Στην υπό εξέταση περιοχή, αυτή τη στιγμή λειτουργούν έξι τουριστικά καταλύματα συνολικής δυναμικότητας 96 κλινών. Παρακάτω παρουσιάζεται πίνακας που απεικονίζει το σύνολο των τουριστικών καταλυμάτων ανά δημοτικό διαμέρισμα, που λειτουργούν όλο το χρόνο.

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ	
	Αριθμός Μονάδων	Αριθμός Κλινών
ΑΝΩ ΑΣΙΤΕΣ	1	45
ΚΑΤΩ ΑΣΙΤΕΣ	2	18
ΑΓΙΟΣ ΜΥΡΩΝΑΣ	1	15
ΠΕΝΤΑΜΟΔΙ	1	8
ΠΕΤΡΟΚΕΦΑΛΟ	1	10
ΣΥΝΟΛΟ:	6	96

Πίνακας 2. Τουριστικά καταλύματα ανά δημοτικό διαμέρισμα.

4.7 Υπηρεσίες εστίασης και αναψυχής στο γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργολαΐνη.

Μετά από έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην ευρύτερη περιοχή του Γοργολαΐνη βρέθηκε ότι λειτουργούν 32 χώροι εστίασης και αναψυχής. Οι χώροι αυτοί αναφέρονται σε εστιατόρια, καφενεία και καφέ-μπαρ τα οποία εξυπηρετούν τις ανάγκες των πελατών για διασκέδαση και φαγητό. Σχετικά με την κατανομή τους ανά δημοτικό διαμέρισμα φαίνεται στον πίνακα, που ακολουθεί.

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ ΕΣΤΙΑΣΗΣ-ΑΝΑΨΥΧΗΣ	
	Αριθμός Μονάδων	Ποσοστό
ΑΝΩ ΑΣΙΤΕΣ	6	19%
ΚΑΤΩ ΑΣΙΤΕΣ	11	35%
ΑΓΙΟΣ ΜΥΡΩΝΑΣ	6	19%
ΠΕΝΤΑΜΟΔΙ	3	9%
ΠΕΤΡΟΚΕΦΑΛΟ	3	9%
ΠΥΡΓΟΥ	3	9%
ΣΥΝΟΛΟ:	32	100%

Πίνακας 3. Αριθμητική και ποσοστιαία κατανομή χώρων εστίασης-αναψυχής στο γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργολαΐνη.

Επίσης, δραστηριοποιούνται στην περιοχή αρκετές επιχειρήσεις που έχουν έμμεση σχέση με τον τουρισμό, όπως πρατήρια πώλησης παραδοσιακών προϊόντων, καταστήματα πώλησης ειδών λαϊκής τέχνης, ένα οινοποιείο, ένας ιππικός όμιλος, και ένα εργαστήριο σιδηρουργίας (χαρκιδίο). Με τη δημιουργία του ιππικού ομίλου οι επισκέπτες μπορούν να αναπτύξουν αθλητικές δραστηριότητες στη φύση, κάνοντας μια βόλτα με τα άλογα. Μπορούν επίσης να επισκεφτούν το οινοποιείο, που είναι ανοιχτό για τους λάτρεις του ποιοτικού κρασιού, οι οποίοι μπορούν να γνωρίσουν τους χώρους οινοποίησης και παλαίωσης και φυσικά να γευθούν και να αγοράσουν τα κρασιά που παράγονται.

Σε όλα τα χωριά λειτουργούν «καζάνια» και παράγουν εξαιρετικής ποιότητας ρακή. Λίγο έξω από τον οικισμό του Αγ. Μύρωνα βρίσκεται ένα παραδοσιακό κτίριο στο εσωτερικό του οποίου δεσπόζει ένα παλιό καζάνι όπου κάθε Οκτώβριο-Νοέμβριο γίνεται η απόσταξη του γνωστού κρητικού αλκοολούχου ποτού, ενώ κάθε Σεπτέμβριο παράγεται το κρασί. Οι επισκέπτες μπορούν να παρακολουθήσουν την τελετουργική διαδικασία από κοντά και να συμμετάσχουν ενεργά στην παραγωγή της ρακής, αλλά και του κρασιού. Οι παραγωγές αυτές συνοδεύονται πάντα με ατελείωτες νύχτες γλεντιού και ποτού μετά μουσικής, όπου με παραδοσιακούς μεζέδες μαζεύονται όλοι γύρω από το καζάνι και περιμένουν την πρώτη απόσταξη.

Υπάρχουν επίσης, οργανωμένες θέσεις υπαίθριας αναψυχής οι οποίες διαθέτουν ξύλινους πάγκους, υπαίθριες λιθόκτιστες ψησταριές και βρύσες, που αναδεικνύουν το περιβάλλον χωρίς να προσβάλλουν την αισθητική του χώρου αφού είναι κατασκευές από υλικά συμβατά με τη φύση.

4.8 Υπηρεσίες άθλησης και περιήγησης στο γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργολαΐνη.

Στην περιοχή του γεωγραφικού διαμερίσματος Γοργολαΐνη, ο επισκέπτης έχει στη διάθεση του ποικιλία δραστηριοτήτων άθλησης και περιήγησης από τις οποίες μπορεί να επιλέξει. Οι σημαντικότερες αθλητικές δραστηριότητες, που μπορεί ο επισκέπτης να δοκιμάσει είναι:

✓ **Ορειβασία:** Τα χωριά, που συγκαταλέγονται στο γεωγραφικό διαμέρισμα

Γοργολαΐνη προσφέρονται για όσους αρέσκονται σε πεζοπορικές και ορειβατικές διαδρομές. Η ανάβαση προς το ορειβατικό καταφύγιο «Πρίνος» του Ψηλορείτη αποτελεί πρόκληση για τον επισκέπτη που θέλει να περπατήσει στο ψηλότερο βουνό της Κρήτης. Το καταφύγιο αυτό, που οικοδομήθηκε το 1967 και επεκτάθηκε το 1992,

βρίσκεται σε υψόμετρο 1.100 μέτρων και η διαδρομή είναι αρκετά ανηφορική. Το καταφύγιο μπορεί να φιλοξενήσει 25 άτομα, διαθέτει δεξαμενή βρόχινου νερού και θερμαίνεται με δύο ξυλόσομπες.

✓ **Ιππασία:** Λίγο πάνω από τον οικισμό Πενταμόδι δημιουργήθηκε το 2004 ο ιππικός όμιλος «Δούρειος Ίππος». Ο όμιλος αυτός έχει 17 άλογα και 4 χωμάτινες

πίστες, όπου και παραδίδονται τα μαθήματα ιππασίας σε όλους τους ενδιαφερόμενους. Ανάμεσα στα είδη αλόγων που φιλοξενούνται μπορεί κανείς να βρει και δύο πόνι, ένα Σκυριανό και ένα Γεωργαλίδικο, η χαρακτηριστική ράτσα της Κρήτης με ιδιότροπο βηματισμό. Επίσης,

φιλοξενούνται και άλλα ζώα όπως ένα μουλάρι, φραγκόκοτες, κατσίκακια και κυνηγητικά σκυλιά. Ο όμιλος αποτελεί ένα δημοφιλές σημείο εξόρμησης των κατοίκων από τις κοντινές περιοχές και των τουριστών, λόγω μεταξύ άλλων, και της

θέσης του πάνω στο λόφο από όπου ο επισκέπτης έχει μια πανοραμική θέα πάνω από το Ηράκλειο και μέχρι την θάλασσα. Δίπλα από τις πίστες λειτουργεί και μια παραδοσιακή ταβέρνα με ξυλόφουρνο.

✓ **Πεζοπορία:** Στο δημοτικό διαμέρισμα Άνω Ασιτών, από το φαράγγι του Αγίου Αντωνίου, σε μια εκπληκτικής ομορφιάς τοποθεσία, περνάει το Ευρωπαϊκό ορειβατικό μονοπάτι E4 που οδηγεί στο καταφύγιο του ορειβατικού συλλόγου Ηρακλείου, στη θέση "Πρίνος" (όπου υπάρχει δάσος από πρίνους) σε υψόμετρο 1.100 μέτρων.

Συμπεράσματα

Ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας. Συγκεκριμένα, ο τουρισμός είναι από οικονομικής άποψης αποτελεσματικός, αφού συμβάλλει στην αύξηση των κερδών από το συνάλλαγμα και το ισοζύγιο πληρωμών, ενισχύει την απασχόληση, ενώ παράλληλα προωθεί την ανάπτυξη των τοπικών οικονομιών και μάλιστα, ειδικά εκείνων που δεν έχουν άλλο παραγωγικό εισόδημα (νησιά, μειονεκτικές ορεινές περιοχές).

Ο άνθρωπος από την αρχαιότητα ακόμη, όντας φιλοπερίεργος, άρχισε να ταξιδεύει προκειμένου να γνωρίσει νέους ανθρώπους, νέους τόπους και νέους πολιτισμούς. Ειδικότερα, οι Κρητικοί απαιτείτο να ταξιδέψουν πολύ, με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί έντονα στο νησί ο τομέας του τουρισμού. Βέβαια, μια έντονη ανάπτυξη του τουριστικού φαινομένου παρατηρήθηκε παγκοσμίως από τη μεταπολεμική περίοδο και έπειτα. Η ανάπτυξη αυτή, που γρήγορα πήρε τη μορφή του μαζικού οργανωμένου τουρισμού, αρχικά επικεντρώθηκε στις παραθαλάσσιες περιοχές, ενώ τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρήθηκε η επέκτασή του και στις ορεινές περιοχές. Με την πάροδο των χρόνων το μοντέλο του μαζικού τουρισμού άρχισε να φθείρεται, καθώς στάθηκε αιτία για να προκληθούν σωρεία προβλημάτων κυρίως σε περιβαλλοντικό επίπεδο. Αυτό είχε σαν συνέπεια να εμφανιστεί με το πέρασμα του χρόνου μια νέα μορφή τουρισμού, ο εναλλακτικός τουρισμός, ο οποίος δημιουργεί ένα κανάλι επικοινωνίας των απομονωμένων περιοχών με τα μεγάλα πληθυσμιακά κέντρα, μέσω του οποίου αναπτύσσονται οι τοπικές κοινωνίες, συνεχίζεται η παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων, αναβιώνουν έθιμα, διατηρούνται τέχνες που ενδεχομένως σε διαφορετική περίπτωση να είχαν εκλείψει. Επίσης, μπορεί να δώσει ώθηση στις αγροτικές περιοχές, που έχουν υποστεί τις επιπτώσεις της μειονεκτικής ανάπτυξης, της ερήμωσης, της γήρανσης του πληθυσμού και της απαξίωσης της αγροτικής οικονομίας. Επιπλέον η ανάπτυξη ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού συμβάλλει στην επέκταση της τουριστικής περιόδου προβάλλοντας και αναδεικνύοντας νέους προορισμούς που θα ικανοποιούν όλες τις σύγχρονες και απαιτητικές ανάγκες.

Η Ελλάδα είναι ένας από τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως, όχι μόνο για τις φιλικές και καθαρές θάλασσες, αλλά και για τα

πανέμορφα τοπία της, το ήπιο κλίμα, τη μοναδική της ιστορική κληρονομιά, καθώς και την πατροπαράδοτη Ελληνική φιλοξενία. Όλα τα παραπάνω έχουν καταστήσει την Ελλάδα έναν θελκτικό προορισμό, που έχει ανάγκη τον ποιοτικό τουρισμό βασιζόμενος στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, δημιουργώντας ένα παράλληλο αλλά και εξειδικευμένο τουριστικό προϊόν, το οποίο θα αναδεικνύει το ιδιαίτερο και αυθεντικό της πρόσωπο αφού παρέχει άπειρες επιλογές και την ευκαιρία στους επισκέπτες της να εκμεταλλευτούν την ποικιλία που πηγάζει από την εκπληκτική γεωγραφική της θέση και τις ιδανικές καιρικές συνθήκες.

Εκτός αυτού, η ανάγκη του σύγχρονου τουρίστα για επαφή με τη φύση και ενεργό συμμετοχή σε διάφορες δραστηριότητες κατά τη διάρκεια των διακοπών του, «επιβάλλουν» τη στροφή του τουρισμού σε εναλλακτικές μορφές. Όμως, ένας τουριστικός προορισμός για να βρίσκεται στην κορυφή των προτιμήσεων θα πρέπει να ανανεώνεται συνεχώς. Θα πρέπει να κάνει τον καθένα να «αισθάνεται σαν το σπίτι του», εξοικειώνοντάς τον με τις τοπικές αρετές, τα τοπία, τις τροφές, τα τραγούδια, το χορό, την ζωγραφική, την οδοιπορία κ.α. Να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι αυτό που ανακαλύπτεται σήμερα ως λύση στα προβλήματα του Ελληνικού τουρισμού, οι Ευρωπαίοι το εφαρμόζουν με αξιοσημείωτη επιτυχία εδώ και αρκετά χρόνια. Η Ευρώπη ήδη δρέπει τα οφέλη του εναλλακτικού τουρισμού και βρίσκεται στο επόμενο στάδιο, αυτό της εξέλιξης, της εξειδίκευσης και της τελειοποίησης του.

Υποστηρίχθηκε ότι η αειφόρος ανάπτυξη στην Ελλάδα, θα πρέπει να ξεκινήσει τόσο από τις θαλάσσιες περιοχές όσο και από τις ορεινές και παράκτιες περιοχές. Όμως, σε γενικές γραμμές θεωρείται ότι η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να έχει καλύτερη εφαρμογή στις ορεινές περιοχές. Το γεωγραφικό διαμέρισμα Γοργολαΐνη, γεωγραφικά, ιστορικά και πολιτισμικά είναι μια κατεξοχήν ορεινή περιοχή. Ως ορεινός χώρος έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς παρουσιάζει μεγάλη ποικιλομορφία ως προς τα φυσικά και πολιτισμικά του χαρακτηριστικά και ως εκ τούτου αποτελεί αντικείμενο μέριμνας και προστασίας. Όμως ως μια ορεινή περιοχή, αντιμετωπίζει προβλήματα, που επηρεάζουν τις δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Για να ενισχύσει τη θέση του αξιοποιώντας αξιόλογους ενδογενείς πόρους οφείλει να εκμεταλλευτεί όσες περισσότερες δυνατότητες και ευκαιρίες του προσφέρονται. Έτσι ο τουρισμός μπορεί να αναδειχθεί σε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της εν λόγω περιοχής, γι' αυτό κρίνεται επιτακτική η προώθηση του.

Μάλιστα, μετά από την ανάλυση της περιοχής μελέτης, διαπιστώθηκε ότι η περιοχή αυτή ενδείκνυται για ήπια τουριστική ανάπτυξη αφού διαθέτει πλούσιο

φυσικό περιβάλλον και οι κάτοικοί της επικεντρώνουν την απασχόληση τους στη γεωργία και την κτηνοτροφία. Επιπλέον, οι κάτοικοι της περιοχής θεωρούν ότι ο τουρισμός συμβάλλει στην ποιότητα ζωής τους και για το λόγο αυτό ήδη πραγματοποιούν αρκετές δράσεις στην κατεύθυνση του τουρισμού επενδύοντας οι ίδιοι σε διάφορα αναπτυξιακά προγράμματα αξιοποιώντας παράλληλα και τα προσωπικά τους περιουσιακά στοιχεία.

Οι αειφόρες δράσεις θεωρείται ότι υποστηρίζουν διαχρονικά την βιωσιμότητα κάθε τουριστικής δραστηριότητας, αποτρέπουν το μοντέλο υπερσυγκέντρωσης σε μια περιοχή (τουριστική) και προστατεύουν την πολιτιστική κληρονομιά και κουλτούρα της περιοχής. Επιπλέον λειτουργούν συμπληρωματικά στις ήδη υπάρχουσες τουριστικές δραστηριότητες και στοχεύουν στα μακροχρόνια και όχι στα βραχυχρόνια οφέλη.

Τέλος, ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί και πρέπει να προχωρήσει, το απαιτούν οι περιστάσεις. Πρέπει να προχωρήσει ολιστικά και συντονισμένα, βάσει ενός θεσμικού πλαισίου, μιας εθνικής πολιτικής που θα ενεργοποιήσει τις δράσεις και τους τομείς που τον απαρτίζουν. Πρέπει να προχωρήσει και να προχωρήσει σωστά. Ο εναλλακτικός τουρισμός δεν μπορεί και δεν πρέπει να είναι μια άναρχη ανάπτυξη του Ελληνικού τουρισμού, αλλά είναι η ευκαιρία για την αναγέννησή του.

Προτάσεις

Όσον αφορά την άσκηση πολιτικής για τουριστική ανάπτυξη ως εργαλείο και μέσο ενδογενούς τοπικής ανάπτυξης, παρουσιάζεται η παρακάτω συνοπτική παράθεση προτάσεων, διαμορφωμένων στα χαρακτηριστικά και τις ιδιαιτερότητες του γεωγραφικού διαμερίσματος Γοργολαΐνη, σε δύο επίπεδα:

Από την πλευρά των τοπικών αρχών:

- Η παραμετροποίηση και ποσοτικοποίηση των στοιχείων μιας ολοκληρωμένης ανάλυσης S.W.O.T στην υπό μελέτη περιοχή από κατάλληλο επιστημονικό προσωπικό υπό την εποπτεία της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης, για τη συλλογή ασφαλών συμπερασμάτων για τα θετικά και αρνητικά στοιχεία της περιοχής.
- Η συνεχής οργάνωση ημερίδων και σεμιναρίων σε θέματα τουριστικών υπηρεσιών, αναπτυξιακών προγραμμάτων, χρηματοδοτικών ενισχύσεων και γενικότερα σε θέματα με αντικείμενο συναφές με τον τουρισμό και την άσκηση επιχειρηματικών δράσεων.
- Η συνεχής ενημέρωση των πολιτών και των επιχειρηματιών για θέματα προστασίας και διαφύλαξης του τοπικού φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος.
- Η δημιουργία συνεργασιών με γειτονικά διαμερίσματα με τουριστικό προσανατολισμό και ανταλλαγή απόψεων και ιδεών.
- Η πρόνοια για έργα συναφή με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων στην υπό μελέτη περιοχή (π.χ. ολοκλήρωση έργων κατασκευής κοινοτικών ξενώνων, έργα οδοποιίας, ύδρευσης και αποχέτευσης, διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων κ.α.).
- Η διαφημιστική καμπάνια και προβολή της περιοχής μέσα από κατάλληλο υλικό και με τη βοήθεια των μέσων μαζικής ενημέρωσης.
- Η βελτίωση της υπάρχουσας ιστοσελίδας και ο εμπλουτισμός της με περισσότερα στοιχεία που ενδιαφέρουν και αναζητά ένας τουρίστας ο οποίος πριν επισκεφθεί πραγματικά τον τόπο, επιθυμεί να τον επισκεφθεί ηλεκτρονικά.

- Η παροχή δωρεάν τηλεφωνικής γραμμής για εξυπηρέτηση του τουρίστα ή τουριστικών γραφείων.
- Η συμμετοχή σε προγράμματα τουριστικής αδελφοποίησης με τους δήμους του εξωτερικού.
- Η τουριστική αξιοποίηση εγκαταλειμμένων κτηρίων (νερόμυλοι, παραδοσιακές βρύσες κ.α.).
- Η δημιουργία επιπλέον αθλητικών και ψυχαγωγικών εγκαταστάσεων.
- Η σύσταση ενιαίου φορέα διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής.

Από την πλευρά των πολιτών:

- Η διατήρηση της καθαριότητας των δημόσιων χώρων και η τήρηση των όρων υγιεινής.
- Η συμμόρφωση με τους χωροταξικούς, πολεοδομικούς και περιβαλλοντικούς περιορισμούς.
- Η συμμετοχή σε επιμορφωτικά σεμινάρια με θέμα τις τουριστικές υπηρεσίες σε συνδυασμό με την προστασία του περιβάλλοντος.
- Η δικτύωση των επιχειρηματιών μεταξύ τους και η σύσταση συνεργασιών και συνδέσμων επικοινωνίας και ενημέρωσης.
- Η παραγωγή και διάθεση αγνών και ποιοτικών προϊόντων.
- Η διαφήμιση των επιχειρήσεων στο διαδίκτυο.
- Η ενασχόληση και ανεύρεση πρωτότυπων επιχειρηματικών σχεδίων.
- Η ορθολογική χρήση νερού από το δίκτυο υδροδότησης της περιοχής σε περίοδο έντονης τουριστικής ζήτησης.

Η πιο σημαντική πρόταση που παίζει ρόλο να εισακουστεί είναι ότι στα πλαίσια μιας ενδογενούς ανάπτυξης, οι ντόπιοι επιχειρηματίες πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι οφείλουν να προβληματιστούν και να ασχοληθούν περισσότερο με το πώς μπορούν να προσφέρουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής στον τόπο τους, καθώς και να απευθυνθούν πιο εντατικά στην πολιτεία ζητώντας ενίσχυση. Μόνο εάν επιτευχθεί αλλαγή της νοοτροπίας πρωτίστως των ίδιων των κατοίκων, θα υπάρξει μια πιο άμεση ανάπτυξη μορφών εναλλακτικού τουρισμού, που θα λειτουργήσουν ως πόλος έλξης του σύγχρονου τουρίστα στην ευρύτερη περιοχή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδριώτης Κων. (2003), Τουριστική ανάπτυξη και σχεδιασμός.
- Ανθοπούλου Θ., Ιακωβίδου Ο., Κουτσούρης Α., και Σπιλάνης Ι. (2000) Χωρικές και Αναπτυξιακές Διαστάσεις του Αγροτουρισμού στην Ελλάδα, Πρακτικά 5^ο Πανελληνίου Συνεδρίου Αγροτικής Οικονομίας.
- Βελισσαρίου Ε. (2000), «Μάνατζμεντ Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού», Πάτρα: Ε.Α.Π.
- Εμμανουηλίδου Μ. (2004), Η εφαρμογή της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER στην Ελλάδα. Η περίπτωση του Νομού Θεσσαλονίκης, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Τομέας Αγροτικής Οικονομίας, Τμήμα Γεωπονίας Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη.
- Μανώλογλου Ε. (1993), Εγχειρίδιο Αγροτουρισμού, Διακρατικό πρόγραμμα ALTUR-EOT, Αθήνα.
- Σφακιανάκης Μ. (2000), « Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού», εκδ. ΕΛΛΗΝ, Αθήνα.
- Τερζάκης Δ. (2002), « Αθλητικός τουρισμός, μια νέα έννοια-πρόκληση», ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση του Διεθνούς Συμβουλίου Αθλητικού Τουρισμού-Ερευνητική Μονάδα Ελλάδος, [http:// www.sporttourism.com](http://www.sporttourism.com).
- Τσάρτας Π. και Θανοπούλου Μ. (1994), Γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα Μελέτη αποτίμησης της λειτουργίας τους, Κέντρο Ερευνών για τις Γυναίκες της Μεσογείου, Αθήνα.
- Komoo, I. (1997), Conservation geology: A case for the ecotourism industry of Malaysia, Marinos, P.G. et al. (ed), Engineering Geology and the Environment, Blkena, Rotterdam, volume 3, p.2969-2973.
- Gannon, A. (1993), Rural tourism as a factor in rural community economic development for economie in transition.

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία:

<http://www.gnto.gr>

<http://www.alternativegreece.gr>

<http://www.google.gr>

<http://www.agrotravel.gr>

<http://www.gorgolaini.gr>

<http://www.statistics/gr>